

Naaxɔ nu Nyelye faanr
xɔ fusi xɔ fa xɔ in

Yezu Kirisi a kprozenxɔ nu diwsi

Tuɔnikenabɔ nu gu seɛe nu Pɔl seɛe
a ha Efezihunseɛɔ

© Mission Evangélique à tous les
peuples BP 1131, Yamoussoukro,
Cote d'Ivoire (2021)

Yezu Kirisi a kpozenxɔ nu diwsi

Ṭṣṭɩkenabɔ nu gu sɛbɛ nu
Pɔl sɛbɛ a ha Efezihunseɔ

*.. mulɔ xɔ ha xɔɔ zawgiixo ɛ
mi karanpi nyugbunbɔ Kirisi
a kpozenxɔ nu diwsi. **Efezi a
sɛbɛ 3.8***

***Les richesses incompréhensibles
de Christ***

**Introduction et commentaire
sur l'Épître aux Éphésiens**

Édition téén (lorhon), 2021

Ṭṛṇikɛnabɔ

	Gballaka 1	Page
1	Efezi sɛbɛ a gowna.....	8
2	Efezi sɛbɛ a gugballɔ.....	17
3	Pɔl fɔɔɔ Yezu a dɔwsɛbɔ nu fi Efezihunye 1.1-2	22
4	Keyakɔ nu Nyelye ha xɔa nyubɔ Kirisinu 1.3-6	28
5	Keyakɔ nu Bii nu xɛ Nyelye habɩ 1.7-12	38
6	Toonre Duuwa nu xɛ Nyelye, ba guun 1.13-14	48
7	Pɔl haw Nyelye xɔa boo Efezisebo guunri 1.15-17	57
8	Pɔl fun Nyelye lɛ xaansɛbɔ maa gi Nyelye deny 1.16-18	68
9	Pɔl fun Nyelye a powri xaansɛbɔ 1.18-23	78

Gballaka 2

- 10** Pɔl karanpu mɔɔnu xaansebo
few isi bo xe killi a dɔɔyapo **2.1-3** **85**
- 11** Pɔl sɛɛɔ mɔ Nyelye a zawgiye
lo xo tuti a xo habi tagoon Kirisinu
2.4-7 **93**
- 12** Suko xe guxo nu Nyelye
boonyabi waro **2.8-10** **100**
- 13** Xaansebo nu a xe Yifibo wa, Pɔl
karanpi boɔ isibiye sunxo nu boɔ
xaanri Sɛɛrkeyya tonwa **2.11-12** **107**
- 14** Yezu lo xo tuti a Yifibo le lɔbo
nu a xe Yifibo wa, woo taalekee
2.13-18 **116**
- 15** Xaansebo xe Nyelye a wurasebo
2.19-22 **124**

Gballaka 3

- 16** Nyelye karanpi Pɔl
gɔwerekewosi nu xe Kirisi a
Sεεrkeyya **3.1-13** **131**
- 17** Pɔl a nyoorke Nyelfunye (1)
3.14-17 **145**
- 18** Pɔl a nyoorke Nyelfunye (2)
3.17-21 **154**

Gballaka 4

- 19** Xaansεbo bennu bo yalle le
benikenu isibiixonu Nyelye isi xo
bullεbo **4.1** **166**
- 20** Gunbo nu xe gende xaansεbo
wɔɔru **4.2-6, 11-12** **177**
- 21** Yezu bonya xaansεbo keyaka le
maa. A vir a bonyabo we dankεεbo
4.7-12 **193**

- 22** Guunu xe Yezu ha xaansebo we
dankesebo **4.12-16****212**
- 23** Xaanse a benni a tuni
kayxaanse danwa.**17-24** **225**
- 24** Istbikponwaka le istbikilaa hin
a guun **4.25-32****236**

Gballaka 5

- 25** Kori a bulaa **5.1-2** **256**
- 26** Gulawaka a bulaa **5.3-14** **264**
- 27** Fulli a bulaa le Toonre a bulaa
5.15-20 **285**
- 28** Xaanse le ba wuraa **5.21-33****298**

Gballaka 6

- 29** Suwapo le bipo, le tosebo le dwoyapo, boɔ guun **6.1-9****307**
- 30** Gixelemu nu bi maa tu le hin dankɛbiru le bi wolanu Nyelye a nyansisebo **6.10** **319**
- 31** Wolanu Satan a durumu **6.11-13** **328**
- 32** Nyelye a kwawolagixelemu: tofereke le danygandɔ **6.14** **336**
- 33** Natitɔw, gɪgbɔrwaka **6.15-16** .. **344**
- 34** Dany-ta'pɛkɛ **6.17** **351**
- 35** Zɔngu **6.17** **362**
- 36** Xaansɛbo bɛnnu bo fun Nyelye **6.18-24** **367**

1

Efezi sebε a gowna

Nyupoko isi Efezihiḅḅ. A hiḅḅ isi nafu-
ḅḅ a naaḅḅ. Arḅmaniseḅḅ xε ḅḅ hiḅḅ a
ta'liḅḅ. A ḅmaraseḅḅ pu ḅḅ baḅḅ.

Bḅ xε fḅḅ fi nyello 'pony nu xε warḅ nyello
nu xε Afarodit, Apolo, Puluto iε Zus. Bḅ
maale fi wε wurḅballaḅḅ nu bḅ xε fḅḅ bḅ
nyelxo nu bḅ xε bulle Artimiḅḅ. Artimiḅḅ xε
yira. Nyubḅ fεw xε sεεḅ ḅḅ
nyelfḅḅwurḅballaḅḅ ḅḅa ḅḅḅ. (dow
Sumaseḅḅ xεbiibo a sebε 19.27)

Pɔl a nyoorke milna a lawna lɔ a yaa Efezihunye. Mɔ a yaa aa bany fi xɔɔ sɔxɔrɔ wa.

Sumaseɔ xebiibo a seɔe 18.18-21

A Pɔl vir a isi Kɔrentihunxɔ a bany fi. Xɔa korikeri a dusi xaanseɔɔ a lɔ tu a yaa Sankerehunye. A kpele fi ba taa, xɔgumɔ a kpeny a ka nufiyaa Nyelyenu. Bɔ lɔ tu fa gboko, huun le Prɔsil le Akilasɔ, bɔ yaa Surihunye. A mɔɔɔ bɔ dan Efezihunxɔ, Pɔl yee fa Yifibo Nyelfɔɔryɔɔ anu barbɔnusi Yezu a gusunri. A bɔ funhun a xebɔnaanu we sinye gberi, lee aa de wa. Mɔɔɔ anu dar a kollebo a la: xɔ benni mi xe feti nuy isi Yeruzalem, lee vir yi baaku i bakɔ, xɔɔxe Nyelye de. A lɔ san Efezihunxɔ a tu fa gboko a dar, a

*Եւ ըստ ֆա Քրիստ Լե Ակլաս Եւ յե Բա
սաթե՛՛.*

Ճա կօրեկերի ա յւր ա յաա, ա ԵԵԵԵԵԵ ֆի ըւ
նյօօր Լե ցԵիտիյե յօ կայ ըւ սանր. Ա յենս
ԼեԼեԼեԼե Տեերկեյյա Լենս ԵԵԵԵԼե յաանսե՛՛
Նյելյե ա սեերա. **(Տոմասե՛՛ յեԵիԵԵԵԵ ա սեԵԵ
19.1-20.1, 20.31)**

Mɔɔnu a fi, kayxaansebo xe falakee gbuna.
(Dow Sumasebo xebiibo a sebe 19.23-41)

Lee, nyupoko xaanri Yezu le lɔɔ nu a xe
boɔ kooti, bo woo suko, bo xe taaleke lenu
punkɛ Nyelye wɔɔri.

Sumasebo xebiibo a sebe 19.1, 8-10

1 A sinɔ nu Apolosi isi Kɔrenti nu fi Akayihɛ inye, xɔɔ lo Pɔl yaa a ɪla gbɔwɔ nu Azihunye a 'pɪnnɪ a dinke Efezi. A honpinu fa wɛ xaansebo. 8 Xɔa korikeri Pɔl xenu yee Yifibo Nyelfɔɔryɔɔ a miye. Xɔɔ bakɔ lo a tu sɛɛra tɛbgballakanu a dannu finw sanr a miye. Anu karanri nyubɔ lɔɔ nu xe Nyelye a wuseke a guun, le a barsɪ mɔ a maa gbanke nyubɔ. 9 Lee, wɛ Yifibo ɪɪti bo kanbeyke boɔ miw, bo kay mɔ bo xaanw. Bo

Լ շէյ ԲՈՆՍ թէկէ Կէզս ա Բսլաճ
ԲՈՅ ՏԵՐԱԲՈՆՍ նյսրօկօ Խմանճ.
Ա խՈՒԲԱ ՔՅԼ Խալֆա ա Լ շէյԲՅ. Ա Լ
Խս Խաանսեճ ա Կաանս Խնա նս ԲՅ
Խէ Բսլլէ Խրանսս Բա Խսսնէկէնա.
Անս Խսսնէկէճ ցւրւրէ ֆէւ. **10** Ա
Բան ֆի ԸԽ նյօօր. ՄՈՅ Լ ճ Խսս ա
Ազննսնսեճ ֆէւ, Կնֆո ԼԵ Ըրէկնճ
Լ կան ԽՅՏԵ ա ՏԵՐԱ.

Ճճա կօրէկերի, սնճո նս ՔՅԼ 'քսնս ԲՈՅ
Բօկօօ, ա Բսլլէ ԼՅՅՅ նս Խէ Եֆէզն
ՆյէլֆՅՅրսնսեճ Խօկքէնսնսեճօ ա ԲՅ Կն ԲՅ
կքարէ Խնճո նս ԲՅ Խէ Բսլլէ Մնլէտն.

Տսմասեճ ԽԵԲնԻԲօ ա ՏԵԲԵ 20.17

Ա սնճո նս Բս Խսս Մնլէտն, ՔՅԼ սսն ԼԵ
ԲՅ կօլլէ Խաանսեճ ա ֆնլսարճո նս ֆն
Եֆէզննճ ԼԵ ԲՅ Կն Բան ԲաԿա.

Ա ԽսնԸկէճ ԼճՅ նս Խնաա Խէ սնճո նս
Խնաա Խսս ԲՈՅ սսնԸկէ. Ա Խաճ ԽԵԲԿԵ ԼԵ ԲՅ

dankeri Yezu a nyubo nu isi Efezihunxo. A giloza hinaa lay vir nibo danwa.

Sumasebo xebiibo a sebe 20.32, 36-38

32 Pɔl kollebo a la: a naaku, loxo nu zey minu xe mo mi dow-ibusi Nyelye le xaa seera nu karanpi xaa zawgiye. Xaa seera lo nunu pananga le xe-ino le i gballa xaan a miye. Le ay ha-ino keyako nu Nyelye saw xaa nyutɔwapo few.

36 A moko a seer xoo a law a xundesibonu few a lo fun Nyelye.

37 A xon fa bo few gow bolleke lenu konpuri Pɔl a go, bo lo vir bo kumee. **38** Xo guri mo a kollebo a la: boay vir ni ban humanga ti danwa, xoxe a bo miw bure. Bo law bo lo saan hiiin bo yaa bo dannu gboko a naxo.

Mwano bo zawu bo law, Pɔl le Luki taabo tu fa gboko bo nanri bo yaa nafu-ɔko a burko nu bo xe bulle Kosi, bo bo yaa bo dan Yeruzalem.

Xo fi lo Arɔmanɩ panansebo gow Pɔl bo yaa bo sa kaso Sezarehunye. A xe fi diw nyoor. Xaa korekeri bo tun bo yaanu Arɔmanɩhunye le Arɔmanɩhunsebo a taa'lɩnkesebo si ba kparyay.

Sɩnxɔ nu a mi kaso Arɔmanɩhunxo, xoo sɩxɔri bo a sebe sebee a sumanu a ha xaansebo nu isi Efezihunye few. (**Efezi a sebe 3.1, 4.1, 6.20**)

Tisiki nu xe Pɔl a xɩna, a vir a xe Tɔse a boosekeyya tu xoo sebee a yaanu Efezihunxo.

Efezi a σεβε 6.21-22

Tisiki nu xe bi wee nu mi kor keyakarɪ, nu xe nyudankenawa Tɔse a booxori, ay seer-i gunboɔ few. Le xɔɔmu i gi mi gunbo le lɔxɔnu mi xe xe. 22 Mi sumee le a doo i bokoo, le xɔɔmu i gi bi gunbo le ha-inu tebye.

Nyelye a Toonre dankeri Pɔl le a σεβε lɔxɔ nu a benni a σεβε. A sunnu xɔɔ σεβε Efezisebori le xɔɔmu xaansebo few maa woo ba keyaka. Been dukɔti, bi maa woo gunbo 'pony xɔɔ seerabo nu Pɔl σεβε a ha xaansebo nu isi burkori duu.

Xɔɔ sitanakɔri lɔ Pɔl σεβε we σεβεbo le ha xaansebo nu fi Kolosihunye le we xaanse nu bo xe bulle Filemon.

Χαχα σεβεβο φεω, Ρολ σεβεκο λε ηινου
dankeri xaansebo λε βο kan Nyelye a
keyaka λε χαα zawgiie λε 'lнке mооnυ βο
kange duu. A vlr a karanpi Yezu a nyubo
lαα nυ Nyelye ιnυ kor χε burkori.

By tuuni gunbo nυ Ρολ σεβε a ha xaansebo
nυ fi Efezihiune. Ιnυ fun Nyelye λε χα
dankeri λε χαα gunbo yee bi miye λε bi
kan hin a naa.

2

Efezi sɛbɛ a gugballɔ

Pɔl sɛbɛ xɔɔ sɛbɛɛ lɛnu karanpinu xaansɛbɔ mɔ Nyelye koro suw nyubɔ hɪnw hɪnw fɛw Kirisinu. Xɔa lawna Kirisiy tɔ pananmɔ fɛw lɛ gunbɔrɪ fɛw.

Xɔɔxɛ, lɔbɔ nu xaanrɪ Yezu, Nyelye xɛ dusɪ bɔɔ killibo lɛ habɔ, lɛ xɛbɔ xɔa nyubɔ. Lɔbɔ nu xaanrɪ Yezu, Nyelye xɛ habɔ xɔa Toonre lɛɛ a ɪsɪ bɔɔ miye. Toonre tunɪ gɪbetikewakɔ nu karanpu mɔ xaansɛbɔ xɛ Nyelye a nyubɔ deny. Bɔ bɛnnɪ bɔɔ

ɪɪbiye bennu Nyelye a nyubo ɛ yinu bungo Nyelyeri.

Pɔl fun Nyelye ɛ lɔbo nu karanwo ba sebeɛ bo maa kan suko a naa deny, ɛ gi mo xɔ sukoo a gu boɛɛn a keyakarɪ wa. Xɔ gu Nyelye a zawgiye ɛ lɔbo nu Yezu xe bo kooti.

Duu Yifibo ɛ lɔbo nu a xe Yifibo wa, bo xenu nyaansi bo wo, ɛɛ naaku, Nyelye a zawgiye bo xɔ tiiti a bo tanɪ Yezunu, bo xe nyutanabo, bo xe Kirisi a nyubo. Wulayke a ɪɪ bo sundɛke ti danwa. Bo taaleke bo xe Nyelye a nyubo.

Pɔl karanɪ Efezisebo mo Nyelye bullehɪnaa ɛ hahɪnaa we boo. Xɔ booxo xe mo hun nu xe Yifise bo bennɪ a yaa ɛ ɛɛɛke Sɛerkeyya lɔbo nu a xe Yifibo wa, xɔxɛ a xe fun Nyelye ba miyenu few ɪnu powbori ɛ bo gi suko nu gbal nuy habo tagoonxo nu tusi kpokpo.

Pɔl funbo jandi, lɔbo nu karan ba sebee, bo
isunu kori lenu werke boɔ hito le sa tani.

A karanɔbo mo Nyelye boonya xaansebo
tantan few we pananga le bo maa lenu
xenu booxo lenu dankeri Nyelye a nyubo.

A kollebo bo benni bo dusa killi, le isibixo
nu bo isi ti duu sinxo nu bo xe
kayxaansebo. Bo benni bo dusa binnike le
minyenge le wulayke le nmansaka, lee duw
kparyay le kori le dusthaa le nanpikere le
keyaka.

Xinabo benni bo kor boɔ yirabo, yirabo
benni bo kor boɔ xinabo le kan boɔ tenike,
bɔbo benni bo el boɔ suwa taabo, le tosebo
le boosebo benni bo punkere boɔ wɔw.

Laalesi guun nu Pɔl tundekebo xe mo bo
nunu wulayke Satannu. Bɔa benni bo
paani mo Nyelye maa habo pananga le bo
wulanu Satan wa.

A vɪr a karanɪbo mɔ bo bɛnnɪ bo fun Nyelye gunbɔri fɛw lɛ xɔ dankɛbɔri lɛ bo xɛ xɔa boo. Bɔa nunu bɔpɛɛn a pananga lɛnu wɔlanu Satan wa. A funbo lɛ bo fun Nyelye lɛ powhɪnaari lɛ hɪnaa maa lɛlɛkɛ Sɛɛrkeɛyya tɛbyɛnu lɛ pananganu.

Sɛbɛɛ nu Pɔl sunnu a ha Yezu a duwsɛbo nu ɪsɪ Efezi, bi maa vanu bawɔ nyoor:

Sɛbɛɛ a Gballaka 1 laa dan 3 xɛ tokpeny guun nu Pɔl sɛɛr.

A karanɪ mɔ Yezu Kirisi ɪsɪ a xɛ ta'lɪnkɛɛ gunbɔri fɛw. Kirisi lo xɔ tiiti a Nyelye suw Yifibo, lɛ lɔbo nu a xɛ Yifibo wa, xɔ taalɛkɛbo hitɔ tananu a bo xɛ Kirisi a hitɔ.

Pɔl vɪr a sɛbɛ Nyelfɪnw nyoor. Anu punkɛ Kirisi lɛnu karanɪ ba ɪsbiiye lɛ mɔ a xɛ

pananse nu gbal. A vɪr a karanpi mɔ Kirisi a kori gbal a kasa.

Sɛbɛ a Gballaka 4 laa dan 6, Pɔl karanpi xaansebo mɔɔnu bo taaleke bo xe gitanaka Kirisiri. A kollebo bo xe Kirisi a hito le Kirisi xe hito a taa.

A karanpi bo mɔ Nyelye a nyubo tuni Nyelfɔɔwurgballaka le Kirisi tuni 'weenri nu xe ha wuraxɔ a gbinza pananga.

A karanpi bo mɔ Kirisi le ba nyubo a guun tuni xina le ba yira a guun. A vɪr a karanpi bo kɔɔ nu bo bɛnni bo xe lɛɛ sa tanɪ lɛnu yaa toon wɔɔri.

A tundekebo mɔɔnu bo wulawɔnu Satan le mɔ Nyelye loy habo pananga kɔ wulayko a mixo.

3

Paul fɔɔɔ Yezu a dɔwsebo nu fi Efezihunye

Efezi a sebe 1.1-2

Efezi a sebe 1.1-2

*Mu Paul, nuwe Yezu Kirisi a
sumase nu Nyelye pir xa pɛɛn a
gukorwonu, mulɔ sunnu lo sebee
le bo ha Nyelye a nyubo nufi
Efezihunye, lobo nu xaanri Yezu*

*Kirisi. ² Nyelxo nuxε bl Suwa lε bl
Tɔsε Yezu Kirisi, hun zey hun a
zawgiiye lε hun a mitobewaka isi-
iri.*

Nyelye a sεεrari, nyubɔ yirɔ nu bɔ nunu,
hun a pananga nunu naa.

Pɔl a naa xε: ɔɔ nu zel. Xɔ kay Pɔl zel laa
bia gi wa, lεε booxo nu a xε xɔ gbal
gbuna. A xε booxo nu Nyelye haan ba
miyenu fεw. Hun ɔ xɔ tuti a nyupoko kan
Sεerkeyya, Yifibo lε ɔɔɔ nu a xε Yifibo wa.

Pɔl kpeny a karanpi xaansεbɔ mɔɔnu a xε
Yezu Kirisi a sumasε. Mɔɔnu a la: huna xε
sumasε, xɔa naa ɔ xε bεε?

Xɔa naa xε Nyelye si Pɔl lε a xε
boogballaka. Pɔl a pir xɔɔ booxo bati wa,
Nyelye lo hayehun. Wε nyubɔ a pir Pɔl wa.
Nyelye lo pirεε.

Βέκε Ιω χε sumase? Sumase a naa χε Ιω νυ
βο sun Ιε a χε boo. Χω tuni mo Pirezidan
puro we nyun Ιε a yaa we hunye Ιε yaa χε
ban boo. Nyubunseerari βο χε Ια:
ambassadeur. Χω nyunhun χε Pirezidan a
guseerse.

Nyelye si Pōl Ιε a yaa karanpi nyubo nu a
χε Yifibo wa mōōnu Nyelye korbo Ιε
mōōnu Yezu pu βο βο kooti. Χω pur Pōl Ιε a
tuunike nyubo mōōnu Yifibo Ιε Ιβο νυ a
χε Yifibo wa, mōōnu βο taaleke, βο χε
nyutanabo Yezu a hitri.

Χω χε we guwerenkewosi nu nyubo a kansu
duu wa. Naaku Ιβο νυ a χε Yifibo wa, βο
bennnu Yifibo. Duu Yifibo χε Nyelye a
nyubo, Ιε naaku nyubo few maa χε Nyelye
a nyubo.

Pōl a punko ba hito mōōnu hinaa Ια hinaa
χε Nyelye a sumase wa. A karanpikε
nyubo Ιε βο gi Ιχω νυ a seer, χο kanbey

keyakarɩ. Aa sɛɛryɛbɔnu barɛɛn a pananganu wa, a sɛɛryɛbɔnu Nyelye a pananganu. A xɔ duɔnnu Nyelye mɔɔ Pɔl xɛ Yezu Kirisi a sunsɛ.

Efezi a sɛbɛ 1.1 ..Nyelye a nyubɔ nufi Efezihunye, lɔbɔ nu xaanri Yezu Kirisi.

Anbɔ lɔ xɛ Nyelye a nyubɔ?

Bɔ xɛ lɔbɔ nu xaanri Yezu kput bɔ woo suko. Bɛɛ nu xɛ nyubɔ bi xɛ killisebo fɛw. Bia maa tɛnni bi guɔn lɛ gbanke lɛ xɛ Nyelye a nyubɔ biɛɛn a pananganu xɔ kay biɛɛn a xɛbiyenu wa.

Nyelye a nyubɔ xɛ lɔbɔ nu bɔ ɩɩbiye kpee. Bɔ gi mɔ Yezu pu bɔɔ kooti, lɛ mɔɔnu a fɔɔr bɔɔ killibo a pɛngɛ, lɛ mɔɔnu a ɔɔ pɩɩkɛri. Bɔ dankɛnaari Tɔsɛ Yezu

Kirisi nu bɔɔ Suwsee, xɔɔxɛ bɔɔ guun kpee lɛ wɛɛbɔ.

Bɔa tɔnɩ wɛ nyubɔ dan wa. Bɔ xɛ Nyelye a nyubɔ xɔɔxɛ bɔɔ guun lɛ wɛɛbɔ guun hɩn baala baala. Mɔɔnu bɔ xaanɩ Yezu xɔɔxɛ bɔ xɛ Nyelye a nyubɔ naaku.

Xɔa gu bɩpɛɛn a keyakarɩ wa, xɔ gu Yezu a keyakarɩ lɛ ba kori. Nyelye sibi lɛ bɩ ɩɩ baala baala lɛ wɛɛbɔ. Nyelye sibi lɛ bɩ nanɩ zɛynabalɛ lɛ ɩɩ kpee xɔa humanga.

Efezi a sɛbɛ 1.2 Nyelxo nuɔɛ bɩ Suwa lɛ bɩ Tɔsɛ Yezu Kirisi, hɩn zɛy hɩn a zawgiiye, lɛ hɩn a mitobewaka ɩɩ-ɩɩ.

Bɛkɛ ɔ Nyelye a zawgiiye lɛ Yezu a zawgiiye?

Xɔ xɛ keyakɔ nu bɩ wɔonu Nyelye nu bia bɛnnɩ bɩ woo wa.

Nyelye a zawgiiye lo le xaa keyaka lo xo tuti a bi woo suko le gukeyyo few. Mo bi xe killisebo, bi benni bi yaa daari le Nyelye a zawgiiye karanpi bi Nyelye a kori.

Dukoti Nyelye a keyaka xe dankebi le bi yaa toon. Sinxo nu bi woo guunawo le mibureyke, bi xe woo tebye Nyelye a keyakonu.

Nyelye a keyaka kpeny toon. Mokonu Nyelye habi xaa zawgiiye xo law xaa korekeri biy woo mitobewaka bolu. Xogumo Nyelye habi xaa suko le moxo xe habi pananxo nu bi nyuw le xenu loxo nu kere.

Nyelye a zawgiiye le Nyelye a Tonre nu isi bi miye xe dankebi le bi isinu mitobewaka.

4

Κεϱακῶ νῦ Νyelye ha xῶa nyubῶ Kirisinu

Efezi a σεβε 1.3-6

Naaku biy dow mῶ Nyelye lo benninu
punkεε.

Efezi a σεβε 1.3-6

*Bi punkε Nyelxo nuxe bi Tῶse
Yezu Kirisi ta Suwa, bee nu satanu
Kirisinu, xῶa lo habi Toonre a*

keyako nu 'lekoori isibiwri few.
⁴ *Kirisi lo xo tiiti a Nyelye kpeny*
xo pirbi duu xa korinu, xo law xo
lo faanr lo hunxo a naa, le xokomu
bixe xa nyubxo le isi zeynabale
xa hunmanga. ⁵ *Xa korii lo xo*
tiiti a xo kpeny xo pirbi duu Yezu
Kirisi nu le bixe xa bitokwaro. *A*
xoxo xe xo benikenu xa gukorwo
nu duonyenu, ⁶ *le xokomu binu*
punkeye. Xogumxo xo habi xa
bunxo a keyakxo waro xa
Bixenkorwanu.

Nyelye habi Toonre a keyako nu 'lekoori isibiwri few.

Xoxo keyakxo a xe togbornama a keyaka wa, xo xe tonre a keyaka, xo xe keyako nu gu Nyelye a baka. Xa xe burgilemu wa, xo xe keyako nu gu 'lekeri.

Βεε Ιο χε Nyelye habi xɔɔ keyakɔɔ? Xɔ gu mɔɔ Nyelye korobi Iε bi taalεke Kirisinu. Pɔl sεβε xɔɔ fɪrazu – Kirisinu - naw toko Iε nyoor Efezi a sεβε a miye.

Bia xεw giye Iε woo xɔɔ gukeyyoɔ wa, Nyelye a zawgiye lo xɔ tuti a xɔ hayɔbi Kirisinu.

Nyelye lo benninu punkεε. Bi hayε xa boo Iε Ιxɔ nu xɔ χε bi kooti! Bi punkeye mɔɔnu xɔ habi keyaka fεw nyeltaari.

Kposebo Iε wusebo Iε we ηmarasebo, boɔ nuɔu kpogixεmu 'pony. Wεεbo nuɔu dεε Iε waru Iε motokabo Iε wurɔ Iε gandɔkeyyoɔ 'pony. Boɔ pitu, boɔ bɪpɔ Ιο χε ul xɔɔ gixεmu.

Λεε, Nyelye gbal xɔ 'lɪnke xɔɔ nyubo fεw. Xɔ tɔɔ gunbo Iε gixεmu fεw. Halεε burko a gixεmu Iε 'leko a gixεmu χε xɔamu fεw. Iε Nyelye habi xa kpogixεmu fεw. Xɔ Ιο tɔ boo!

Βεκε κρογιελεμου λο βι κα?

Efezi 1.4 Nyelye kpeny xɔ pirbi
duu xɔa korinu

Nyelye sibi, xɔ taalekebi Kirisinu.

Sinxɔ nu Nyelye a sanke burko tonwa xɔ kpeny xɔ sibi xɔ taalekebi Kirisinu. Bia maa gi xɔa naa deny wa, lee Nyelye a keyako lo. Xɔa sibi mo bi guun kere wa. Xɔ sibi mo xɔ korbi le xɔ koro habi xɔa suko.

Bia nunu fulli le kan xɔa naa deny wa, lee guunu lo.

Sinxɔ nu Nyelye a sanke burko tonwa xɔ kpeny xɔ sibi xɔ taalekebi Kirisinu.

Βεε λο χε xɔ sibi? Xɔ sibi le bi nanpi zeynabale le isi kpee xɔa humanga. Sinxɔ nu bi taaleke Adannu bi isi bi χε killisebo, bi baanu. Lee moonu Nyelye taalekebi Kirisinu, bi guun gbanke. Xɔ duunyenu mo

χὼ sibi ἔ βι nanpi zeynabale ἔ ἰσι kpee χὰα
humanga kpokpo.

Χὼ kpeny χὼ sibi χὼ tenni βι guun ἔ βι χε
χὰα bitɔɔwapɔ.

Nyelye kpeny χὼ tenni βι guun duu ἔ βι
χε χὰα βιρɔ deny. Xaansebo few nu woo
suko, bo χε Nyelye a bitɔɔwapɔ.

Χὼ suwbo, ἔ dukɔti, bo ἰl Nyelye a
krogixelemu few mu χὰα βιρɔ. Χὼ
krogixelemu nu χὼ habi, hin χε tusiyo, hin
a maa law wa. Hin fa kpokpo lawkay.
Krogixelemu nu fa burkori, hiny nyow
few, ἔε Nyelye a krogixelemu, hiny tusi.

Χὰα kori ἔ χὰα zawgiiye bo χὼ tuti a χὼ bo
habi χὼ gikεyyɔɔ.

Χὼ duunnu Nyelye mo χὼ χεβι χὰα βιρɔ
Yezu Kirisi a kooti.

Nyelye maa xe lɔɔ nu xɔ kor. Gɩye tanɩ a fa a xɔ kpulɔwɛɛɩ wa. Xɔ dɔɔnyɛnu mɔ xɔ xe bi a bi xe xɔa biɔɔ Yezu Kirisi a kooti.

Mɔɔnu bi xe xɔa biɔɔ xɔ koro gbankɛbi lɛ bi tunɩ xɔa Bii, Yezu Kirisi. Mɔɔnu xɔ xe dowbi xɔ xe nɩbi mu xɔa Biihun. Bi xe xɔa biɔɔ Yezu a kooti gɔɔnu gɔɔnu.

Zan a sɛbɛ 15.16 – *Xɔa xɛmuza ɛɛ lɔ pirɩ wa, mu lɔ pir-ɩ mi sa boonari, lɛ ɩ yaa xe gukeyyɔ, lɛ xɔɔmu ɩ gukeyyɔɔ ɩsifa bany.*

Arɔmanɩ a sɛbɛ 8.15 – *A mɔɔnu Nyelye ha-ɩ xɔa Toonre naaku, ɩa tunɩ dɔɔyapɔ nu hɔɔ kpokpo danwa. Xɔɔ Toonre lɔ xɔ tutɩ a ɩ xe Nyelye a biɔɔ naaku. A ha-ɩ bulaa lɛ ɩ maa bulɛ Nyelye Maama laa bi Suwa.*

A bi punkɛ Nyelxo nu habɩ xɔɔ keyakɔɔ nu kɛɛ. A xɔ bonyabi xɔɔ keyakɔɔ warɔ xɔa Bikorwanu.

Nyelye bonyabi xa keyako wara. Mɔɔno bi taaleke Yezunu xɔɔxe bi woo keyako feɔ.

Mɔɔno bi isi Kirisi a hitɔri le mɔɔno bi xe Yezu a nyobo, bi woo Nyelye a gukeyyo feɔ, xɔɔxe bi gi mo Nyelye lo bennino punkɛɛ.

Bi isi bi xe Adan a nyobo, bi xe killisebo. Bia benni bi woo Nyelye a keyaka wa, leɛ naaku bi woo keyako Yezunu, xɔɔxe bi benni binu punkɛye le fɔɔye bi miyenu feɔ.

Nyelye a gɔkorwo a pirye xɔa gɔɔn

Efezi a sɛbɛ 1.4 – *Kirisi lo xɔ tiiti a Nyelye kpeny xɔ pirbi duu xɔa korinu, xɔ law xɔ lo faanr lo hunxɔ a naa.*

Matiye 22.14 – *poko bulɛ lɛɛ gberɪ pir*

Matiye 24.31 – *Nyelye a nyɔbersɛbɔy taalɛkɛ Nyelye a nyɔpirwapɔ*

Marki 13.20 – *Tɔsɛ lunke girɔ ba nyɔnpirwapɔ nu a pir bɔɔ kooti.*

Zan 6.37 – *Yezu la: loɔɔ nu bisuwa hamɪ fɛw, bɔy yimiri.*

Zan 6.44 – *Yezu la: nyɔɔn a maa yimiri xɔ laa xɛmuza bi Suwa nu sunmi huɔnlo halɛɛ a hamɪ lɛ miy ɔrkɛɛ purekerɪ laalesɪ giraxɔri wa yi.*

Zan 15.16 – *Xɔa xɛmuza ɛɛ lo pirmi wa, mi lo pir-i*

Sumasebo xebiibo a sebe 13.48 – *lbbu Nyelye tuwamti le bcy woo xcc tagotusixo, bcc few de bc xaan.*

Arɔmanɩ a sebe 8.29 – *Nyelye kpeny xc gi xc kpeny xc pirbc*

Arɔmanɩ a sebe 9.11 – *Nyelye a gukorwo a pɩrye a gu xebiiyeri wa*

1 Kɔrentɩ 1.26-29 – *Nyelye bullɛ, Nyelye pɩr*

Kolosi a sebe 3.12 – *Mɔxɔtu mi nyukorwapɔ, ɛɛnu Nyelye pɩr xc duuke, ɩ ɩɩnu nyaargiye, keyaka, hitɔ wurwo, joowaka le beryɛ.*

1 Tesaloniki 1.3-7 – *Nyelye lo pirbi*

2 Tesaloniki 2.13-14 – *Nyelye kpeny xc pirbi duu xcɔa gunari le biy woo suko*

2 Timote a sebe 1.9 – *Xcc lc suwbi xc bullɛbi xc duukebi, a xccɔ a gu bi xebiibori wa. Xcɔa pɛɛn lc kpeny xc pɩryɛ xc*

benkeno xa zawgiixo nu xa habi Yezu Kirisiri xa law xa lo sanke hunxa.

2 Timote a sebe 2.10 – *Nyelye a nyurirwapo*

1 Piyer 2.9 – *εην, ιχε pulseboho xa pir, ι vir ιχε wuse a sulasebo ho vir boxe pulseboho du. l vir ιχε nyuboho xa fenti, λε xaoko ho ho bulle-ι wirinbikoo a yinu ba gulawagballakoko ho ser ba keyaka a guth.*

Karanpika a sebe 13.8 – *A burseboo few kobo yuroho a isi hin sebe Annabiinu bo ku ba seberu hunxa a nafaanraaru wa, boho fokee. (Dow **Karanpika a sebe 17.8**)*

Karanpika a sebe 17.14 – *Boy wulano Annabiihun, λε Annabiihuny maabo. Xogumo axe tosebo Toxe λε wusebo Wuse. A kobo a bulle, kobo a pir, λε nanriwapoho hunnu, boy maabo dukoti.*

5

Κεϱακῶ νῦ Βῖ νῦ χε Νυεϱε habı

Efezi a σεβε 1.7-12

Efezi a σεβε 1.7-12

*Kirisi a tɔbɔ lɔ xɔ dɔlbɛnu a bi
woo killi dɔɔwɔsi, a xɔxɔ xe xɔ
benkenɔ xɔa zawgi-gballakɔnu
⁸ xɔ habı 'pony, xɔ vɪr xɔ habı filli
le giıye fɛw. ⁹ Xɔ zey bi gi xɔa
gɔwerenkewosi nuxɛ xɔa*

*gukorwonu xɔ kpeny xɔ pɪr duu
ley xe Kirisinu. ¹⁰ Xɔ pɪr mɔ sunxɔ
xɔy kaanrke, xɔy taaleke gixelemu
nufi 'lekoori few le lɔbɔ nu
burkoori Kirisi a baka, le a xe hin
a tokpenyse. ¹¹ Bi satanakɔɔ
Kirisinu lo xɔ tiiti a bi woo lɔxɔnu
Nyelye sati xɔa nufiyaa ley habi.
Nyelxonu xexe lɔxɔnu xɔ pɪr few,
xɔɔ lo kpeny xɔ pɪrbi duu xɔ
benikenu xɔa gukorwo. ¹² Le
xɔlɔmu bεε nu kpeny bi
dankenari Kirisii, xɔ tubiri le
nyubɔ unu punke Nyelye xɔa
bungballakɔɔ a kooti.*

Sunxɔ nu Yezu pu bi kooti dɔwgɔxɔri a fɔr
bi killibo a pengε. Xɔ tuni mu a fentibi
dɔɔyakari ba tɔbɔnu. Bi kpeny bi isi killi a
miye. Xɔɔ killii lo tɔbi. Lεε naaku, killi a

nunu panangabiri danwa, Yezu a tɔbo lo xo tuti.

We gye a fa nu maa fɔr bi killibo a pengɛ wa. Bi xebiibo yoo, bi warɪ yoo, bi isibiye yoo, gye gye a maa fɔr bi killibo a pengɛ wa.

Arɔmanɪ 3.24 - *Nyelye a keyakɔ lo xo tuti xo xebɔ, a bo kere xa humanga warɔ penfɔrkay. Xo tiri Yezu Kirisi nu sankebɔ gugikɔ a miye, a Nyelye lo xe xɔɔ.*

(Dow **Levitik a sebe 17.11, Matiye 26.28**)

Sɪnxɔ nu Pɔl sebe ba sebe a ha xaansebo nu isɪ Efezihunye a nyubo 'pony xe dɔɔyapɔ. Lɔbo nu xe tɔsebo bo maa xe lɔxɔ nu bo kor bo dɔɔyapɔri. Duu, sɪnxɔ nu bia xaanri Yezu tonwa, bi xe Satan le killi a dɔɔyapɔ. Leɛ Nyelye sunnu xa Bii le a tu bi isina le pu bi killibo a kooti. A fɔr bi killibo a pengɛ ba tɔboɔnu.

Naaku bi xe Yezu a dɔɔyapɔ. A dɔlbi ba tɔbɔnɔ a bi xe ba nyubɔ bɔlɔ.

A habi Nyelye a Toonre le anu dankɛburɩ le bi xe lɔxɔ nu maa duunnu Nyelye.

Yezu a tɔbɔ lɔ xɔ tuti a bi killibo fowbiri. Mɔɔnɔ bi dankɛnaaru Kirisi le booxo nu a xe bi kooti, bi killibo fowbiri.

Sumasebɔ xebiibo a sebe 13.38-39 - *A bi wɛɛbɔ, bi kor ɩ giye keyakarɩ, killiduwaɔsi a guun nu bi xenu seer-ɩ guri Yezu. 39 A guunu lɔ Moyzi a 'pɔreɛbɔ a maa fowbiri bi killibo wa, leɛ lɔbɔ nu xaanru Yezu, ay fowbori bɔɔ killibo fɛw.*

Yezu tu bi killibo ba tɔgbɔrxɔru bati dɩwɔɔɔxɔru, le xɔlɔmɔ bi pur killiri leɛ lɔnɔ yallɔ yallebixɔ nu nanpi.

Xɔɔ keyakɔɔ nu kɛɛɛ xe Nyelye a keyakɔ nu xɔ habi warɔ.

Nyelye vir xɔ habi fulli lɛ bi maa gi lɔxɔ nu wurenkesi duu. Xɔ karanɔɔbi xɔa guwurenkewosi nu xɛ Yezu a guun nu yow.

Mɔɔnu bi taalɛkɛ Yezunu bi maa kan gunɔ a naa nu nyubɔ a kansɩ duu wa. Bi maa woo fulli lɛɛ ginu lɔxɔ nu wurenkesi duu.

Xɔɔ sɛɛraa nu xɛ wurenkesi, Pɔl sɛɛryɛ naw tɔtanɩ xɔɔ sɛbɛɛ a mixo. A karanɔɔbi xɔɔ gunɔ nu fa hin bunsɩ duu hin a naa.

l tundenɩ duu mɔ Yifibo a gi mɔ Yezu xɛ Nyelye wa ya?

Marki a sɛbɛ 14.61-65 *Nyelfɔɔrta'linkɛɛ vir a bib Yezu a la: gaa lɔ xɛ Kirisi, Nyelxo nu bi punkɔ, xɔa bixɩna ya? 62 A Yezu dɛ, a la: aan, mu lɔ. Abɔ vir a la: iy law lɛɛ ni Nyungo a Bii mɔɔ a ɩsɩsɩ Nyelye a nugoon. Iy vir nun wɛ sinyeri, abɔ yownu guuntubɔ ti. 63 A mɔɔnu Filwa kan a la:*

hinaa lo xe Nyelye a bii, xo ku ba huunwo,
xo kasa. A gbowa Yezu lila Nyelye.
Xoxe a gow ba gandaka, a xerye batu.
Allo kolle nyubo, a la: bia vir 'pe we nyun,
le a ser ba guun danwa. A lila Nyelye a
law. 64 Filwa vir a kolle Yifibo fulwapo, a
la: ia kan guun nu a ser wa ya? Beke lo u
gbowa? Bo la: aan, bi kan, xo benni a pu. 65
Mawo bo serxo bo law, wexo yaa, bo sir,
bo powri Yezu. Bo bendu ba hinbu, bo
nare, bo bibee, bo la: wu gi nyun nu
narwo ya? A sujanbo yi ti, bo vir, bo nmob
ba tennu.

Xo xunabo, bo hunw gorobo mo bo
gbowa Yezu binni. Bo u wurenbike. Boa
gi lo nu Nyelye xew wa. Boa gi mo Yezu
xe wuse deny wa. Hale daa, nyubo a gi xo
gunbo dukoti wa.

Bɪnu ha Nyelye xɔa boo mɔɔnu bi maa kan xɔɔ guɔnbɔɔ hin a naa.

Arɔmanɪ a sɛbɛ 16.25-26 - *A duu, xɔ yaa huun, Nyelye a karanpi xɔɔ Sɛɛrkeyya nyubɔ wa, ²⁶ lɛɛ naaku xɔ karanpiyɛbi gbolinbo.*

Nyelye lɔ tɔ boo mɔɔnu xɔ karanpiɓi xɔa Sɛɛrkeyya. Bi kpeny bi dandɛ, bia kansu giyɛ wa, bia gi lɔxɔ nu fi toon wa, lɛɛ Nyelye a keyaka lɔ xɔ tuti a xɔ petikebi lɛ bi gi gunbɔ a naa.

Nyelye habi xɔa Sɛɛra, xɔ habi xɔa Sɛbɛ lɛ bi maa gi lɔxɔ nu kanbey xɔa humanga. Xɔ vir xɔ habi xɔa Toonre nu maa habi filli lɛ bi gi lɔxɔ nu wurenkesi duu.

Bi gi mɔ Yezu xɛ wɔsɛbɔ a wɔsɛ lɛ tɔsɛbɔ a tɔsɛ. Bi gi mɔɔnu Yezuy puta Satan lɛ ba dɔwsɛbɔ fɛw. Bi gi mɔ Yezu xɛ Suwse.

Nyelye kpeny xɔ tɛnnɪ bɪ ɡuun duu
Kirisinu ɛ bɪ xɛ xɔa ʊlseɔ.

1 Pɪyɛr 1.4 - *bɪy woo ʊlzenxɔ nu a maa xɛ
burbur kpee yi, (xɔa maa puta wa) xɔa
maa dɪ surɔ kpee yi, xɔa maa ʊlanke kpee
yi, (xɔa maa law wa, xɔ fa kpokpo) xɔɔ
ʊlzenxɔ a ɪsɪbiye ɔ Nyelye saw-ɪ 'lekori.*

Wɛ sɪnyɛy dan, Nyelyey taaleke ɡɪxɛɛmu
nu fa burkori ɛ ɡɪxɛɛmu nu fi nyeltaari ɛ
ha Kirisi ɛ a xɛ hɪn a Tɔsɛ fɛw. Xɔ sɪxɔri ɔ
ay xonibinu ba ʊlzɪnɔ fɛw.

Bɪ pɔnke Nyelye mɔɔnɔ xɔ nɔnɔ bungɔ.
Xɔxɔ kput ɔ bennɪnɔ pɔnkeɛ.

Killiduwasi a guun

Luki 17.3-4 – *A gaa ni la wεε a xε ηmanyσε, yaa kollee le paankεε. Xκκxε a gbankε ba miye le ba gbκκyapκ, dusi le haan. Xκκxε a xε wuri ηmanyσε naw tκnyoor giraa tanι, a giraa tanι a yi naw tκnyoor a kolleku a la: guunnu mi xεwuri, κκ girminu, dusi mi gικaa le hamι, dusi le haan.*

Sumasebo xeibiibo a sebe 26.18 – *wuy kpala bκκ hinbu le bκ san wurinbike le yiri gulawaka, le wuy dankeborι le bκ san Satan a panangari le yiri Nyelye. Xκκκmu bκκ xaanmuri, bκy woo bκκ killibo a duwasi. Le bκy vir woonu isinakeya lκbκ nu xε Nyelye a nyubκ.*

Efezi a sebe 4.32 – *Inu xε keyaka ι κκw, lenu gi ι κκw nyaarakari, mκκκ Kirisi lo κκ tiiti a Nyelye 'yεε-ι, nu 'yεε ι κκw.*

Kolosi a sɛbɛ 2.13 – Ɛɛnɔ ɪsɪ ɪ pɪtɪ ɪ zɛynabɔ ɪɛ ɪ tɔgbɔɾnama a gbaykaykperxo a kooti, xɔ ha-ɪ goon Kirisinu, xɔ dusɪ bu zɛynabɔ fɛw.

1 Zan 1.9 - Ɛɛɛ bɛɛ xatɪ bu killibo, Nyelxonu nanpɪ xɔ in, xɔy ' 'yɛɛ bu killibo ɪ duukebi gugɪkɔɾɪ fɛw.

(Dow **Levitik a sɛbɛ 16.20-22**)

6

Toonre Duuwa nu xe Nyelye, ba guun

Efezi a sebε 1.13-14

Efezi a sebε 1.13-14

*Ɛen dukɔti, i kan kparyay Sɛera
nuɔɔ Sɛerkeyyanu lab-i suko. A
mɔ i xaanri Kirisii, Nyelye
beetike-inu xɔa Toonre Duuwanu
xɔ sati xɔa nufiyaa.¹⁴ A Toonre
Duuwa lɔɔe bi tokpeny giɔɔ nu
karanpu mɔ biy woo giɔɔɔmɔnu
xɔ sati xɔa nufiyaa ley habi, le xɔ*

*yaa hiiin laa dannu sunxɔnu xɔ
suw bɛɛn nuɔɛ Nyelye a nyubɔ
fɛw xɔ law. Lɛ xɔɔmu binu
punkeyɛ xɔa bungballakɔɔ a
kooti.*

Bɛɛɪ ɪɔ bi woo Nyelye a Toonre?

Mɔɔɔnu bi kan kparyay nu xɛ Sɛɛrkɛyya nu
karanɪɪbi suko a bulaa, mɔɔɔnu bi kanɛɛ bi
law bi vɪr bi xaanrɪ Kirisi, a bi woo Nyelye
a Toonre xɔɔ sɪxɔrɪ.

Mɔɔɔnu bi xaanrɪ Yezu, xɔɔ sɪtanakɔrɪ ɪɔ bi
woo suko a Nyelye habɪ xɔa Toonre.

Bɛɛ ɪɔ xɛ Nyelye habɪ xɔa Toonre?

Nyelye a Toonree xɛ ɪɔɔ nu Yezu kpeny a
sa ba nufɪya duu a la: hɪnaay habɪ. ɪ
tundɛnu sɪnxɔ nu Yezu sa ba nufɪyaxɔ ya?

Zan 14.16, Yezu kolle ba duwsebo a la: *A mi, miy fun bi Suwa le a ha-l we Dankese nuy isi-unu kpokpo lawkay.*

Hun lɔy isibinu le binu tundenu lɔxɔ nu Nyelye la xɔnaa sawbi le biy ul. Ay isibinu laa dannu sunxɔ nu bi woo xɔxɔ ulɔxɔ bi law.

Giyɛ a maa gbanke xɔxɔ nufisaxɔ wa. Mɔɔnu Nyelye habi xɔa Toonre xɔ law, bi xe xɔa nyubo kpokpo. Bia maa baanu besi besi wa.

Arɔmanɩ 8.38-39 - *A guunu guunnu, mi giza giyɛ a fa xɔ maa kpennibi Nyelxo a korxo nu xo korobi wa. Bu pu yooo, bi fa goon yooo, xɔ tanɩ. Nyelye a nyubersebo yooo, Satan a nyubersebo yooo, gunbo nu damɔbi daa le gunbo nu fi hin yow yooo,*
³⁹ *panamɔ nu fi Nyeltaari le lɔbo nu fa burko yooo le giyɛ giyɛ few nu Nyelxo sanke, tanɩ a fa xɔ maa kpennibinu Nyelye*

*a korwo nu xo korobi xɔɔlɔ habi bi Tɔsɛ
Yezu Kirisi wa.*

Mɔɔɔ Nyelye habi xɔa Toonre xɔ karanpi
mɔ xɔ tɔbi. Satan a tɔbi danwa. Hale aa
maa vir tɔbi ti danwa. Bi xe Yezu a nyubɔ
kpokpo.

Xɔ tɔni mɔ nyun betike ba zumi, xɔ kay ba
naarɔ. Xɔ karanpi ɔɔ nu xe zumi a tɔsɛ xɔ
kay naara a tɔsɛ.

Mɔɔɔ Nyelye habi xɔa Toonre xɔ karanpi
mɔ bi xe xɔa nyubɔ.

Toonrey isibinu laa dannu sɔnxɔ nu bi
woo ulɔɔ nu Nyelyey habi bi law.

Mɔɔɔ Nyelye habi xɔa Toonre xɔ
karanpibi mɔ biy woo ulɔɔ nu xɔ tɛnni lɛ
habi. Sabaalɛ a ti wa, mɔɔɔ Nyelye sa
xɔa nufiya xɔ law, xɔa xe gbanke wa. Xɔy
xeyɛ gɔɔɔ.

Nyelye a xe binnise wa. Xo xe xe loko nu xo ka kpokpo. Xo xe sser kparyay le xo habi xa Toonre le a isi bi miye le karanribi moko Nyelye lo benninu punkae.

Mo xo moko, Efezi a sɛbe gballaka 1, sɛbefero 3 laa dan 6 a miye, bi ni loko nu bi **Sowa Nyelye** xe bi kooti. (Dow Page 21)

Efezi a sɛbe gballaka 1, sɛbefero 7 laa dan 12, bi ni loko nu **Bii nu xe Nyelye** xe bi kooti. (Dow Page 27)

Efezi a sɛbe gballaka 1, sɛbefero 13 le 14, bi ni loko nu **Nyelye a Toonre** xe bi kooti. (Dow Page 33)

Sowa Nyelye pirbi duu. Bii nu xe Nyelye dolbi ba tokonu dɔwgokori. Nyelye a Toonre berobi daa.

Suwa le Bii le Toonreduwa, hin xe hin a boo wawri le habi keyaka. Xawxaw naw sanr lo Pol la:

Efezi a sebɛ 1.6 *bunu punkeye, xawgumɔ xɔ habi xɔa bunxɔ a keyakɔɔ warɔ xɔa Bixenkorwanu.*

Efezi a sebɛ 1.12 *xɔ tubiri le nyubɔ nu punke Nyelye xɔa bungballakɔɔ a kooti.*

Efezi a sebɛ 1.14 *Le xawmɔ bunu punkeye xɔa bungballakɔɔ a kooti.*

Nyelye a benni xɔ suwbi wa. Lee mawɔ xɔ korbi xɔ habi xɔa zawgiiye le xɔa keyaka, le xɔ vir xɔ karanribi mawɔ xɔy habi xɔa gukeyyɔ few. Guɔnu lo, Nyelye lo benninu punkɛɛ.

la xe paani gukeyyo nu Nyelye xe bi kooti
moo nu bi taaleke Kirisinu wa:

- *Xo habi Toonre a keyako nu 'lekoori isibiwri few.* (1.3)
- *Nyelye kpeny xo pirbi duu xaa korinu.* (1.4)
- *Xo kpeny xo pirbi duu Yezu Kirisinu le buxe xaa bitoo waro.* (1.5)
- *Xo habi xaa bunxo a keyakoo waro xaa Bixenkorwanu.* (1.6)
- *Kirisi a too lo xo doobunu* (1.7)
- *Bi woo killi duuwoxi* (1.7)
- *Nyelye vir xo habi fulli le giye few. Xo zey bi gi xaa guwerenkewosi nu xe xaa gukorwo nu xo kpeny xo pir duu ley xe Kirisinu.* (1.8-9)
- *Bi woo loxo nu Nyelye sati xaa nu fiya xo la xoy habi* (1.11)

- ***Χκκ Ικ κpeny κκ pırbi duu κκ βενικενυ κκα gukorwo. (1.11)***
- ***Nyelye betikebinu κκα Toonre (1.13)***
- ***Toonrey ιsbınu laa dan sunκκ nu bi woo ulκκ bi law. (1.14)***

Мӱжнӱ бӱ таалеке Adannu	Мӱжнӱ бӱ таалеке Kirisinu
Nyelye kaybɪ	Nyelye sibi
Bɪ xɛ killisebo	Bɪ nanpɪ Nyelye a hɪmanga
Bɪ xɛ Satan a nyɔbɔ	Bɪ xɛ Nyelye a bɪpɔ
Bɪ ɪsɪ bɪ xɛ Satan ɪɛ killi a dɔɔyapɔ	Nyelye dɔɔbɪ, bɪ fenti naaku. Yezu a tɔbɔ powɪ bɪ kooti.
Bɪ dɔsɪ bulaa, bɪ baanɪ	Bɪ killi fowbiri
Bɪ bal Nyelye a Toonre	Nyelye a Toonre ɪsɪ bɪ miye
Bɪnɔ yaa daaru	Bɪ woo Nyelye a gukeyyɔ ɪɛ bɪy woo xɔa ɪlzɪnɔ 'lekeri

7

Pɔl haw Nyelye xa boo Efezisebo gɔɔnri

Efezi a sebe 1.15-17

Efezi a sebe 1.15-17

*Xaɔ gunbaɔɔ la xa tiiti mo mi kan
ba seer i xaanxa a gɔɔn Tɔse
Yezuri, le moɔɔɔ i kor Nyelye a
nyɔba few,¹⁶ mia dusi mo mi haw
Nyelye xa boo i gɔɔnri wa. Mi
xenu fun Nyelye lenu danke-iri,*

¹⁷ *Ƙɛ ƙɔɔmɔ bi Toɔɛ Yezu Kirisi a Nyelye, nuɔɛ bunɛɛ Suwa, a ha-ɩ Toonre a fulli, ƙɛ Toonre karanpi-ɩ ƙɔa pɛɛn ƙɛ ɩ giye deny.*

Pɔl fun Nyelye a sari Efezisebo naw nyoor. Bako nu a fun Nyelye, **Efezi a sɛbɛ 1.15-23** ƙɛ **Gballaka 3.13-21**.

Gballaka 1 a fun Nyelye ƙɛ ƙɔ dankɛɩ xaansɛbo ƙɛ bo woo fulli ƙɛ gi guunbo.

Gballaka 3 a fun Nyelye ƙɛ ƙɔ dankɛɩ xaansɛbo ƙɛ bo woo pananga lenu xɛ Nyelye a boo.

Pɔl kpeny a fun Nyelye ƙɛ bi gi ƙɔɔ nu Nyelye xɛ bi kooti. Ƙɔa korekeri a fun Nyelye ƙɛ bi maa gi ƙɔɔ nu bi bɛnni bi xɛ ƙɛ duɔnnu Nyelye lenu xɛ ƙɔa boo.

Naaku biy dow mo Pɔl fun Nyelye ƙɛ ƙɔ gulake xaansɛbo miw. Efezi a sɛbɛ 1.3-14

Pɔl karanpɛɔ gunɔ nu kanbey. Bɔa maa kan hin a naa deny wa. Bɛɛ nu xɛ nyubɔ, bia nɔnɔ fulli lɛ kan xɔɔ guunbɔɔ wa, xɔɔxɛ Pɔl fun Nyelye lɛ xɔ dankɛrɛ xaansebɔ lɛ bɔ maa gi xɔɔ guunbɔɔ a naa.

Xɔ xɛ dɪw na mɔɔnɔ Pɔl nɪ xaansebɔ nu fi Efezihunye. Naaku Pɔl usɪ kaso a miye. **Efezi a sebɛ 3.1, 4.1, 6.20** karanpɛɔ xɔɔ guunhun. Bɔ bantu kaso, lɛɛ bɔ haan bulaa lɛ a sebɛ sebɛbɔ. A xɛnɔ hɔɔlɛ nyubɔ fɛw nu xɛnɔ yaa ba nɪba.

Sumasebɔ xɛbiibo a sebɛ 28.30 - *A Pɔl usɪ Arɔmanthinxɔ a xɛ dɪw nyoor bulunbu. A xɛ kɪ wuraxɔ nu a xɛnɔ sara. A xɛnɔ hɔɔlɛ nyubɔ fɛw nu xɛnɔ yaa ba nɪba.*

Xɔ dɔnɔnɔ Pɔl mɔɔnɔ Efezisebo xaanrɪ Yezu lɛ mɔɔnɔ xaansebɔ unɔ kor bɔɔ wɔw. A la: *mɔɔnɔ ɪ kor Nyelye a nyubɔ fɛw, mɪa dɔsɪ mɔ mɪ haw Nyelye xɔa boɔ ɪ guunrɪ wa.*

Χααnχo ιε korii karanpi mo bo xe Nyelye a nyuboo deny, xoxe a xe ha Nyelye xa boo xox guunbori.

Χaan a guun

Hebere a sebe 11.6 *xoxe bia nunu xaan wa, bia maa duunnu Nyelye besi le besi wa*

Armani a sebe 10.10 *A nyun huun xaanri Yezu ba miye, a kere Nyelye a himanga.*

Armani a sebe 10.17 *A guunu lo, xaan gu Nyelye a Sera a kangari*

Moonu bi xaanri Yezu bi woo suko. Xaan lo xo tuti a bi woo tagoonxo nu fa kpokpo lawkay. Moonu bi dankenaari Kirisi a bi woo Nyelye a keyaka guunu.

Մոռոս ԲԻ ԽԱՆՐԻ ԿԵԶՈՒ ԲԻ ԼԱՎ, ԲԻ ԽԱՆՐԻ ՆՅԵԼԵ ՄՈՐՈՍ ԽՅ ԽԵ ԼՈՒՆ ՈՒ ԿՈ ԿԱ ԿՐՈԿՐՈ. ԳՍՏՈՒ ԼՈ ՄՈՐՈՍ ՆՅԵԼԵ ՏԱ ԽՈՒ Ա ՆՄԻՅԱ, ԿՈ ԽԵ ԽԵ ԼՈՒՆ ՈՒ ԿՈ ԿԱ, ՏԱԲԱԼԵ Ա ԿԻ ՎԱ.

ԼԵ ԲԵՆ, ԲԻ ԽԱՆՐԻ ՆՅԵԼԵ ԳՍՏՈՒ ԿԱ? ԲԻ ԽԱՆՐԻ ՆՅԵԼԵ ՄՈՐՈՍ ԿՈ ՏԱ ԽՈՒ Ա ՆՄԻՅԱ ԳՍՏՈՒ ԿԱ? ԲԻ ԲԵՆՈՒ ԲԻ ԿՆՈՒՍ ԽԱՆ ԳՐՈՒ ԳՐՈՒ ԲԵՎ ԼԵ ԽՈՒՄՈՒ ԲԻՅ ԺՍՏՈՒՍ ՆՅԵԼԵ.

ՔՈՒ ԿԱ ՆՅԵԼԵ ԽՈՒ ԲՈՐ ՄՈՐՈՍ ԽԱՆՏԵԲՈՒ ՆՈՒ ԲԻ ԷԲԵԶԻԿՈՒՆԽՈՒ, ՄՈՒ ԼՈՒՆ ԽԱՆ. ԲՈՒՆ ԿՆՈՒՍԻՅԵ ԿԱՐԱՆԻ ՄՈՒ ԼՈՒՆ ԽԱՆՐԻ ԿԵԶՈՒ ԼԵ ՄՈՒ Ա ԽԵ ԲՈՒՆ ԿՈՒՍԵ ԼԵ ԲՈՒՆ ՏՍՎԵ ԺԵՆՅԵ.

Kori a ցոս

Zan a սեբե 13.35 ԿԵԶՈՒ ԼԱ: ԷԷ ԿՐՈՒ ԿԵԶՈՒ ԿԵԶՈՒ ՆՅՈՒ ՆՅՈՒ ԲԵՎ ԱՅ ԳԻԶԱ Ի ԽԵ ՄԻ ԺՍՎԵԲՈՒ ԺԵՆՅԵ.

1 Kōrenti a sɛbɛ gballaka 13 *karanɔɔbi kori a guun. Pɔl la: mu xɛ, mia nunu kori wa, warɔ ɔ fɛw.*

1 Zan a sɛbɛ 2.9-10 *Zan sɛɛr kori a guun, a la: Nyun nu za hinaa isi gulawaka a miye, a ɔ vɪr a nyansu ba wɛɛ, xɔɔ nyunhun a san wurinbiki a miye tonwa.¹⁰ Lɛɛ nyun nu koro ba wɛɛ keyakarɪ, xɔɔ nyunhun mi gulawakɔri.*

Gireki sɛɛra nunu sɛɛrabɔ sanr nu karanɔɔ kori a guun. Sɛɛra nu Pɔl tu baaku xɛ sɛɛra nu bɔ ka *agape*. Baaku, xɔɔ sɛɛraa a naa xɛ Nyelye a kori nu Nyelye a Toonre xɛ sa xaansɛ a miye. Xɔ kpee lɛ nyubɔ a kori.

Yezu karanɔɔbi Nyelye a kori mɔɔnu a dɛ lɛ killisebo kuhɪnaa bi kooti. Halɛ a dusɪ bɔɔ killibo a habɔ.

Zu ɔ xaansɛbɔ nu fi Efezihunye maa usɪnu xɔɔ korii a kpo?

Χαχαε βο zey Yezu to βο βο hito, βο maa
ισινο βο βο korii a kpo. Χαχαε βο zey Nyelye
a Toonre kanr βο βο miye, βο maa ισινο βο βο
korii a kpo.

Χαχαε bi zey Nyelye a Toonre tobi, a Yezu
a kori maa gbanke bi xebiiye le bi seerabo.

Xaansebo nu fi Efezihunyε, βο nuνο kori
βο βο wawri tantan few. Bi benni bi kor bi
waw tantan few dukoti.

Filipi a sebε 2.2 Pɔl la: - *ι sa tani le xo
dounminu le kasa. I isinu mitanaka, le
isinu kori tana, le isinu tonre tana, le isinu
gbɔɔya tani*

Χαα korekeri Pɔl kolle xaansebo moonu a
finw Nyelye lenu powbori.

Guon tani fa nu bia benni bi paani wa,
χαχαε Toonre a gulawaka a yee bi miye
wa, a bia maa gi Nyelye a guon zinw wa.

Sebefeeero 'pony karanpi bi xoo guunhun.

Zan 14. 25-26 - *Sεera nu mi sεerɔ-i, mɔɔ mi unu naaku loɔ nu xe dankεε, Nyelye a Toonrekeyya nu bi Suway sun mi kooti, ay karanpi-i xoo gunbo few le i maa kan hin a naa, le ay xe le i tundenu sεerabo nu mi kpeny mi kolle-i few.*

Zan 16.12-14 - *ezu law a vir a kollebo a la: gunbo nu mi koro karanpi-i, hin pu hin kasa, ia maa kan hin a naa naaku few tonwa. 13 Nyelye a Toonre nu xe sεer kpanyay mɔɔnu ay yi, ay karanpi-i bulaa le i kan Nyelye a kpanyay a naa few. Guun nu a yownu, xɔa xe mu ba kundeyiraa lo a yownu wa, guun nu bo sumεeti, hen lo a yow sεer, le karanpi-i Nyelye a gunbo nu fi hin yow. 14 Hun loy tu mi guun le karanpi-i, xɔ lo xoy tuti ay punke mi yiraa.*

Guunu guunu bia maa kan le maa gi Nyelye a isbiie bi gbɔɔyari le bi fullnu

kput wa. Nyelye a Toonre lo xe Toonree nu xe habi fulli le karanpibi xoo guunboo.

(Dow **Ezayi a sebε (Ésaïe) 11.2**

L'esprit du SEIGNEUR reposera sur lui. Il lui donnera la sagesse et le pouvoir de bien juger. Il l'aidera à prendre des décisions et le rendra courageux. Il lui fera connaître le SEIGNEUR et lui apprendra à le respecter. -Parole de vie)

1 Kōrenti a sebε 2.9-16 - *bo sebεke Nyelye a Seberu xo la: we giye lo nyuun a hinbiye a niyesi wa, a nyuun a tennu a kangesi wa, a xoo yeesi nyuun a miye wa. Lεε Nyelxo lo tuwamike xo saw loobonu korowe. ¹⁰ A bεε lo Nyelxo karanpikε xoo Toonrenu, xogumoo Nyelye a guun nu diwsi, xoo Toonre giyo.*

¹¹ A anko lo maa gi nyuun a gbɔɔya xɔ laa xemuza ba toonre nu hunnu lo wa? Xɔɔ tanakɔ lo, nyuun a maa gi Nyelye a gbɔɔya xɔ laa xemuza xɔa Toonre lo wa yi.

¹² Lɛɛ bɛɛn, Toonrenu bi woo aaxe lo hunxɔ a mu wa, axe Toonrenu gu Nyelye a baka. Lɛ xɔɔmu bi maa gi Nyelye a zawgiixo a boonya gixelemunu xɔ habi.

¹³ Bia xe sɛɛr lɛ tu filli nu nyubɔ tuunikɛbi lɛ tuunikɛnu wa, filli nu Toonre tuunikɛbi, huunlo bixɛ tu lɛ tuunikɛnu nyubɔ nu woo xɔɔ Toonree.

¹⁴ Nyungo warɔ axe dɛ hɔɔlɛ Nyelye a Toonre a gunbo wa. Hinxe xɛɛnnu ŋmooreke, aa maa kan hin a naa wa, xɔgumu Toonreri lo bɔxe siimiko. ¹⁵ Xɔɔxɛ loɔnu nunu Toonre, a maa si gunbo few a kparyay. Lɛɛ nyuun a maa si ba kparyay wa. ¹⁶ Bɔ sɛbɛkɛ Nyelye a Sɛbɛri xɔ la: anko lo gi Tɔsɛ a gbɔɔya? A anko lo maa

*tuunikeye? Lee been Kirisi a gbawya lo bi
nunu.*

Mawmaw, Nyelye a Toonre lo xe habi filli le
bi maa gi Nyelye le maa kan Nyelye a
sɛɛra a naa.

(Dow **Lolleyiro a sɛɛ** (Psaumes)

119.18 Ouvre mes yeux : je verrai
mieux combien ta loi est
merveilleuse.)

8

Pɔl fun Nyelye le xaansebo maa gi Nyelye deny

Efezi a sebe 1.16-18

Efezi a sebe 1.16b-18

*Mi xenu fun Nyelye lenu danke-
uri,¹⁷ le xɔɔmu bi Tɔse Yezu Kirisi
a Nyelye, nuxe bunse Suwa, a ha-
i Toonre a fulli, le Toonre
karanpi-i xa pɛen le i giye deny.*

*¹⁸ Muxe funye le xɔ gulake i miw, le
xɔɔmu mɔ xɔ bulle-i, i gi
gixelemu keyyɔnu i dankenati, le*

| *vir ginu bunse gixelemunu xɔ*
tuwami 'pony xɔ saw xɔa nyubɔ.

Naaku bi dowo gunbɔ na nu Pɔl fun Nyelye le hinnu dankeri xaansebɔ.

Pɔl fun Nyelye le xɔ dankeri xaansebɔ:

1. Le bɔ maa gi Nyelye deny (**1.17**)
2. Le bɔ maa kan guun nu xɔ tuti a Nyelye lo bullɛbɔ (**1.18**)
3. Le bɔ maa gi Nyelye a krogixelemu nu bɔy ul (**1.18b**)
4. Le bɔ maa gi Nyelye a pananga (**1.19-23**)

Duu, nyubɔ killi lo xɔ tuti a bɔ dusu Nyelye, bɔa xe xe loxɔ nu xɔ kor besu le besu wa. Bɔ kay xɔa gukɔmu le xɔa 'pɔrebɔ le xɔa keyaka.

Arɔmanɩ a sɛbɛ 1.21-23 - Bɔ gi Nyelye lɛɛ bɔa xɛ punkɛyɛ mɔɔɔɔ xɔ bɛnnɩ nyun punkɛ Nyelye wa. Bɔa xɛ fɔɔryɛ lɛ hayɛ xɔa boo ti wa. Bɔɔ gbɔɔyabɔ baanikɛbɔ. Wurinbikɛ kanrɛ bɔɔ miw hun a nunu fullu wa. ²² Bɔ gbɔɔza bana gi fullu a naa bana law, jaa bɔ lebe lebewo bɔ law. ²³ Bɔ dusu Nyelxo nu fa putakay xɔa punkɛɛ, bɔɔ punkɔ punsinlɛwɔ lɛ punmaalɛwɔ nu a nunu tagoon wa.

Baaku, Pɔl fun Nyelye lɛ xɔ dankɛrɩ xaansɛbɔ lɛ bɔ gi Nyelye deny lɛ gi mɔ xɔ xɛ Sankɛsɛ lɛ Tɔsɛ lɛ Hase lɛ Suwse lɛ Kparyaysise. Bɩ gi Nyelye mɔ xɔ bɔ suwbi.

Zan 17.2-3 – Yezu la: mɔɔɔɔ wu hamɩ pananga nyubɔ fɛw burko bɔ guunrɩ lɛ mi maa suw nyubɔ nu wu hamɩ lɛ habɔ tagoon. **3** Bɔɔ giwu lɛ giza gaa bɔ xɛ

Nyeltanaka deny, le gi Yezu Kirisi nu wu sun, le xaanhunri, xɔɔ xew bo tagoonxo keyakarɪ kpokpokpo.

(Dow **Filipi a sebɛ 3.10**)

Sɪnxɔ nu biy yaa Nyelye a hunye, biy gi Nyelye le xɔa gunbo few caca. Lɛɛ daa, bi maa gi Nyelye mo xɔ xe bisuwa, xɔ korbi gbuna. Moɔno bi tuuni xɔa sɛɛra le bi ni loxɔ nu xɔ xe bi kooti, bi maa giye keyakarɪ.

Xɔ koro sɛɛrbɪnu, le xɔ koro bi vir sɛɛrhɪnaanɔ dukɔti. Xɔɔxe bi karan sebɛbo nu xɔ habi, le xɔɔxe bi xe funye, bi maa giye le 'lɪnke moɔno bi giye duu.

Bi benni bi tu humanga gurɔri few le karan sebɛbo nu xɔ habi. Bi benni bi sɛɛryenu kpokpo.

Xɔ habi xɔa Toonre le a dankeburu bi maa giye.

Zan 14.16-17 - *Nyubɔ nu a gi Nyelye wa, baa maa woo xɔɔ dankese le a dankeburu wa, baa maa nun, baa maa giin wa. Le eɛn, i giin i law mɔɔnu a tura-uru naaku, ay isi i miye ti.*

Zan 16.12-13 - *Yezu law a vir a kollebo a la: gunɔ nu mi koro karanpi-i, hin pu hin kasa, ia maa kan hin a naa naaku few tonwa. 13 Nyelye a Toonre nu xe sɛɛr kparyay mɔɔnu ay yi, ay karanpi-i bulaa le i kan Nyelye a kparyay a naa few. Guun nu a yownu, xɔa xe mu ba kundeyiraa lo a yownu wa, guun nu bo sumɛti, hen lo a yow sɛɛr, le karanpi-i Nyelye a gunɔ nu fi hin yow.*

Bi fun Nyelye le xɔ dankeburu xɔa Toonrenu le bi gi xɔa gunɔ few.

Efezi a sɛbɛ 1.18

Mixɛ funyɛ lɛ xɔ gulakɛ ɪ miw, lɛ xɔɔɔmɔ mɔ xɔ bullɛ-ɪ, ɪ gi gixɛlɛmɔ keyyɔɔnɔ ɪ dankɛnati, lɛ vɪr ginu bunɛɛ gixɛlɛmɔnɔ xɔ tuwamɪ 'pony xɔ saw xɔa nyubɔ.

Nyelye bullɛbɪ xɔ sankɛbɪ killi a nunwo lɛ Satan a nunwo a bɪ xɛ xɔa nyubɔ.

Xaansɛbɔ xɛ nyubɔ nɔ Nyelye bullɛ. Xɔ bullɛbɔ xɔ sankɛbɔ killi a miye, xɔ vɪr xɔ sankɛbɔ Satan a nunwo lɛ pɪrɛkɛ a panangari, xɔ xɛbɔ xɔa nyubɔ. Naaku bɔ kpee lɛ wɛɛbɔ.

Galati a sɛbɛ 1.15 - *Sunxɔnɔ mɪ ɪsɪ biuna a 'polongo, Nyelye kpeny xɔ pɪrmi xɔ sa kpee, xɔ ɪɔ bullɛmɪ xɔa zawgiiyeri.*

2 Timote 1.9 kollobi a la: *Nyelxo lo suwbi, xɔ bullebi nanpiwakanu le bi xe xɔa nyubɔ.*

1 Piyer 2.9 kollobi a la: *xɔɔ lo mu i maa karanpi loɔ nu bulle-i wurenbikoo a sannu ba gulawakɔɔri ba boonakeyya.*

Nyelye bullebi xɔa keyaka lo xɔ tuti. Xɔa bullebi mɔ bi kere lo xɔ kay mɔɔɔɔ bi xe xe gukeyyɔ lo wa. Xɔ bullebi xɔa keyaka a kooti.

Pɔl kor le bi kan keyakarɔ loɔɔ nu fi toon xɔ berɔbi.

Efezi a sebe 4.4

| ..xɔ bulle-i dankenayke tanɔri.

A Nyelye bullɛbi xɔ xɛbi ɛ bi usunu gbɔɔya
tani ɛ maa ber keyakɔ nu yow.

Bɛkɛ lo fi toon? Bɛkɛ lo fi, xɔ berɔbi?

Yezu yow! Ay yi ɛ tubi ɛ yaanu ba baka,
ɛ bly woo *bunse gixelemu nu xɔ tuwami*
'pony xɔ saw xɔa nyubɔ (1.18)

1 Tesalɔnikɛ a sɛbɛ 4.13, 16, 17
karanpibi, a la: *bia tuni lobɔ nu a nunu*
keyakɔ nu bɔ maa ber wa. Tɔsɛ bapɛn, hun
by gu nyeltaari bɔllɛgballakanu.
Sitanakari, nyubɔy kan wɛ Nyelye a
nyubɛrsɛ filwa a xenli ɛ Nyelye a bɛɛra a
dɛɛ. Lobɔ nu xaanri Kirisi, bɔ lo pitɛ, bɔy
kpeny ɔɔ purɛkeri. Bɔbɔ, bɛɛ nu fa goon
burkori, Nyelyey tubi ɛ taalɛkɛbibɔnu
guntubɔ a miye. Bɔbɔ bly honpinu Tɔsɛ
Yezu wɔɔri nyeltaari. Xɔa korikeri, bly
usunu bi Tɔsɛ kpokpokpo lawkay.

Mɔɔnu Yezu yi, bly gbanke ɛ tunu.

1 Zan a sebɛ 3.1-2 - *l dow mɔɔnu Nyelye korobi gbuna. Xɔ bulɛbi, xɔ la: bi xɛ xɔa bɪɔ. ² A mi nyubɔ nu mi koro, mi kollo-i, naaku bi xɛ Nyelye a bɪɔ gɔnnu, lɛɛ mɔɔ biy xɛ xɔa korikeri, xɔɔ bia gi tonwa. Gɔnnu bi gi naaku, mɔɔnu ay yi, biy ni hinbiyenu lɛ tunu.*

Efezi a sebɛ 2.12 karanɔɔbi mɔɔnu duu bia nunu keyaka toon lɛnu bɛr wa

l vir tunde lɛ giloza xɔɔ sunxɔri l isɪ Kirisi-bale, la isɪ uxɛ Israyelbɔ wa, uxɛ kɪlabɔ Nyelye a dumɪkɔnu xɔ sati xɔa nufɪyaa. l bal dankɛnaykɛ, la isɪnu Nyel-denyye lɔ hɪnxɔ wa.

Xɔɔ sunxɔri bɔ fa Kirisibale, bɔ xɛ kɪlabɔ Israyelbɔ hinburi. A Nyelye kpeny xɔ xeyɛ dumɪkɛ lɛ Israyelbɔ, lɛɛ bɔɔn, bɔa woo

Nyelye a nufisawo wa. Bɔa nunu keyaka toon leno ber wa. Bɔ fa burkori Nyelbalɛ.

A naaku, mɔɔno bɔ xaanri Yezu, bɔ nunu keyaka toon loxɔno bɔ berɔ.

1 Piyer 1.3-4 bi nunu dankenayko nu fa goon

We giraari biy ni Yezu bi hinbiyenu le tunu.

Arɔmanɩ a sebɛ 8.29 - *Nyelye kpeny xo pirbo le bɔ tuni xɔa Bixinaa.*

Daa, xo benni bi nuxe gunbo nu karanpi mo bi xe Nyelye a nyubo. Bi zey bi isbiiye tuni Yezu. Bi ha Nyelye a Toonre bulaa le a gbankɛbi le bi tuni Yezu.

9

Pɔl fun Nyelye le xaansebo maa gi Nyelye a krogixelemu nu boy ul, le bo maa gi Nyelye a pananga

Efezi a sebɛ 1.18-23

Efezi a sebɛ 1.18-20

*Mixɛ funyɛ le xɔ gulakɛ i miw, le
xɔɔmɔ mɔ xɔ bulle-i, i gi
gixelemu keyyɔnu i dankenati, le
vir ginu bunse gixelemunu xɔ*

tuwami 'pony xɔ saw xɔa nyubɔ.

¹⁹ *Le xɔɔmu bi gi xɔa panangballakɔnu xɔti xɔ boownu been nuxɛ xaansebɔɔ. Xɔɔ panaxɔ, Nyelxo boowwe binu xɔa pananganu fɛw.* ²⁰ *Xɔɔɔ xɔ ɔrkɛnu Kirisi purabɔ sundɛkɔ xɔ isikɛsi 'lekeri xɔa nungoonri.*

Gunbɔ nyoora fa:

1. Biy ul Nyelye a kpogixɛlmu Yezu a kooti.

2. Le Yezuy ulbi. A dɔlbi ba tɔbɔnu. Ba tɔbɔ powski bi kooti, a xɛ bi Tɔsɛ. Bi xɛ ba nyubɔ.

Pɔl kor le xaansebɔ kan xɔɔ guunbɔɔ a naa keyakarɔ. Bi xɛ ulsɛbɔ. Le Yezu xɛ ulsɛ ti.

Xɔ tɔntɔ mɔ bi xɛ kposebo bi law. Lɔxɔ nu xɛ Yezu amun, xɔ xɛ bingɔ dukɔti. Binu ha Nyelye xɔa boo mɔɔnu xɔ boonyabi keyaka.

Βεε nu xe xaansebo, xo tuni mo Yezuy ulbi.

Titi a sebe 2.14 - *Huunlo lal ba pɛɛn bi kooti a dolbi gikaari few, a xe bi ba nyubo a duukebi. Le xolomɔ bi barsi lenu xe gukeyyɔ.*

Nyelye a keyaka lo xo tuti a bi xe Yezu a nyubo. Bi xe killisebo lee Nyelye korbi, xo habi xa Bii. Xo lo to boo!

Pɔl vir a fun Nyelye le xaansebo maa gi Nyelye a pananga.

Nyelye a pananga gbal xo 'lunke pananmo few. Nyelye habi xo pananxo.

Belxe Nyelye lo habi xo pananxo? Xogumɔ bi kpul bia nusu pananga le xe loxo nu maa duunnu Nyelye wa.

Nyelye habi xo pananxo le bi xe xa boosebo le xenu xa boo. Xo habi xo pananxo le binu xe loxo nu duunyenu. Xo

habɪ xɔɔ pananxɔ ɛ bi maa xɛ ɪxɔ nu xɔ kor bi xɛ.

Duu duu Nyelye karanpi xɔa pananga mɔɔnu xɔ sanke burko ɛ nyelye. Xɔa korikeri xɔ karanpibi xɔa pananga mɔɔnu xɔ sanke ɪsrayelɔ dɔɔyakari.

Sɪnxɔ nu Nyelye ɔrke Yezu purekeri xɔ karanpi nyubɔ xɔa pananxɔ nu gbal xɔ 'ɪnke pananmɔ fɛw. Wɛ nyun xɔ kay tonre xɔ kay giye a fa nu tuni Nyelye wa. Wɛ giye a fa burkori xɔ kay nyelyeri nu nunu pananga nu tuni Nyelye angɔ wa.

Nyelye xɛ bi Suwse, xɔ habi suko. Xɔ vir xɔ xɛ Pananse nu tɔ pananmɔ fɛw ɛ xɔ habi xɔɔ pananxɔ ti.

Pɔɪ fun Nyelye ɛ xɔ dankeri xaanseɔ ɛ bɔ maa gi Nyelye deny, ɛ bɔ maa kan guun nu xɔ tuti a Nyelye ɪɔ bullɛɔ, ɛ bɔ maa gi Nyelye a kpogixelemu nu bɔy ul, ɛ bɔ maa gi Nyelye a pananga.

Binu ha Nyelye xɔa boo mɔɔnu xɔ habi
xɔa keyaka.

Efezi a sebɛ 1.21-22

*Nyelye sa Yezu gixelemu few a
taari, aaxe maasebo few,
panansebo few, pananga few le
tɔsebo few a ta'linkese. Ba yiraxɔ
gbal xɔ 'linke yirɔnu burkooɾi le
yirɔnu boynu bulle lo hunxɔnu fi
xɔ yow.²² Xɔ sa gixelemu few ba
nafoko, xɔ lo xeen xaansebo
gbulunxo a tokpenyse nuɔe
ta'linkese.*

Nyelye ha Yezu pananga pananseboɾi few
- loɔ nu xe

panansebo nyubo sundɛke, le loɔ nu xe
panansebo tonrebo sundɛke dukɔti.

Ƨɪnɔɔ nu Yezu nuɔe ba boo burkori Nyelye a Toonre xe dankeeri Ie a xe ba boo. Gaa karan Matiye Ie Marki Ie Luki Ie Zan a seɓeɓɔ wuy ni mo Nyelye xe ha Yezu pananga Ie a xenu ba boo.

Xɔa korekeri, moɔnu Yezu ɔla 'lekeri a gbulenke boɔ Suwa baka, Nyelye a Toonre yi a xe dankeeri Yezu a sumaseɓɔ Ie weɛ xaanseɓɔ moɔnu bo xe Nyelye a boo. Xɔa pananɔɔ nu bo ɔɔnu duu, bi yenu daa.

Moɔnu sɔnye gbanke, xɔɔxe xaanseɓɔ a maa xe gugballɔ Ienu karanɔi Yifibo mu tokpeny sumaseɓɔ danwa, Ie bi xe Nyelye a boo xɔa Toonre a pananganu kpokpo. Bi benni bi ha Nyelye a Toonre bulaa Ie a dankeɓiri moɔnu bi xew Nyelye a boo.

Efezi a sebɛ 1.22-23

Ɔw sa gixelemu few ba nafoko, Ɔw lo xeen xaansebo gbulunxo a tokpenyse nuɛ ta'linkese. ²³ A xaansebo gbulunxo lo xe Kirisi a togbɔrxɔ nu a tiri naaku few, a huunlo nuɛ gixelemu few hunɔ.

Nyelye bulɛ killisebo Ɔw gbankebo le bo xe Kirisi a hitɔ. Yezu Kirisi xe xaansebo tokpense. Yezu xe taa, xaansebo xe ba hitɔ. Lobo nu Nyelye bulɛ, bo xe Yezu a nyubo, bo xe ba hitɔ.

Nyelye a keyaka le Ɔwa kori lo ƆƆw tuti a Ɔw xeɓi Ɔwa nyubo mɔɔnu bi xaanri Yezu. Bia maa kan Ɔwa keyaka a guun few naaku wa, leɛ bi maa kange gberi.

Nyelye lo benninu punkɛɛ!

10

Ɔɔl karanpu mɔɔɔɔ xaansebo few ɔɔ, bo xe killi a dɔɔyapo duu

Efezi a sebe 2.1-3

Efezi a sebe 2.1-3

*Duu ɔ zeynabo le ɔ killibo lo xo
tiiti a ɔ tuni purabo Nyelye a
hunmanga.² A xɔ killiboo lo unu
xe, le ɔ dow lo hunxo a tokpenyse*

*nuxe toonre ημῶς nufi 'lekoori
few hun a fullwa, a naaku huunlo
xenu boori loobu siriri Nyelye.
3 Bɛɛn dukati bi isobu xa bul-
tanakari, binu duw bi togborwo
a kori ημῶς lenu xe togborwo a
gukorwonu bi gbogyari, bi pɛɛn a
gukorwoo lo xa tiiti bilu isi bi
benni bi woo Nyelxo a huunxo
mu wɛɛba.*

Duu, bi killibo ɛ bi guημῶς lo xa tuti a bi isi pureke a nunwo. Bi xe kpeny xe ημῶς nu bursebo xe xe. A Satan nu xe tonreημῶς taa'lunkɛɛ, hun lo fa 'lekorɛ ɛ burko hun a sundɛko. Hun lo xe xe ba boo nyubu miw ɛ bo siriri Nyelye. A bi kpeny bi xe kan ba teenike duu. Haɛ bɛɛn few, bi kpeny bi isinu loobu nu siriri Nyelye, bi tunlo, bi xe gboko bi miye ɛ xe loobu nu bi togborname kor. Moobu bo kunbi killi a

miye mɔɔ lo bo kun nyubo few, xɔɔxe Nyelye a huɔnwɔ biri.

Sɔnxɔnu bia xaanri Yezu tonwa, bi isi pureke a nunwo. Mɔɔnu bi xe Adan a hoopo xɔɔxe vanina isi been le Nyelye bi sundeko.

Arɔmanɩ a sebe 5.12 - *la ni wa, xentana (Adan) lo xo tuti a killi yi hunye. A mɔɔnu killi yee hunye a law, a yinu pureke ti. Xɔɔxe pureko woo bulaa, xo gow nyubo few, mɔɔnu bo xe killisebo few.*

Bi killi lo xo tuti a bia maa turari Nyelye wa.

Arɔmanɩ a sebe 6.23 - *Killi a toni xe pureke lee Nyelye a keyako nu xo habi waro, xo xe tagoonxo nu fa law kay. Yezu Kirisi nu xe bi Tɔse lo xo tuti a bi woo xoo tagoonxo.*

Killi a toni xe pureke. Bi fa goon daa burkori, lee Nyelye a humanga, bi tuni

nyupurabo. Bi isi bia maa gi Nyelye le xa
gukumo wa. Bia maa kor Nyelye wa. Bia
maa kan xa tenike wa.

Moko bi dusti bulaa bia maa xe lako nu
nanpi wa. Bi kay Nyelye a 'porebo. Bi
baani bi killibo a miye. Bi dandε, bia gi
bako nu bi yaw wa.

Bi xebiibo a benninu lako nu Nyelye kor
wa.

Armani a sebe 3.23 - *Ba few bo tani,
boko xe killi few. Nyelye a bungo a isiboko
danwa.*

Nyun tani lo isi a nanpi zeynabale. Anko
lo? Yezu lo. Sunko nu a fa burkori, a xe xe
lako nu ba Suwa kollee a xe caca few.

Sunko nu bia xe Nyelye a nyubo tonwa,
binu xe nmoko nu bursebo xe xe. Bi
xebiibo tani bursebo xebiye. Bi gbogyapo
tani koko. Bi gunbo few tani bursebo
gunbo ti.

Anko lo xe kayxaansebo tokpense? Satan lo.

Bi kpeny bi xe kan Satan a tenike lenu duw ba bulaa. A xe bi tɔse. A xe kanr bi gbɔɔyapo ba guɔmɔpunu.

Satan nunu pananga, lee aa nunu pananxo nu Nyelye nunu wa.

Satan nu xe tonrenmɔpu a ta'lunkese, hun lo fa 'lekori le burkori hun a sundeko lenu xe ba boo. A pananganu guunu, lee Nyelye gbal xo 'lunkee.

Nyelye maa isi valandamo few sitanakarɩ, lee, Satan a maa isi valandamo few sitanakarɩ wa. A xe isi baka tani sitanakarɩ. Ba tonrenmɔpu a maa isi valandamo few sitanakarɩ dukɔti wa.

Sinxo nu bunu kan Satan a tenike, xo tunu mu bi siriri Nyelye. Kayxaansebo few xe sirisebo.

Мочну би хе Adan a hoopu, би хе gbɔɔ би miye лe хe lɔɔ ну би togbɔɔnama kor. Bɩa хe хe lɔɔ ну Nyelye kor wa. Би gbɔɔyapɔ лe би sɛɛrabɔ лe би хeбиibo a керe Nyelye a humanga wa.

Arɔmani 8.5-9 - *nyubɔ ну канɔ бɔɔ hitɔ a tenike, hun a gbɔɔyabɔ lɔ бɔ хe gbɔɔ. Lɛɛ nyubɔ ну канɔ Nyelye a Toonre a tenike, hun a gbɔɔyabɔ lɔ бɔ хe gbɔɔ ti.*

⁶ *A nyubɔ ну канɔ бɔɔ hitɔ a duunwɔ a tenike, бɔy woo pureke лeɛ lɔɔ ну канɔ Nyelye a Toonre a tenike, бɔ woo tagoon бɔ law, boo miye tobe.* ⁷ *A nyubɔ ну канɔ бɔɔ hitɔ a duunwɔ, бɔ хe Nyelye a nyansisebɔ. Bɔ kay хɔa tenikanga. Bɔa maa kan хɔa tenike wa.* ⁸ *A nyubɔ ну канɔ бɔɔ hitɔ a tenike, бɔa maa duunnu Nyelye dike dike wa.*

⁹ *A εεn, la хe kan ι hitɔ a tenike danwa. l канɔ Nyelye a Toonre a tenike мочну a*

mi ɪ miye naaku. A nyun nu a nunu Kirisi a Toonre ba miye wa, aa maa xe ba nyun wa. ¹⁰ Lɛɛ Yezu Kirisi, hun ɪɪ ɪ miye, ba Toonrey ha-ɪ tagoon mɔɔnu Nyelye xe-ɪ, a ɪ kɛɛ xɔa humanga lɛɛ killi lo xɔ tuti ɪ hitɔ lɔy pu.

Mɔɔnu bɔ kunbi killi a miye, xɔɔxe Nyelye a huunwɔ biri.

Gurɔri gurɔri bi xe xe gunbɔ nu a kɛɛ Nyelye a humanga wa, xɔɔxe Nyelye a huunwɔ biri.

Bla maa tɔ biti lɛ woo guɔɔ nu dankɔbiri lɛ bi sey Nyelye a huunwɔ yi. Lɔɔɔ nu bi xɛw a maa dankebiri lɛ bi tɛnni bi guunbɔ, bun lɛ Nyelye yi. Nyelye xɔaba xɔɔ lo maa suwbi nyäänitusiyeri.

Sinxo nu bia xe Nyelye a nyubo wa:

- bi killibo le bi gnyomoru lo xo tuti a bi isi purreke a nunwo
- bi xe kpeny xe nyomoro nu bursebo xe xe
- bi xenu kan Satan a tenike
- Satan xe xe ba boo bi miw le bi siriri Nyelye
- bi xe gboco bi miye le xe loxo nu bi togbornama kor
- Nyelye a huonwo biri

Bi guun kanbey guunu.

11

Ɔɔl sɛɛɔ mɔ Nyelye a zawgiye lo xɔ tuti a xɔ habi tagoon Kirisinu

Efezi a sɛbɛ 2.4-7

Duu bi isi piɛɛkɛ a nunwo. Bi xɛnɔ kan Satan a tenike. Bi siriri Nyelye, a Nyelye a huɔnɔɔ biri. Lɛɛ, Nyelye a kori lɛ xɔa keyaka lo xɔ tuti a bi guɔn gbanke daa.

Efezi a sebɛ 2.4-6

Lee mɔɔnu Nyelxo a nyaartuuɔɔ pu, a xa korii gbal, xɔɔxe xɔ korbi. ⁵ Bɛɛn nu isi bi tuni purabo bi zeynabo kooti, Kirisi lo xɔ tiiti a xɔ habi goon. Zawgiye lo xɔ tiiti a ɪ woo suko. ⁶ Bi satanako Yezu Kirisinu lo xɔ tiiti a xɔ ɔrkebi xɔ isikɛsi 'lekoori wɔɔri Kirisinu.

Nyelye a zawgiye gbal. Xɔ korbi gbuna xɔɔxe sɪnxɔ nu bi isi purekɛ a nunwo bi killibo a kooti, xɔ habi tagoon Kirisinu. Xɔa keyaka lo xɔ tuti a xɔ lo suwbi. Xɔ ɔrkebi wɔɔri Kirisi Yezunu, xɔ taalekɛbi le bi isiwɛnu xɔa baka.

Bla maa xe giye le gbanke bi guun wa. Bi killibo gendebi. Bi tuni kasosebo. Bi tuni Israyelbo sɪnxɔ nu bo isi dɔɔyakarɔ Ezipihɪnxɔ.

I tundeni suna nu bonu san Eziphuna ya?

Nafulakka isi baka hūmanga, gbawwa isi baka kallari, ka ko zey baka nyansisebba, baka isi baka koorikeri. Baka maa xe giye lee suw bapfen wa.

Israyelbaka xe killi ma baka sa baka xaan Nyelyeri wa, lee Nyelxo a nyaargixo lo ka tuti, ka pir le suwbo.

Nyelye xe kori le nyaargi Nyelxo nu xe dankese.

Nyelye xaba ka ko isinu maa le suwbo.

Bee dukoti, bia nuni maa le suw bi tawo wa. Lee Nyelye, xaka zawgiye gbal. Maku xo korbi gbuna xakxe suna bi isi pureke a nunwo bi killibo a kooti, ka habi tagoonxo Kirisinu.

Xaka keyaka ko ka tuti a ka ko suwbi.

Bi isinu Yezu Nyelye a baka! Inu gbaka ka guunhun. A, Nyelye korbi guunu.

Ɔɔl sɛɛr ɔɔɔ ɡuunhun **Arɔmanɩ a sɛbɛ
ɡballaka 6.**

⁵ *la ni wa, mɔɔɔ bi xɛ nyutanabɔ hunnu
mɔɔɔ a pu, mɔɔ ɩɔɔ ti biy ɔɔ purekeri
hunnu ti.* ⁶ *A bi giza bi tagokponwakɔ pu
hunnu diyaari ti. Killi a pananga law bi
hitɔri. Xɔɔxɛ bia maa xɛ killi a dɔɔyapɔ
danwa.* ⁷ *la ni wa, nyun nu pu a law, killi a
maa dameɛ danwa.* ⁸ *Mɔɔɔ bi punu Yezu
Kirisi bi law, bi giza biy woo tagoon
hunnu ti.* ⁹ *Mɔɔɔ bɔ ɔrke Yezu purekeri,
aa maa pu danwa. Pureke a maa xɛ ba
wuse danyi.* ¹⁰ *Mɔɔɔ a pu a pu killiri, ba
guun law kpokpo. A naaku mɔɔɔ a fa, a
fa goon Nyelye angɔri.* ¹¹ *A ɛɛn ti, xɔ bɛnnu
i giza ɩ pu ɩ law, killi a maa tɔ-ɩ danwa. I fa
goon Nyelye angɔri ti, mɔɔɔ ɩ ɩɩ tanu
Yezu Kirisinu.*

Mɔɔɔ Nyelye ɔrke Yezu purekeri, aa maa
vir pu danwa. Pureke a maa xɛ ba wuse ti
danyi. Lɛɛ mɔɔɔ Nyelye ɔrkebi purekeri,

bia maa pitu danwa. Pureke a maa xe bi wuse ti danyi.

Moonu bi xaanri Yezu bi woo bi tagoon, bi fa goon Nyelye a humanga, bia maa pitu ti danwa wa.

Armani a sebe 8.17-18 - *A bee xe Nyelye a bipo, biy woo xa warogixelemu. Biy taaleke tuyonu Kirisinu woori. Moonu bi diw zakw Yezunu naaku, biy law woo yee ba bunnaa ti. ¹⁸ A mi kollo-i, zakw nu bi diw naaku mi giza xa dan giye, xw dan bunxw nu Nyelyey habi xa baka dika dika wa.*

Bi maa di zaka baaku burkori daa, lee bi giza, wee giraari, biy woo Nyelye a bungo few Yezunu.

Satan a pananga le killi a pananga le pureke a pananga, hun a maa danbu danwa. Bi xe Nyelye a nyubo Kirisi a kooti.

Βεκε Ιο maa kpenibi Ιε Yezu Kirisi a miduunxo nu a korobinu? Nyaaraka Ιε guunuwxo yooo, Ιοxo nu nyansibi Yezu a kooti yooo, kumanga Ιε zaka yooo, gikaa xo danbi laa Ιο koro kutibi Yezu a guunru yooo, xoxo maa kpenibinu Yezu ya? 'An'an wa! (Dow **Arɔmanɩ 8.35**)

Efezi a σεβε 2.7

Yezu Kirisi Ιο xo tiiti a Nyelye xebrɩ xo, Ιε karanpinu xaa zawgi-gballakxo Ιε xaa keyakxo sunxonu fi xo yow.

Sɩnxo nu bi Ιε pureke a nunwo bi killibo a kooti, Nyelye habi tagoon Kirisinu. Xaa keyaka Ιο xo tuti a xo Ιο suwbi. Xo ɔrkebi woxru Kirisi Yezunu, xo taalekebi Ιε bi Ιεwenu xaa baka.

Χω χε μυ Ιε karanpinu nyubu sinwri sinwri
few mo χω habi χωa keyako nu kere χω kasa
Kirisi Yezunu.

12

Suko xe guxo nu Nyelye boonyabi waro

Efezi a sebε 2.8-10

Efezi a sebε 2.8-9

Zawgiiye lo xo tiiti a ι woo suko xaannu, a xoxo a gu-iri wa, Nyelye a boonya giye lo.⁹ Xoa gu ι xeibiibori le nyuun punketi ba hito wa.

A Nyelye a keyaka lo xo tuti a xo lo suwbi. Xoa xemuza bi suko gu bi keyaka a kooti wa. Bi xaanxo lo xo tuti a bi lo wooye.

Suko xe loxo nu Nyelye bonyabi waro. Bia woo suko bi xebiibo a kooti wa, xoloxe bia maa punkε bi hito biti wa.

Bia benni bi woo Nyelye a keyaka wa. Bi xe killisebo, xo benni bi yaa daaru. Lεε Nyelye a kori lo xo tuti a bi bal xoo daatusixo.

Inu gboo Abel ε Seti ε Nowe ε Abraham ε Moyzi ε Yoze ε David ε Pɔl ε Piyer booo guun. Boo few, bo tunibi, bo xe killisebo, lεε bo woo suko Nyelye a keyaka a kooti. Bo xaanri Suwsee nu Nyelye sa xoa nufiya duu xo la xonaay sunnu. Been few bi woo suko Nyelye a zawgiiye lo xo tuti mooko bi xaanri Yezu.

Yezu foor bi killibo a pengε ba tooboo, bi xaanri Yezu ε booxo nu a xe bi kooti, ε

χῶα korikeri Nyelye dusti bi killibo χῶα habi,
χῶα vnr χῶα habi χῶα Toonre a bi χε χῶα bipo
boba.

Zu ba bi woo Nyelye a suko?

*Zawgiiye lo χῶα tiiti a bi woo suko
xaannu*

*A χῶαχῶα a gubiri wa, Nyelye a boonya
giye ba.*

Χῶα gu bi χεbiibori

Ie nyuun punketi ba hito wa.

Arῶmani 6.23 - *la ni wa, killi a tῶni χε
pureke Iεε Nyelye a keyako nu χῶα habi
waro, χῶα χε tagoonxo nu fa lawkay. Yezu
Kirisi nu χε bi Tῶse ba χῶα tuti a bi woo χῶα
tagoonxo.*

Arῶmani a sebe 3.20 *Nyuun a maa duw
'porebo Iey woonu nanpke Nyelye a
humanga wa*

Galati a sebɛ 2.16 - *xɔa xɛmuza 'pɔrɛ a xɛbiye a dukɔ lo xɔ tiiti a nyuun woo nanpɩkɛ wa, xaan Yezu Kirisiri lo. A bɛɛn dukɔti bi xaanri Yezu Kirisi, lɛ xɔɔɔmɔ mɔ bi xaanri Kirisii bi nanpi, a xɔxɔ axɛ 'pɔrɛ a xɛbiye wa. Xɔgumɔ nyuun a maa nanpi 'pɔrɛ a xɛbiibori wa.*

Bla woo suko bi xɛbiibo xɔ kay bi gukɛyyɔ a kooti wa, lɛɛ mɔɔnɔ bi woo suko Yezu a kooti bi law, Nyelye habi wɛ gukɛyyɔ lɛ bi xɛ.

Efezi a sebɛ 2.10

Bɩxɛ Nyelye a nyubɔ nu xɔ sankɛ, xɔɔ lo kunbi kunkɩlaa Yezu Kirisiri, lɛ xɔɔɔmɔ biy xɛ gukɛyyɔ nu xɔ kpeny xɔ tɔwamɩ xɔ sawbi duu, biy xɛ.

Nyelye lo xe xa boo bi miye. Mɔɔnu xo taalekebi Kirisi Yezunu, xo gbankebi le bi xe gukeyyo. Xo kpeny xo tenni xoo gukeyyoo duu le bi xeyo.

Bia maa woo suko bi gukeyyo a kooti wa, lee mɔɔnu bi woo suko bi law, Nyelye tenni gukeyyo le bi xeyo. Xaansɛbo few benni bo xe Nyelye a boo.

Zaaki a sɛbe 2.26 - *Mɔ tɔgbɔrɔ zey xa nunu toonre wa, mu xo pur. Xoo tanankoo lo, xaan xebibale xo pur.*

Zan a sɛbe 15.8 – *Yezu kolle ba duwsebo a la: xooxe i xew gukeyyo 'pony, iy xe mi duwsebo. A xooxy karanpi bi Suwa a bungo.*

Filipi a sɛbe 2.13 - *Nyelxo nu xew boo i miw, xoo loy ha-i maa le zey i kor xoo booxo le xeye bennikenu xa gukorwo.*

2 Timote 3.16-17 - *Nyelye a sɛbe kere tuunikexo, hin maa nyuun le a kan, le*

paankεε, tuunikεε sa nanpiwakari. 17 Lε xɔɔmu Nyelye a nyuun kaanrke lε tuwami, lε maa lenu xε xεbikεyyɔ fεw.

Titi a sεbε 2.14 – *Yezu lo lal ba pεen bi kooti a dɔlbi gikaari fεw, a xεbi ba nyubɔ a duukebi. Lε xɔɔmu bi barsi lenu xε gukεyyɔ.*

Mɔɔnu Nyelye suwbi xɔ koro gbankεbi lε bi tɔni Yezu. Sɔnxɔ nu bia woo suko tonwa bi xε xε lɔxɔ nu a duunnu Nyelye wa. Bi kay xɔa Sεera, bi vir bi xε ηmɔriye gurɔri gurɔri fεw. Lεε naakɔ, mɔɔnu bi xε Yezu a nyubɔ, Nyelye koro tubi lε gbankε bi xεbiibo lε bi isibiye. *Nyubɔ nu Nyelye kpeny xɔ si duu naari, xɔ koro bɔ tɔni xɔa Bii (Arɔmani a sεbε 8.29)*

Bi benni bi xε gukεyyɔ nu xɔ kpeny xɔ tuwami xɔ sawbi duu.

Xɔ kpeny xɔ tenni gukεyyɔ nu bi benni bi xε. Xaansεbɔ tantan fεw benni bɔ xε xɔɔ

gukεyyɔɔ nu Nyelye tenni. Xaanse tanɩ a
maa za hɩnaa a maa xe Nyelye a boo wa
yi.

Bɩnu ha Nyelye xa boo mɔɔnu xɔ korbi le
mɔɔnu xɔ habɩ tagokɩlaa Yezunu. Bɩ haye
xa boo mɔɔnu xɔ ɔrkebi wɔɔrɩ Kirisi
Yezunu, xɔ taalekebi le bɩ ɩɩwɛnu xa
baka.

Bɩ haye xa boo mɔɔnu xɔ xew xa boo bɩ
miye ɩɛnu gbankɛbi le bɩ tunɩ xa Bii, Yezu
Kirisi.

13

Χαansebo nu a xe Yifibo wa, Pɔl karanpi boɔ isibiye sunxo nu boɔa xaanru Sεεrkeyya tonwa

Efezi a sebe 2.11-12

Efezi a sebe 2.11-12

| *l tunde giloza εενυ bo isi bo kun
nyugbunbo, Yifibo nuxe
gbaykpersebo xενυ bulle-l*

*gbaykaykpersebo, bɔ isi bɔxɛ
gbaykpersebo tɔgbɔrɔrɔ nyuun
a nunwonu. ¹² I vir tunde ɛ giloza
xɔ sunxɔri i isi Kirisi-bale, ia isi
ixɛ Israyelbɔ wa, ixɛ kɪlabɔ Nyelye
a dumikɔnu xɔ sati xɔa nufɪyaa. I
bal dankenayke, ia isunu Nyel-
denyye lɔ hunxɔ wa.*

Efezi xaansebɔ pananga a xɛ Yifibo wa.
Yifibo xɛ bulɛbɔ gbaykaykpersebo, ɛ bɔ
xɛ bulɛ bɔ wɔw gbaykpersebo.

Xɔ sunxɔri Efezisebo fa Kirisibale, bɔ xɛ
kɪlabɔ Israyelbɔ hinburi. A Nyelye kpeny
xɔ xeyɛ dumikɛ ɛ Israyelbɔ, ɛɛ lɔbɔ nu a xɛ
Yifibo wa, bɔa woo Nyelye a nufɪsawɔ wa.
Bɔ fa burkori Nyelbale.

Pɔl karanɪ lɔbɔ nu isi Efezihunye mɔkɔnu
bɔ guun ɛ Yifibo guun hin kpee.

Duu Naaru 17.1-11 - Mɔɔnu Abram a diw zey diyε tani lε xε towto (99), a Nyelye karanpu xɔa hitɔ, xɔ la: Mu lɔ xε Nyelxo nu tɔ pananga, mi fusi. Inu marmiri kpokpo lε nanpi. ² Mu lε gaan, biy xeyε dumikε wunu lε mi hawu la hoopu lε bɔy pu 'pony lε kasa. ³ A mɔɔnu Abram kanxɔ, a wer, a wor, a xundesɩ, a gbasɩ ba taa burko. A Nyelye kollee, xɔ la: ⁴ Mi dumikɔ nu mi la bi xewunu dumikε, miy xewu lε wu xε nyubɔ pulɔ pulɔ 'pony bɔɔ filiwa. ⁵ A naaku baay vir bulle la yiraxɔ Abram danwa, bɔy bulleke Abraham, mɔɔ miy xewu lε wu xε nyubɔ pulɔ pulɔ 'pony bɔɔ filiwa. ⁶ Miy hawu hoopu lε bɔ pu 'pony lε kasa lε xε nyubɔ pulɔri pulɔri fεw. La wε hoopu wεεbɔy xε wusebɔ. ⁷ Mi dumikɔ nu bi dumiwunu, gaa lε la hoopu nu yow korikeri pulɔri pulɔri yooo, xɔɔ dumikɔy ɩɩbɔnu fεw laa sankε. Mɔɔ lɔ miy xε la Nyelye lε la hoopu nu yow la korikeri boo Nyelye ti.

⁸ *Kananhinxo nu wu ti naaku, miy haye-
gaan le la hoopodimibo nu yow korikeri le
xo xe i burko kpokpokpo lawkay le miy xe
bɔɔ Nyelye ti. ⁹ Nyelye vir, xo kolle
Abraham, xo la: gaa le la hoopodimibo
pulɔri pulɔri xo benni i dow mi dumiko nu
mi ka kpokpokpo. ¹⁰ Gun nu mi koro i xe
le hamɪ, i nyubɔ nu iy kun, a bɔ xe xinabɔ
few, mi koro i kper bɔɔ gbayɔ few le hamɪ.*

¹¹ *ƐƐ xe xɔɔ, i betikee nu i hitɔ, xɔɔy xe bi
dumiko a naa.*

Gbaykperye xe gikaranpiwakɔ nu Nyelye
ha Abraham. Xo karanpi mɔ Abraham a
hoopo xe Nyelye a nyubɔ deny. Xo vir xo
xe we gitundewaka nu maa karanpi mɔ
Nyelye ha Abraham a hoopo Kananhinxo
le xo xe bɔɔ burko kpokpokpo lawkay.

Yifibo le lɔɔ nu a xe Yifibo wa, bɔɔ guun
baala baala.

Yifibo nu ber Suwse. Nyelye kpeny xɔ sa xɔa nufiya duu xɔ la xɔnaay sunnu Suwse.

Lɛɛ lɔɔ nu a xɛ Yifibo wa, bɔa gi mɔɔnu Nyelye sa xɔa nufiya lɛy sunnu Suwse wa. Bɔ fa bɔa kansɪ giyɛ Kirisi a gɔunri wa.

Nyelye pur Israyelbɔ lɛ bɔ xɛ xɔa nyubɔ.

Nyelye xɛ paanke lɔɔ nu xɛ falake xɔa nyubɔ. Xɔ xɛ ha gɔunuwɔ Ezipisebo, xɔgumɔ bɔ xɛ ɲmɔriyɛ Israyelbɔri.

Nyelye xɛ Israyelbɔ wusɛ.

Lɔɔ nu a xɛ Yifibo wa, Nyelxo nu xɛ Sankɛɛ, bɔa xɛ fɔɔryɛ mɔ bɔɔ nyelyee wa.

Abraham xɛ Yifibo sorwo.

Sɪnxɔ nu Nyelye bulɛ Abraham, xɔ sa xɔa nufiya xɔ la xɔy ti Abraham a wɛ hoobi lɛ xɛɛn Suwse. Xɔɔ Suwsey suw nyubɔ bɔɔ killi lɛ purɛkɛ a nunwo.

Duu Naaru 12.1-3 - *A bi Filwa Nyelye kolle Abram, xɔ la: ɔɔ, dɔsi la hinxɔ le la nyubɔ le i suwa a wuraxɔ leε yaa hinxɔ nu miy karanpiku. ² Miy xewu le wu xe nyupokobo suwa. Miy xewu keyaka le la yiraay san. Gaa lo xɔy tuti le nyubɔ woo keyaka la kooti. ³ Miy xe keyaka nyubɔ nu y xewu keyaka leε miy kpara sari nyun nu y kpara sawuri le nyun nyun few burkoriy woo keyaka la kooti.*

Yezu xe Abraham a woobi. Nyun nyun few burkori woo keyaka Yezu a kooti.

Nyelye vir xɔ sa xɔa nufiya Yifibori naw 'pony Suwse a guunri. Xɔ xe sɛernu xɔa guseɛrɛbɔ le karanpibɔ Suwse a guun. Sinxɔ nu David xe Israyelbɔ wuse xɔ vir xɔ sa xɔa nufiya ti.

Leε lɔbɔ nu a xe Yifibo wa, bɔa woo xɔɔ nufisawɔ wa. Bɔa kan mɔɔnu Nyelyey

sunnu Suwse wa. Bɔa gi kparyay Nyelye wa. Bɔa xε punkε Nyeltusixo wa.

Nyelye xε karanɾi Yifibo mɔɔnu xɔ maa dusi bɔɔ killibo lε habɔ, bɔɔ killibo maa fowbori. Xɔ vur xɔ karanɾi Yifibo mɔɔnu bɔ maa punkεhɔnaa.

- Xɔ kollebo bɔ tɛnni gandayɔɔ
- Xɔ si Arɔn lε ba bɔpɔ lε ba hoopɔ lε bɔ xε sulasefullɔwapɔ
- Xɔ sa xɔa nufiya mɔ xɔy sunnu Suwse lε a yi lε fɔɔr nyubɔ killibo a pengε

Yifibo xaanɾi lɔxɔ nu Nyelye ka. Bɔnu bεr keyakɔ nu fi toon xɔ yow. Bɔnu bεr Suwse. Bɔ miye tobe.

Lεε, lɔbɔ nu a xε Yifibo wa, bɔ nɔnu xɔɔ mitobewakɔ ya? 'An'an. Bɔ gi mɔ bɔ maa fɔɔr Nyelye ya? 'An'an.

Bɔa nunu keyaka lenu ber wa. Bɔ isi wurenbike. Bɔa gi gye wa. Satan xe bɔ wuse. Bɔa nunu maa le seyni le leynu Satan a pananga wa. Bɔ fa burkori Nyelbale

Nyelye karanpi Abraham le Izaki le Yakob mɔ xɔ ti. Xɔ vir xɔ karanpi Israyelbɔ xɔa pananga Moyizinu.

Lɛɛ lɔbɔ nu a xe Yifibo wa, bɔa gi Nyelye wa. Bɔ xe punke nyello nu bɔ tennunu bɔɔ nunw bɔɔti. Bɔ xe punke gira le funye le patu le we namɔ le limu. Bɔ fa burkori Nyelbale.

Mɔxɔmɔ Yifibo guun le wɛɛbɔ guun hin baala baala. Bɔɔ guun a tanɩ wa.

Duu, lɔbɔ nu a xe Yifibo wa:

- nyugbunbɔ lɔ le gbaykaykpersebo lo
- bɔ isi Kirisibale
- bɔ xe klubɔ Israyelbɔ hinburi

- bɔa woo Nyelye a nufɪsawɔ wa
- bɔ bal dankɛnaykɛ, bɔa nunu keyaka toon lɛnu bɛr wa
- bɔ fa burkori Nyelbalɛ. Lɛɛ, naaku, bɔɔ guun gbankɛ!

14

Yezu lo xɔ tuti a Yifibo le lɔbɔ nu a xe Yifibo wa, woo taaleke

Efezi a sebɛ 2.13-18

Efezi a sebɛ 2.13-18

*l isi i leynu Nyelye, lee naaku
Kirisi a tɔbɔ lo xɔ tiiti a i saannu
tanu i turaru Nyelye. ¹⁴ Xɔgumɔ
Kirisi lɔxe bi mitobewaka, a
taaleke Yifibo le nyugbunbɔ a bɔɔ*

nyoorekoo xe tani, ba purekoo
bɛɛti nyaansi gbinzanu isi a
vannibo. ¹⁵ Ba purekoo zey a
Nyelye a 'pɔrebɔnu xɔ ha Moyizi
le lɔxɔnu 'pɔrebɔ la: bɔxe, hin a
nunu pananga ti danwa, le
xɔɔmu a taaleke Yifibo le
nyugbunbo le bɔxe nyutanabo
kulaa ba pɛɛri. A lo sa
mitobewaka bɔɔ sundekoo. ¹⁶ A
ba purekoo diwɔɔxɔri taalekebo
a bɔxe tɔgbɔrɔ tani, a vir a sabo
tani Nyelyenu a lo puta bɔɔ
nyaansikoo. ¹⁷ Ɛɛ nu isi kpayɔ a yi
ley leleke-i Sɛerkeyya nuxɛ
mitobewaka, le vir leleke xɔɔ
mitobewakoo a guun lɔɔnu tura.
¹⁸ A huunbo xɔ tiiti a bi nyoorekoo
lo maa woo bulaa le turari Suwa
Nyelye Toonre tananu.

Βεε nu a xe Yifibo wa, bi kpeny bi leynu Nyelye, lee naaku, Kirisii a tɔbɔ lo xo tuti a bi turakeri. Xo tuni mu Yezu lo falu gbunzaa nu isi Yifibo le nyugbunbo boɔ sundekɔ, a tobeke bi miye le bi taaleke le xe nyutanabo.

Sinxɔ nu Yezu pu a laale Yifibo 'pɔrebo. A vir a maa nyansikɔɔ nu isi nyugbunbo le Yifibo sundekɔ, a tubi a taalekebi a xebi nyutanabo hunnu. Mɔɔ lo a habi mitobewaka.

Mɔɔnu Yezu pu diwgɔxɔri a puta bi nyansikɔɔ le bi taaleke le xe nyutanabo, mɔɔ lo a vir a xebi le bi taalekenu bi sɔwɔ Nyelye.

Arɔmanɩ a sebe 5.9-10 - *A naaku, Yezu a tɔbɔ nu powski, heen lo xo tuti a bi kere Nyelye a humanga. Xoɔ Kirisii tana lo xo vir, xo tuti, a Nyelye a huunwo ay isibiri danwa.* ¹⁰ *Bi xe Nyelye a nyansisebo duu,*

lɛɛ xɔa bii a purekɔ lo xɔ tuti, a bi taalekɛ bi sɔkɔ Nyelyenu. Xɔkɛ mɔkɔ, xɔa Bii a tagoonxo lo xɔy tuti, biy woo bi tasuko ti.

(Dow **Kolosi a sɛbɛ 1.19-23**)

Kirisi yi a karanpi loɔ nu leynu Nyelye mɔkɔ bɔ maa woo mitobewaka. A vir a karanpi loɔ nu turari Nyelye mɔkɔ bɔ maa woo mitobewaka ti. Kirisi lo xɔ tuti a bi nunu bulaa lɛ yiiri bi Suwa Nyelye. A Nyelye a Tonre xɛ dankeburu lɛ bi tu bulaxɔ nu Kirisi kpal.

Bi ni duu mɔkɔ bi killibo lɛ bi guɔmɔpu lo xɔ tuti a bi isi purekɛ a nunwo. Bi xɛ kpeny xɛ ɔmɔpɔɔ nu bursebo xɛ xɛ. Bi kpeny bi xɛ kan Satan a tenike. Halɛ Satan xɛ xɛ ba boo bi miw lɛ bi siriri Nyelye. Bi xɛ gbɔɔ bi miye lɛ xɛ loɔ nu bi togbɔɔnama kor. Lɛ Nyelye a huunwɔ buru.

(Dow **Efezi 2.1-3**)

Χαχα Nyelye a korbi wa, mawhun lo biy isi daa dika. Lεε Nyelye a keyaka lo xo tuti a bi woo tagoon Kirisinu. Yezu foor bi killibo a pengε few ba tabonu.

Kirisii a tabo lo xo tuti a bi turari Nyelye.

Βεε nu a xe Yifibo wa nu xaanri Yezu, bi kpeny bi leynu Nyelye, lεε naaku, Kirisii a tabo lo xo tuti a bi turakeri.

Yifibo yooo, lobo nu a xe Yifibo wa yooo, nyubunbo yooo, nyubiribo yoo, Yezu a tabo powasi bi few a kooti. A foor bi killibo a pengε ba purekeno. Kirisii a tabo lo xo tuti a bi maa turari Nyelye naaku.

Yezu lo falu gbunzaa nu isi Yifibo lε nyugbunbo boo sundeko.

Yezu tobeke bi miye lε bi maa taalεke lε xe nyutanabo.

Kirisii a tɔɔɔ ɔ xɔ tuti a bi turari Nyelye, le Kirisii a tɔɔɔ ɔ xɔ tuti a bi turari ɔɔɔ nu a tunbi wa.

Duu Yifibo xe nyansi ɔɔɔ nu a xe Yifibo wa, le ɔɔɔ nu a xe Yifibo wa xe nyansi Yifibo. Daa Yezu taalekebi a bi miye tobe le bi xe nyutanabo.

l tundenɔ sɔxɔ nu Piyer yaa Kɔrney a baka ya? Sumasebo xebiibo a sebe Gballaka 10 karanɔbi xɔ guunhun. Xɔɔ sɔxɔri Piyer kolle nyubo nu a xe Yifibo wa, a la:

Sumasebo xebiibo a sebe 10.28 - *ɪ giza xɔ kironu ɔɔ nu xe Yifise mɔɔɔ a taalɔɔɔ we pulɔgbunye a nyubo le mɔ a yew ɔɔ wuraari. A Nyelye karanɔkemi mɔ mia xe gbɔɔɔ nyungo tani dike le la: huun laa du wa, laa huun gbɔɔɔ wa.*

Yezu falɩ gbunzaa nu usɩ Yifibo ɛ ɩɔɔ nu a xe Yifibo wa ɔɔ sundekɔɔ, a tobeke ɔɔ miye ɛ ɔɔ taaleke ɛ xe nyutanabɔ.

Arɔmanɩ a sɛbɛ 3.9-10 ɛ 3.19-20

3.9 *A mi bibo-i mi wɛɛɔ, bɛɛnu xe Yifibo, bi tutɔri wɛ nyubɔ ya? 'An'an wa. Mi kpeny, mi karanpi-ɩ mɔɔnu Yifibo ɛ wɛ nyubɔ ɔɔ xe killi a dɔɔyapɔ few.¹⁰ Mɔɔnu Nyelye a sɛbɛ karanpikɛbi duu, a la: Nyun tanɩ a fa, a nanpi Nyelye a humanga wa.*

3.19 *Xɔɔ sɛɛrabɔ nu ɔɔ sɛɛr mɔɔ duu, ɔɔ kolleko bɛɛnu gi Nyelye a 'pɔɔɛɔ. Bia maa banɩɔ ɛ la bia giye wa yi. Nyelye a kparyaysinaa biri few burkori.²⁰ Nyun tanɩ a maa kɛɛ Nyelye a humanga mɔɔnu a dɔwɔ xɔa 'pɔɔɛɔ few wa yi. Gukumɔ ɩ xɔ tutɩ a bi giza bi xe killisebo.*

Nyelye a 'pɔɔɛɔ karanpiɩ mɔɔnu nyubɔ few xe killisebo. Xɔɔxe bia xaanri Yezu wa, bia maa woo suko wa.

Booxo nu Yezu xe diwgaxori tenni bi
gubn, le naaku xaansebo nu xe Yifibo le
lubo nu a xe Yifibo wa, bi taaleke bi xe
nyutanabo boba.

15

Χαansebo xe Nyelye a wurasebo

Efezi a sebe 2.19-22

Efezi a sebe 2.19-22

Χακκ χα tiiti ia xe kulabo nuxe
'pinnisebo ti danwa, ι taalekeno
Nyelye a nyubo ιxe huntanaka a
nyubo ι xenu Nyelye a wurasebo.

²⁰ ι tuuni γκακκα χα maale, a
sumasebo ιe guseersebo ιxe χα

xe ha pananga wuraxo nu xo maalɔ ɛ xo in.

Matiye a sebe 21.42 - *Yezu vir a kollebo a la: ia karansi lo 'pinninaa nu seer Nyelye a Seberu xo la: Neereko nu yomaalesebo kay bo dusi, xaxo gbanke xo xe guniyaneerkeyakoo wa ya? A xoo gunhun gu Toseru, hin loxe gugballɔ bi hinmangaru.*

Sumasebo xebiibo a sebe 4.11 - *Moo lo bo kpeny bo sebe Nyelye a sebe duu bo la: Neereko nu i yomaalesebo benni bo tu ɛ sa yooxo a guniyaru, xoo lo usuu pananga, xoo lo bo kay bo dusi.*

(Dow **Lolleyu a sebe 118.22, Ezayi 28.16, 1 Piyer 2.6-7**)

A Yezu lo tubi a taalekebi ɛ bi xe wuraxo nu Nyelye maa isi mi xoo Toonrenu.

1 Korenti 6.19-20 - *la giloza i tɔgbaxo loxe Toonre Duuwa a fɔoxyoo wa ya? Xoo Toonrenu nu Nyelye lo haan-i. Moxomoo*

ia to iti wa. ²⁰ Xɔgumɔ xɔ isi xɔ dɔl i
sɔnxɔnywakanu, mɔxɔmu i punkɛ Nyelye i
tɔgbɔrwɔnu.

2 Kɔrenti a seɛ 6.16 – xaanseɛɔ lɔxɛ
Nyelgoonxo a fɔɔryɔgballakɔ. Nyelye la:
miy isi bɔɔ sundɛkɛ lenu milbonu, miy xɛ
bɔɔ Nyelye lɛ bɔxɛ mi nyubɔ.

Duu, Yifibo xɛ tu neero lɛ maalɛnu bɔɔ
wura. Mɔɔnu bɔ maale bɔɔ
Nyelfɔɔrwurgballaka bɔ maalekenu neero.
Gbɔnzabɔ nu bɔ maale bɔɔ
Nyelfɔɔrwurgballakɔri, hin fa daa dɔkɛ.

Pɔl tu xɔxɔ mu gitunɔwaka lɛ karanpinu
mɔ Nyelye maalɔ xɔa wuraa. Xɔ tu Yezu lɛ
a xɛ lɔɔ nu ha wuraxɔ pananga. Xɔ vir xɔɔ
tu sumaseɛɔ lɛ guseɛseɛɔ lɛ fanrnu
wuraxɔ a naaxɔ. Xaanseɛɔ tuni neero nu
Nyelye tu lɛ lawnu xɔa wuraxɔ.

Nyelye tu xaansebo nu xe Yifibo le xaansebo nu a xe Yifibo wa le maalenu xaa wuraxo.

Anbo lo xe sumasebo le guseersebo?

Luki a sebe 6.12-16 - *A xaa bany wa we giraari, Yezu ula we gbokori le yaa fun Nyelye. Xoo dumakoo few a funye deekay. Mo seexokutu a bulle ba duwsebo few bo yi. Mo bo taaleke bo law, xoo lo a parti 'poko le nyoorhun boo sundeke a lo za xoo booko xe huna sumasebo.*

Boo yuro lo loo: Simon nu xe loo nu Yezu bulle Piyer, Andre nu xe Simon a bula, Zaaki, Zan, Filipu, Bartelemi, Matiye, Toma, Zaaki nu xe Alfex a bixina, Simon nu bo xe bulle Sirise, Yuda nu xe Zaaki a bixina, Le Yuda nu xe lkariyotihunse, loo nu y dollle Yezu.

Yezu a sumasebo xe ba guseersebo. (Dow Page 206)

Xɔa korikeri Yezu bulle Pɔl le a xe ba sumase. Karan **Sumasebo xebiibo a sebe 9** nu karanpi xɔɔ guunhun.

1 Piyer 2.5 seer mo bi tuni neero nu fa goon nu Nyelye tu le maalenu xɔa wuraa.

Sinxɔ nu bia xaanri Yezu a Sɛerkeyya tonwa, bi isi bia xe Nyelye a nyubo wa. Le mɔɔnu bi kan Sɛerkeyya nu Yezu a sumasebo karanpi, bi vir bi xaanri Yezu, a Nyelye suwbi. Xɔ tubi mo neero nu xɔ maalɔnu xɔa wuraa.

Nyelye maale xɔa wuraxɔ xɔ law ya? 'An'an wa!

Xɔ ti xɔ dunputi dunpu nyubo girɔri girɔri few. Bɛɛ nu xe Tɔse a birɔ, a habi booxo nu bi benni bi xe lenu dankeeri le maa laale ba wuraxɔ.

Yezu kolle ba dɔwsebo a la: ɪ yaa mil hinw hinw few burkori, le karanpi mi Sɛerkeyya nyubo hinxɔ few.

A vir a kollebo a la: iy woo pananga sinxo
no Tonre Duuway wer-iri le iy xe mi
gulελεkesεbo Zerizalemhunye le Yudehunye
le Samarthunye laa dannu burko a tuna.

Bi benni bi kan ba tenike, laa zu?

16

Nyelye karanpi Pɔl gɔworenkewosi nu xe Kirisi a Sɛɛrkeyya

Efezi a sɛbɛ 3.1-13

Efezi a sɛbɛ 3.1-6

*Χαλιχ χɔ tiiti mu nu xe Pɔl nu bɔ
banti kaso Yezu Kirisi a gɔwɔnri, lɛ
ɛɛ nu xe nyugbunbɔ i gɔwɔnri, mi xe
fun Nyelye lɛnu danke-iri. ² I kan
bɔ sɛɛr Nyelye a zawgiixo a
booxonu χɔ hamɪ i gɔwɔnri.*

³ Nyelye lo karanpimi xaa guunbɔnu isi hin werenkesi, a mi woo giye mi sebensu we seerbiw gberi. ⁴ Ee karan lo sebee, iy ni ma muxe kan Kirisi a guwerekewosi a naa. ⁵ Xaa isi xa karanpiko gbalzɔwwɔnu 'pinni duu wa, lee naaku xa duwri xaa Toonre xa lo zey xaa sumasebo le xaa guseersebo karanpiko. A xaa sumasebo, xa isi xa pirbo xa sa kpee. ⁶ Xaa guwerekewosii xe ma Yifibo le nyugbunbo taaleke boxe togbortanaka. Seerkeyya a lelekee lo xa tiiti a bo taaleke wɔɔri bo woo xaa gixelemu keyyɔnu Nyelye sati xaa nufiyaa ley habo Yezu Kirisiri.

Nyelye kolle Pol a yaa karanpi xaa Seerkeyya nyugbunbɔri.

A nyubo nu isi burkori duu, Nyelye a karanpiɓo xɔ gowerenkewosii wa. Lɛɛ naaku xɔ si wɛ nyubo lɛ ɓɔ xɛ xɔa sumasɛɓɔ lɛ xɔa guseɛrɛɓɔ, xɔ karanpiyɛɓɔ fɛw xɔa Toonrenu.

Xɔ gowerenkewosii xɛ Kirisi a Sɛɛrkeyya. Ba Sɛɛrkeyya lɔ xɔ tuti a nyugbunɓɔ lɛ Yifibo ɓɔ taalɛkɛ ɓɔy woo Nyelye a ulzɩnɔ wɔɔrɩ, ɓɔ taalɛkɛ ɓɔ xɛ Kirisi a hitɔ, ɓɔ taalɛkɛ ɓɔy woo Nyelye a nufɩsaxɔ wɔɔrɩ Kirisinu.

Bi ni Efezi gballaka 2 mɔɔnɔ Pɔl karanpi xaansɛɓɔ mɔɔnɔ Yezu pu dɩwɔɔxɔrɩ a puta bi nyansɩkɔ lɛ bi taalɛkɛ lɛ xɛ nyutanabɔ. Mɔɔ lɔ a vir a xɛbi lɛ bi taalɛkɛnu bi sɔwɔ Nyelye wɔɔrɩ.

Lɔɓɔ nu a xɛ Yifibo wa, mɔ Pɔl karanpiɓɔ Sɛɛrkeyya, ɓɔ xaanrɩ Yezu naaku. Yifibo lɛ lɔɓɔ nu a xɛ Yifibo wa, ɓɔ taalɛkɛ ɓɔ xɛ nyutanabɔ.

Xɔa duunnu Yifibo fullɔwapɔ nu kay Yezu wa. Xɔɔxɛ Pɔl xɛ kasose. A xɛ kasose nyugbinboɔ kooti.

Pɔl ɛɛ kaso a miye dɔw nyoor Sezarehunye, a vir a ɛɛ dɔw nyoor Arɔmanɔhunye, ɛɛ aa xɛ gbɔɔ mɔ a xɛ kasose hɔnɔ a panansebo a kooti wa, xɔ kay Yifibo fullɔwapɔ a kooti wa. A la bo bantɔhɔnaa kaso Yezu Kirisi a guunru.

A ɛɛ kaso xɔgumɔ anu xɛ Yezu a boo ɛ mɔɔnu anu tuunɔke Sɛerkeyya ɔbo nu a Yifibo wa. Xɔɔxɛ a xɛ la: bo bantɔhɔnaa kaso Yezu a guunru ɛ ɔbo nu a xɛ Yifibo wa, bo guunru.

ɛ tundenɔ ɔxɔ nu Yezu kolle Pɔl sinɔ nu a bullɛ Damasi bulaxɔ ya?

Sumasebo xeibiibo a sebe 9.15-16 - *ɛɛ Tɔse kolle Ananyasi, a la: yaahunru, xɔ gu mɔɔnu mi ɔ si xɔɔ xɔnaa ɛ a xɛ mi boose, ɛ anu karanru mi yuraxɔ ɔbo nu a xɛ*

*Yifibo wa, le bɔɔ wusebɔri, le lɔɔ nu xe
lsrayel nyubɔri. 16 A mi, miɛɛny karanpu
'pakɔ nu ay woo few mi yiraxɔ a kooti.*

Mɔɔnu Pɔl isi kaso a miye, a kpeny a gi
'pakɔ nu ay woo nu Yezu karanpu duu.

A karanɔbi xɔɔ gunbɔ **2 Kɔrenti a sɛbɛ
4.8-9.**

- Nyubɔ xɛnu gbɔɔnrɔbi, lenu tɔɔrakɛbi
isɛbiwri bawwɔ few, lɛɛ panga axɛ
gorobi wa.
- Bi miw xe bure binu lule, lɛɛ bi lɔ kay
bi dankɛna dɛkɛ kpokpo.
- Bɔ xɛnu tɔɔrakɛbi, lɛɛ Nyelye a kaybi
wa.
- Bɔxɛ narɔbi lenu du burko, lɛɛ bia pɛti
wa.

Mɔɔnu Pɔl nu sɛbɛ ba sɛbɛɛ, mɔɔnu a dan
baaku a gbɔɔ a la: xɔ bɛnni le hinaa vir
tundɛkɛ xaansɛbɔ wɛɛ gunbɔ nu hinaa

kpeny hɩnaa sɛɛrbɔnu duu, lɛ wɛɛ gunbɔ nu bɔa gi tonwa. A giloza xɔɔ guunbɔɔ xɛ guunu diwsi gbuna.

Pɔl karanpi Efezi xaansebɔ (**Efezi a sɛbɛ 3.2**) mɔ Nyelye hahɩnaa booxo nu a bɛnni a xɛ. Xɔa xɛ huun lɔ pɩryɛ bati wa.

Sumasebɔ xɛbiibo a sɛbɛ 9.15 - *Tɔsɛ lɔ si Pɔl lɛ a xɛ ba boose*

1 Timote a sɛbɛ 1.12 *Mɩ ha bi Tɔsɛ Yezu Kirisi ba boo, xɔgumɔ huunlɔ hamɩ pananga, a xaanmɩri, a samɩ ba boonari*

1 Kɔrentɩ a sɛbɛ 4.1 - *Xɔ bɛnni ɩ giloza bixɛ Kirisi a boosebonu Nyelye ha xɔa guwerenkewosi lɛ bi karanpi nyubɔ.*

1 Kɔrentɩ a sɛbɛ 9.17 - *Xɔxɛ mulɔ pɩr xɔɔ booxo mɩ xɛwwe mingɔnu, mu mɩ la: bɔnu fɔɔrmɩ, lɛɛ zimigowri lo, xɔ bɛnni mɩ xɛ booxonu xɔ hamɩ.*

Galati a sɛbɛ 2.9 - *Zaki, Piyer lɛ Zan taabɔnu xɛ ta'lunkɛsɛbɔ xaansɛbɔ gbulunxori, bɔ giloza Nyelye lo isi xɔ hamɪ xɔɔ zawgiixo lɛ mi xɛ xɔɔ booxo.*

Nyelye lo kollee a yaa karanpi lɔbɔ nu a xɛ Yifibo wa mɔɔnu Yezu xɛ Suwse lɛ mɔɔnu bɔ maa woo suko Yezu a kooti.

Pɔl kpeny a sɛbɛkɛ duu gberɪ mɔ Nyelye karanpu wɛ guwɛrenkewosi. Xɔɔ guwɛrenkewosii sɛɛr Kirisi a guun. A Nyelye a guɛɛrɛbɔ lɛ Yifibo tokpenysebo nu isi burkori duu, Nyelye a karanpiɔbɔ xɔɔ guwɛrenkewosii wa. Lɛɛ naaku xo si wɛ nyubɔ lɛ bɔ karanpiyɛ nyubɔ fɛw. Nyelye si Pɔl lɛ wɛ sumasɛbɔ lɛ bɔ lɛɛlɛkɛ Sɛɛrkeyya. Xɔɔ Sɛɛrkeyyaa lɔ xɔ tutti a lɔbɔ nu a xɛ Yifibo wa lɛ Yifibo, bɔ taalɛkɛ bɔ woo Nyelye a ulzɪnɔ wɔɔrɪ. Bɔ xɛ Kirisi a hitɔ, bɔ woo Nyelye a nufɪsaxɔ wɔɔrɪ Kirisinu. Naaku Yifibo nu xaanrɪ Yezu, lɛ

lɔbɔ nu a xɛ Yifibo wa nu xaanɾi Yezu, bɔ xɛ Kirisi a hitɔ wɔɔɾi.

(Dow **Efezi 1.10-12, 2.11-12, Matiye 13.11, 1 Kɔrenti 2.7, Kolosi 1.26-27, 1 Kɔrenti 15.51, 1 Timote 3.16**)

Efezi a sɛbɛ 3.7-9

Nyelxo a keyakɔɔ lɛ xɔa zawgiixo lo xɔ tiiti a xɔ boonyamɾi a mixɛ xɔa Sɛerkeyya a boose xɔa pananganu. ⁸ Nyelye a nyubɔɔɾi fɛw, mi nuɔɛ bɔɔ tiripi, mulɔ xɔ ha xɔɔ zawgiixo lɛ mi karanpi nyugbunbɔ Kirisi a kpozɛnɔɔnu diwsi, ⁹ lɛ gulakɛnu gowɛrenkewosinu isɾi hin buunsi duu kpokpo Nyelxonu xɛ gixɛlɛmu fɛw a sankɛsɛ a baka.

Nyelye si Pɔl xɔ xɛɛn lɛ a xɛ Sɛɛrkeyyaa a boose. Xɔ haan pananga lɛ a xɛnu booxo.

Pɔl gi mɔ hɪnaa xɛ killise. Mɔɔnu a gi Nyelye keyakarɪ lɛ mɔ xɔ nanpi zeynabale, xɔɔxɛ mɔ a xɛ kɔrsɪ bapɛɛn a guun lɛ ba gbɔɔyapɔ, a gi mɔ ba miye ηmɔpi. A gi mɔ aa bɛnnɪ a woo Nyelye a keyaka wa, lɛɛ Nyelye a kori lo xɔ tuti a lɔ wooye.

1 Timote 1.13 - *duu mi xɛnu lɪlawɛɛ lɛnu 'paw nyubɔ. Mi ɪsɪ mɪxɛ nyugirgir, lɛɛ Nyelyey xɔ gimi nyaarakarɪ. Xɔgumɔ mi kurutaaxɔ lɛ mi kayxaan lɔ xɔ tiiti a minu xɛmu.*

(Dow **Ezayi a sɛbɛ 6.1-9**)

Pɔl la: xɔɔ keyakɔ nu mi ka, Nyelye lo hayɛmɪ lɛ mi yaa karanpi nyugbunbɔ kpogixɛɛmu nu bɔy maa woo Kirisinu. Xɔɔ kpogixɛɛmuu kɛɛ keyakarɪ, bia maa gi mɔ hin ti wa.

Efezi a sebɛ 3.8

.. mulɔ Nyelye ha xɔɔ zawgiixo le mi karanpi nyugbunbɔ Kirisi a kpozenxɔnu diwsi

We sebefeero karanpɩbi Kirisi a kpozenxɔnu diwsi hun a guun gberu.

Efezi a sebɛ 1.3 – *Bi punkɛ Nyelxo nuxɛ bi Tɔsɛ Yezu Kirisi ta Suwa, bɛɛ nu satanu Kirisinu, xɔɔ lɔ habi Toonre a keyakɔ nu 'lekoori isɩbiwri fɛw.*

Kolosi a sebɛ 2.2-3 – *Le xɔɔɔmu bɔ isɩnu miixonu kaanr tɛbyɛ le isɩ tanɩ koriri, le kaanr fullɩ 'pony le gi Nyelye a guwerenkewosi nuxɛ Kirisi. Xɔgumɔ ba pɛɛnri lɔ fullɩ poko fɛw le giye buunri.*

2 Pɩyɛr a sebɛ 1.3-4 – *Nyelxo a pananxɔ lɔ habi goonxo a gixɛɛmunu bi bɛnnɩ bi woo, le xɔɔɔmu bi gi lɔɔnu bullɔbi ba pɛɛn*

*a bunxori le marru ba keyakɔ. Hɛɛnɔ ɔ
tiiti bi ɔ dankenari ɔa nufisagballɔ nu
kere hin 'lɩnkɛ.*

Efezi a sɛbɛ 3.10-12

*Le xɔɔmu pananmɔ le
ta'lɩnkɛwɔnu fi 'lekoori, hɛɛny ni
xaansɛbɔ gbulunxo, hin gi
Nyelxo a fillu ɩsɩbiwri 'pony.
¹¹ Nyelye xɛ ɔɔ gɔunbɔɔ, ɔ
benɩkɛnu ɔɔɔnu ɔ pir sɩnwri
sɩnwri few ley xɛ bi Tɔsɛ Yezu
Kirisinu. ¹² Mɔ bi xaanri Kirisi bi
saannu tanɩ, ɔɔ ɔ ɔ tiiti a bi
woo bulaa bi turari Nyelye
dankɛnaykɛnu. ¹³ Xɔɔɔ ɔ tiiti mi
fɩnw-ɩ, ɩa xɛ zey ɩ miw bure mɔ mi
tɔɔɔ ɩ gɔunri wa, mi tɔɔraa xɛ ɩ
bungballaka.*

Nyelye nunu fullikeyyaa nu gbal a kasa. Nyelye koro tu xaansebo nu xe Yifibo le lobo nu a xe Yifibo wa, le karanlubo xa nyubersibo le we panansebo nu nyeltaaru. Maa lo hiny gi ma xa nunu fulli nu gbal a kasa. We gnye a nunu fulli mo Nyelyee wa.

Nyelye a nyubersibo nu siriri Nyelye, hin woor. Lee heen duko, hin xe ni Nyelye a fullu nu gbal. Hin ay de punke Nyelye besi le besi wa, lee hin ni ma Nyelye xe kori le maa nu xa xe suw nyubo Satan a panangaru le killi a panangaru le pureke a panangaru.

Nyelye kpeny xa gbao xoo guunhun duu.

Efezi a sebɛ 1.11

Bi satanakoo Kirisinu lo xa tiiti a bi woo loxonu Nyelye sati xa nufiyaa ley habi. Nyelxonu xexe

Ἰαχου κα πῖρ φῶ, κα ἰ κpeny κα
πῖρβι duu κα βενικενυ κα
gukorwo.

A Nyelye κε κε ἰαχου κα kor, κα κε κε ἰαχου
κα duunyenu φῶ. Χο κpeny κα tenni βι
gusun duu Kirisinu ἰε βι κε κα ulsebo.

- Yezu φορ βι killibo a pengε
- Yezu tu βι ἰsina diwgocari
- Yezu oc purekeri
- Yezu κε ha tagoon ἰbo κα xanhunri

Χακ hεn φῶ karanribi Nyelye a keyaka ἰε
κα zawgiiye ἰε κα kori. Nyelye tenni βι
gusun duu. Βῖnu punkeye kpokpokpo.

Efezi a sebε 3.13

*Χαλεχ χα tiiti mi finw-ι, ια χε zey ι
miw bure mo mi tacha ι guunru
wa, mi tachraa χε ι bungballaka.*

A machu nyugbunbo nunu bulaa le teb le turaru Nyelye, χαλεχε Πολ a koro bo zey panga gorobo mo hinaa nyäanu bo kooti wa.

Bia benni bi zey panga gowbi machu bi we xaansebo woo guunuwa wa. Nyelxo ti xa χew xa gugballa bi sundeka le xa gi laka nu xa χew. Bly isinu tebiye sinxa nu bi dankenakeri.

17

Pɔl a nyoorke Nyelfunye

Efezi a sebɛ 3.14-17

Pɔl karanpi xaansebo mo huna xɛ fun Nyelye lɛ powbori.

Efezi a sebɛ 3.14-15

Χωκω χω tiiti mixɛ xundesɪ Suwa Nyelye a hɪnmanga,¹⁵ χωα yɪraxω lɔ gɪxɛlɛmυ gbulunmonu 'lekori fɛw, lɛ pullɔnu burkooɪ guri.

Մոռոս Քժլ ցեռո քո ցոնեո ոս Գ սեր քեւ
առեռե Գ քե քոնդեսի Նյելյե Գ հոմոնց Լե
քոնյե Լեոս քոքրի քոոնսեռեո ոս քի
Էքեզիոնյե.

Յիքիեո քոկո քեոս քոնդեսի սոնքո ոս եո քոնո
Նյելյե.

(Ըոս **Էսիդրոս 9.5-6, Լոլլեյրո Գ սեքե
95.1-6, Ըոնյել 6.10, Տոմոսեռեո քեքիեո
Գ սեքե 20.36**)

Տոնքո ոս ել քոնո Նյելյե ել մոո ԼԼԼԼ, ել
մոո քոնդեսի, ել մոո քոո Իո, ել մոո ճե
ճԻքե, Լեք ել միյե Լո Նյելյե քե կոքս Լե ճոս
քո կեքե յո? Իո քե կոքս ել ցեռոքոքո Լե ճոս
մո հոն ոոնքի յո?

(Ըոս **1 Տոմոսել 16.7** - L'Éternel ne
considère pas ce que l'homme
considère; l'homme regarde à ce qui
frappe les yeux, mais l'Éternel
regarde au coeur.)

Χω Νyelfunxω xε nyoorkenxo nu Pωl fun a powri xaansebo nu fi Efezihunye. Tokpeny Nyelfunxω, a fun Nyelye ε xω ha xaansebo fulli (**Dow Efezi a sebe 1.15-23**). Naaku a funw Nyelye ε xaansebo maa woo pananga.

Pωl xε fun Nyelye ε sari xaansebo ε bo maa woo pananga bo miye xωa Toonrenu.

Efezi a sebe 3.16

Mixe funye ε xolom xω ha pananga ι miw ε benikenu xωa bungballakω Toonre Duuwa a pananganu.

Pωl xε fun Nyelye ε sari xaansebo ε bo maa woo pananga bo miye Nyelye a Toonrenu. Χω pananxω gbal guunu. Sunxω

nu Yezu isi burkori anu xe ba boo, Nyelye a Toonre xe haan pananga, xolaawa, aamaa xeye wa. Xoo pananxo lo orke Yezu purekeri.

Been dukoti, xoxe bia nunu Nyelye a Toonre a pananga wa, bia maaxeye giye wa. Xoxe bi xe kan Nyelye a Sera a tenike bi miyenu few, biy woo Toonre Duuwa a pananga le xenu Nyelye a boo.

Xaansexo few maaxeye woo xoo pananxo. Xoxe bi xaanri Nyelye bi miyenu few, biy xe guggallo gusunu.

Armani a sebe 8.5-9 - *la ni wa, nyuboo nu kanoo boko hitoo a tenike, hun a gbooyaboo lo bo xe gbooo. Lee, nyuboo nu kanoo Nyelye a Toonre a tenike, hun a gbooyaboo lo bo xe gbooo ti.*

⁶ *A nyuboo nu kanoo boko hitoo a duunwo a tenike, booy woo pureke. Lee, looboo nu kanoo*

*Nyelye a Tonre a tenike, bɔ woo tagoon
bɔ law, bɔɔ miye tobe.*

⁷ *A nyubɔ nu kanɔ bɔɔ hitɔ a duunwɔ, bɔ
xɛ Nyelye a nyansisebɔ. Bɔ kay xɔa
tenikanga. Bɔa maa kan xɔa tenike wa.* ⁸ *A
nyubɔ nu kanɔ bɔɔ hitɔ a tenike, bɔa maa
duunnu Nyelye dɪkɛ dɪkɛ wa.*

⁹ *A εη, ia xɛ kan ι hitɔ a tenike danwa. I
kanɔ Nyelye a Tonre a tenike mɔɔnu a mi
ι miye naaku. A nyun nu a nunu Kirsi a
Tonre ba miye wa, aa maa xɛ ba nyun wa.*

Arɔmanɪ a sɛbɛ 8.13 - *εε kan ι hitɔ a
tenike lɛɛ xɛ gunbɔ nu hin kor, iy pu. Lɛɛ,
εε wulanu xɔɔ gunbɔ Nyelye a Tonre a
pananganu, hiny pu lɛɛ zɛy ι woo ι
tagoon.*

Galatɪ a sɛbɛ 5.16 - *l dow lɔxɔnu mi
nunu lɛ sɛɛr-unu, mi la: ι zɛy Toonre
Duuwa kpeny ι toon, lɛ xɔɔmɔ ɪay nuxɛ
tɔgbɔrwɔ a gukorwo ti danwa.*

Nyelye a Toonre maa xeβi le bi woo pananga

- le wulanu Satan le ba tonrenjmapu
- le maanu korsiko nu damobi
- le leleke Nyelye a kparyay
- le tonu bi wuraa
- le kan Nyelye a tenike gunbɔri few
- Nyelye a Toonre maa xeβi le bi woo pananga sinxɔnu gusunwa damobi

Bia maa dɔnnu Nyelye mo bi xew xa boo bɛɛɛn a pananganu bɛsi le bɛsi wa. Nyelye koro le habi xa pananga.

Xa Toonre binu bi miye, le xo bɛnni bi ha Nyelye a Toonre bulaa le a to bi hito le bi gbɔɔyapɔ le bi xeβiibo few.

Pɔl vɪr a fun Nyelye ɛ xaansɛbɔ maa xaanri Kirisi bɔɔ miyenu.

Efezi a sɛbɛ 3.17

Mi xɛ funyɛ ɛ xɔɔmɔ Kirisi ɪsɪ ɪ miw xaannu, ɛ ɪ korii barasɪ naw keyakarɪ.

Pɔl fun Nyelye ɛ xaansɛbɔ xaanri Yezu bɔ miyenu fɛw. Sɪnxɔ nu bi xaanri Yezu, aan yee bi miye ba Toonrenu. A xɛ bi Suwse. A vɪr a xɛ bi Tɔsɛ dukɔti. Bi bɛnnɪ bi haan bulaa ɛ a karanɔɔbɪnɔ sɪnwri fɛw ɪɔɔ nu bi bɛnnɪ bi xɛ ɛy dɔɔnnɔ Nyelye. A kor ɛ bi kan hɪnaa tenike gɪrɔri fɛw.

Wu tɔndɛnɔ Marii nu xɛ Lazar a gɛrwa ya? A ɪsɪ Yezu a hɪmanga ɪnɔ kanɪkɛ ɪɔɔ nu anɔ sɛɛr.

Luki 10.38-39 - *Yezu isi bulaa le ba dɔwseba. Ba yaa ba yee we hinye. Xɔɔ hinxɔ, we yira isimi ba xe bullɛε Marti, a hɔɔle Yezu ba yɔɔ a miye. 39 Ba bula isi fabɔno ba xe bullɛε Marii. A Marii tu a yaa a isisi Tɔse a nawri a lo nu kanike guun nu anu tuɔnike nyuba.*

Marii isi Yezu a himanga lenu kanikeε loɔɔ nu anu seer. Mɔɔ lo bi benni bi isi ti.

Yezu dɔlbi ba tɔɔɔno. A xe bi Tɔse. Bi xe ba nyuba. Bi xe ba dɔɔyapɔ.

Leε bia xe xe loɔɔ nu a kor mɔɔno bi hɔɔɔweε lo wa. Bi xe loɔɔ nu a kor mɔɔno bi koree. Bi korxo xe loɔɔ nu maa dunhunnu. Bi korowe mɔɔno a kpeny a korbi duu.

1 Zan 4.18-19 - Nyun nu giza Nyelye korohuna keyakari, ככ nyunhun vir a koro Nyelye ti, חכב ay gowe yi. Gaa zey חכב gowowu, wu gbככza kparyaysina wunu.

Nyun nu חכב, Nyelye a korxo nu xo korbi, bi giza ככ mi ba miye keyakari wa.

¹⁹ Gunnu ככ tuti a bi xe kor nyubכ, מככטו Nyelye kpeny xo korbi, ככככε.

Bi koro Yezu מככטו a pu bi kooti.

Arčmanı a σεβε 5.8 - Nyelye karanpubi מככטו xo korobi gbuna. Sınכ nu Nyelye ha gıraa, ככ sıכrı l, Kirisi pu killisebo kooti.

18

Pɔl a nyoorke Nyelfunye

Efezi a sɛbɛ 3.17-21

Bɪ kpeny bɪ nɪ mɔ Pɔl fun Nyelye lɛ sari xaansɛbɔ lɛ bɔ maa woo pananga bɔɔ miye xɔa Toonrenu. Pɔl vɪr a fun Nyelye lɛ xaansɛbɔ maa xaanrɪ Kirisi bɔɔ miyenu.

Pɔl vɪr a fun Nyelye lɛ sari xaansɛbɔ lɛ bɔ ɪsɪnɔ kori nɔ fɪsɪ lɛ a maa barasɪ bɔɔ miye.

Efezi a sebɛ 3.17

*Mi xe funy Nyelye le xɔɔmu
Kirisi isi i miw xaannu, le i korii
barasi naw keyakarɩ.*

Bɛɛ bal kori, bi Nyelfɔɔrɛkɔ xɔa xe giye wa.
Xɔ tuni mu bi fɔɔɔ Nyelye warɔ.

1 Kɔrenti a sebɛ 13, Pɔl kolle xaansɛbɔ nu
fi Kɔrentihunye a la:

*Xɔɔxe mi seero nyubɔ seerabɔ few le
nyubersebo mu, mu xe mia nunu kori wa,
mu mi tuni danyarwaka xɔ kay kundany
pulwaka.* ² *Xɔɔxe mi nunu maa lenu seernu
Nyelye a guun, le ginu xɔa
gowerenkewosi, le vir isinu giye few, mu
nunu xaanxɔ nu maa ɔrke gbɔwwɔ, mu xe
mia nunu kori wa, mu mia xe giye wa.*
³ *Xɔɔxe mi xonnike mi gixelemu few a*

hinxe zakasebo dulo, hale mu de mi lal mi hito few a bo nyoko, mu xe mia nunu kori wa, xoxo ay hamu giye wa.

⁴ Nyuun nu nunu kori, a nunu berye, a xexe keyaka, aaxe miir wa, aaxe paar ba hito wa, aa nunu hito gbalkee wa. ⁵ Nyuun nu nunu kori, aa xexe deenku-guun wa, aaxe waar loxonu dankori ba pɛɛn kput wa, aaxe nmapu tu huunwo wa, aaxe sallisi nmayse wa. ⁶ Gikaa axe duunhunnu wa, kparyay loxe gonuke duunhunnu. ⁷ Nyuun nu nunu kori, guunbori few axe 'yee, axe xaan few, axe dankena few, a xenu barsi guunbori few.

⁸ Kori ay law dika kpee wa, guseersebo seeraboy law, seerkulo a seerekey dusi, giyyey law. ⁹ Xogumo gberi lo bi gi, a loxonu bixɛ seer Nyelye a guunri xo nunu tuna.

¹⁰ *Lee sunxonu kaanrkwakoy yi, lwxonu a kaanrke wa, xoy law.*

¹¹ *Sunxonu mi isi biyiyeri, mixe seer mu biyu, mixe gbok mu biyu, mixe tu goun mu biyu, lee mo miy mi gbal mixe nyusun, mi duyosi mia xexe mu biyu ti danwa.*

¹² *Naaku tuni mo bixe dow hindo tutuunya, lee we sunyey dan biynu ni kilili. Naaku nu biti gberi lo mi gi, lee we sunyey dan, miy law gi gunbo few mokonu Nyelxo gimi.*

¹³ *Boko gixelemu saanr lo fa sunwri few, xaan, dankenayke le kori. Lee hin a saanrekokori, lwxonu gbal xo 'inke, kori lo.*

- Kori ay law dake kpee wa.
- Guserebo seeraboy law.
- Seerkilo a seerekey dusi.
- Giiyey law.
- Lee, kori ay law dake kpee wa.

Gberi lo bi gi, a loxonu bixε sεεr Nyelye a gusunri xε nunu tuna. Lεε sunxonu kaanrkεwakoy yi, loxonu a kaanrkε wa, xoy law.

Nyelye a guseera, ay law wε giraaru. Bonyagixε nu xε sεerkilo a sεεrεkε xoy law wε sunyeri, gugiyey baanu. Gusunu gusunu, loxonu bi gi gberi loxε, a dukoti bi xε lal Nyelye a gusun gbiti.

Mokunu Pɔl la: **(13.10)** *sunxonu kaanrkεwakoy yi*, Nyelye a Sεβε lo a ka.

Pɔl vir a kolle xaansεbo a la: gixεlεmu sanrto nuu lo fa: xaan, dankenaykε lε kori. Lεε loxε nu gbal xε 'lunkε xε gixεlεmu sanrtokori xε kori.

Dukoti Pɔl xε fun Nyelye lε xokomu xaansεbo maa gi Kirisi a kori keyakaru

Efezi a sebɛ 3.17-19

*Mi xɛ fun Nyelye lɛ xɔɔɔmu Kirisi
ɩɩ ɩ miw xaannu, lɛ ɩ korii barasɩ
naw keyakarɩ. ¹⁸ Xɔɔɔmu ɛɛn lɛ
Nyelye a nyubɔɔ, ɩ maa kan xɔa
kori a 'pan'panga, susuuyaka,
diwwakasɩ lɛ ba sololoo a naa.
¹⁹ Lɛ vɩr gi Kirisi a korinu 'lɩnkɛ
giiye fɛw, lɛ xɔɔɔmu ɩ kaanr
Nyelye a gukorwo fɛw.*

Pɔɩ xɛ fun Nyelye lɛ xaansɛɔ maa gi kori
a ɩɩbiye fɛw. Nyelye xɛ kori. Mɔxɔɔmu
xaansɛɔ bɛnnɩ ɔɔ tɩnnɩ Nyelye. Yezu
karanɩ ba kori mɔɔnɔ a pu bi kooti. Bi
bɛnnɩ bi ɩɩnɔ kori mu Yezuu.

Nyelye a kori gbal guunɔ. Xɔ kanbɛy lɛ bi
kan mɔ xɔ ti deny.

Mɔ bi xε killisebo bi bal fulli, xɔxɔ kanbeybɛnu lε mɔ bi maa kan kori a naa deny. Lεε Pɔl xε fun Nyelye lε xaansebo usɛnu kori, xɔɔmɔ bɔ maa gi Nyelye a kori a 'pan'panga lε ba susuyaka lε ba dikesi lε ba sololo, lε vɛr ginu Kirisi a kori nu bia maa gi fεw wa. Pɔl vɛr a fun Nyelye lε xɔ kanrke xaansebo a miye

Arɔmanɩ a sεbε 5.5 ..*Nyelye habi xɔa Toonre Duuwa aa sa xɔa kori bi miw*

Filipisebo a sεbε 4.7 - *A Nyelxo a mitobewakɔnu 'lɩnkesi fulli fεw, xɔy bεr ι miw lε ι gbɔɔyabɔ, xɔgumɔ ι satanɩ Yezu Kirisinu.*

Efezi a sεbε 3.19

| *Lε vɛr gi Kirisi a kori nu 'lɩnke giiye fεw, lε xɔɔmɔ ι kaanr Nyelye a gukorwo fεw.*

Pɔl xe fun Nyelye le xaansebo gi Kirisi a kori nu boa maa gi few wa. A vur a fun Nyelye le xo kanrke xaansebo miye.

Nyelye xe bi Tose. Xo koro habi xa pananga le xa fulli le xa kori. Nyelye ushu pananga, le maa, le bungo le zawgiiye le keyaka le berye le fulli. Bu haye bi hito le bi gbocoyapo le bi xebiiye few, xo maa sa xoo gunbo few bi miye.

Efezi 3.19 - Pɔl fun **Nyelye** le xo kanrke xaansebo miye

Efezi 1.23, 4.13 - Pɔl seer mookhu **Yezu** lo xe kanrke guxelemu few xaanseboru le bo maa tuni Kirisi le usi mo a ti

Efezi 5.14 - Pɔl la: u zey **Nyelye a Toonre** kanr u miye Suwa le Bii le Toonre. Xaansebo few benni bo tuni Nyelye.

1 Piyer 1.15-16 - *15 Xoomu, loonu bulle-u, a du. Een dukoti, u du u yallebiibori few le*

*benikenu lachonu bo sebe Nyelye a Seberu
xo la: iy du xogumo mi du.*

Naaku Poi kollo xaansebo bonu punke
Nyelye.

Efezi a sebe 3.20-21

*Nyelxo nu maa xe gunbo few le
'lunkesi bi funye le bi gbocoyabo,
xo pananga lo boow bi miw.
²¹ Xo lo to bungo xaansebo
gbulunxori, Yezu Kirisi a kooti,
gbalzowwori few sinwri sinwri
few, Amen!*

Nyelye maa xe le 'lunke gunbo nu bi xe
gbo le lobo nu bi xe funye few. Nyelye
nunu pananxo nu gbal gbuna. We giye a
fa nu tuni Nyelye wa. Xo nunu pananga

Satanrı le ba tonrenmɔpuru. Xɔ nunu pananga gixelemuri few.

Xɔɔxe bi xaanrı Kirisi bi miyenu, le bi usnu kori nu fusi a barasi bi miye, bi maa woo xɔɔ pananxɔ Nyelye a Toonrenu. Xɔɔxe Nyelye lo tɔ bi miye, xɔ maa xebunu lɔxɔ nu xɔ kor few.

Bi vir karan **Efezi 1.18-23**

Mixε funye le xɔ gulake i miw, le xɔɔmɔ mɔ xɔ bulle-i, i gi gixelemɔ keyyɔnu i dankenati, le vir ginu bunse gixelemunu xɔ tɔwamɔ 'pony xɔ saw xɔa nyubɔ.

¹⁹ *Le xɔɔmɔ bi gi xɔa panangballakɔnu xɔti xɔ boownu been nuɔxe xaansebɔɔ. Xɔɔ pananxɔ, Nyelxo boowwe binu xɔa pananganu few.* ²⁰ *Xɔɔɔ xɔ ɔrkenɔ Kirisi purabɔ sundεkɔ xɔ*

ɪsɪkɛsɪ 'lekeri xɔa nungoonri.²¹ Xɔ
saan gixɛɛmʊ fɛw a taari, aaxɛ
maasebɔ fɛw, panansebɔ fɛw,
pananga fɛw lɛ tɔseɔbɔ fɛw a
ta'linkɛsɛ. Ba yɪraxɔ gbal xɔ 'linkɛ
yɪrɔnʊ burkoori lɛ yɪrɔnʊ bɔyɪnʊ
bulɛ lɔ hɪnxɔnʊ fi xɔ yow.²² Xɔ
sa gixɛɛmʊ fɛw ba nafoko, xɔ lɔ
xɛɛn xaanseɔbɔ gbulunxo a
tokpenyse nuxɛ ta'linkɛsɛ.²³ A
xaanseɔbɔ gbulunxo lɔ xɛ Kirisi a
tɔgbɔrxɔ nʊ a tiri naaku fɛw, a
hʊʊnɔ nʊnʊ gixɛɛmʊ fɛw hɪnxɔ.

Vɪr karan **Efezi 3.14-21** tɪ

Xɔɔɔ xɔ tiiti mɪxɛ xundesi Suwa
Nyelye a hɪnmanga,¹⁵ xɔa yɪraxɔ
lɔ gixɛɛmʊ gbulunmonu 'lekori
fɛw, lɛ pullɔnʊ burkoori guri.
¹⁶ Mɪxɛ funyɛ lɛ xɔɔmʊ xɔ ha

pananga ɪ miw ɛ benikenu xɔa
bungballakɔ Toonre Duuwa a
pananganu. ¹⁷ ɛ xɔɔmu Kirisi ɪ
ɪ miw xaannu, ɛ ɪ korii barasi
naw keyakari. ¹⁸ Xɔɔmu ɛɛn ɛ
Nyelye a nyubɔɔ, ɪ maa kan xɔa
kori a 'pan'panga, susuyaka,
diwwakasi ɛ ba sololoo a naa.
¹⁹ ɛ vir gi Kirisi a korinu 'lunke
giiye few, ɛ xɔɔmu ɪ kaanr
Nyelye a gukorwo few.
²⁰ Nyelxonu maa xe gunbɔ few ɛ
'lunkesi bi funye ɛ bi gbɔɔyabɔ,
xɔa pananga ɔ boow bi miw.
²¹ Xɔɔ ɔ tɔ bungɔ xaansebo
gbulunxori, Yezu Kirisi a kooti,
gbalzɔwwɔri few sinwri sinwri
few, Amen!

19

Χαανσεβο βεννι βο yalle λε βενικενυ ισibiixonu Nyelye ισι xο bullεβο

Efezi a σεβε 4.1

Efezi a σεβε 4.1

*Mu nu βο banti kaso Tose a
gounri, mi finw-ι, unu yalle lee
βενικενυ ισibiixonu xο ισι xο
bullε-ι.*

Mɔɔnɔ bɪ karan Efezi a sɛbɛ gballaka 1 laa dan gballaka 3 a lawna bɪ nɪ mɔ Pɔl karanpɪbɪ mɔɔnɔ Nyelye habɪ xɔa keyaka lɛ xɔa zawgiiye fɛw Kirisinu.

Efezi a sɛbɛ 1.3-6

Bɪ pɔnkɛ Nyelxo nuxɛ bɪ Tɔsɛ Yezu Kirisi ta Suwa, bɛɛ nu satanɪ Kirisinu, xɔɔ lɔ habɪ Toonre a keyakɔ nu 'lekoori ɪsɪbiwri fɛw.

⁴ *Kirisi lo xɔ tiiti a Nyelye kpeny xɔ pɪrɪbɪ duu xɔa korinu, xɔ law xɔ lɔ faanr lɔ hunxɔ a naa, lɛ xɔɔmɔ bɪxɛ xɔa nyubɔ lɛ ɪsɪ zɛynabale xɔa hunmanga.* ⁵ *Xɔa korii lo xɔ tiiti a xɔ kpeny xɔ pɪrɪbɪ duu Yezu Kirisinu lɛ bɪxɛ xɔa bitɔɔwɔpɔ.*

A xɔɔ xɛ xɔ benikɛnu xɔa gukorwo nu dɔvnyɛnu, ⁶ lɛ xɔɔmɔ binu pɔnkɛyɛ. Xɔgumɔ xɔ habɪ xɔa

*bunxɔ a keyakɔɔ warɔ xɔa
Bixenkorwanu.*

Nyelye taalekebi le bi usnu bi Tɔse Yezu xɔa baka. Xɔ vir xɔ taaleke Yifibo le lɔbɔ nu a xe Yifibo wa le bɔ xe wuraxɔ nu Nyelye maa usmi xɔa Toonrenu.

Efezi a sebɛ 2.22

*Mɔɔnu ι satanu Kirisinu, ee lɔxe
xɔɔ yɔɔxɔnu xe Nyelye a Toonre a
usina.*

Nyelye koro kanrke bi miye xɔa korinu.

Efezi a sebɛ 3.16-21

*Mixe funye le xɔlɔtu xɔ ha
pananga ι miw le benikenu xɔa
bungballakɔ Toonre Duuwa a*

pananganu. ¹⁷ Le xɔɔmu Kirisi ɛɛ
 ɛ miw xaannu, le ɛ korii barasi
 naw keyakari. ¹⁸ Xɔɔmu ɛɛn le
 Nyelye a nyubɔɔ, ɛ maa kan xɔɔ
 kori a 'pan'panga, susuuyaka,
 diwwakasi le ba sololoo a naa.
¹⁹ Le vɛr gi Kirisi a korinu 'lɛnke
 giiye fɛw, le xɔɔmu ɛ kaanr
 Nyelye a gukorwo fɛw.
²⁰ Nyelxonu maa xɛ gunbɔ fɛw le
 'lɛnkesi bi funye le bi gbɔɔyabɔ,
 xɔɔ pananga ɔ boow bi miw.
²¹ Xɔɔ ɔ tɔ bungɔ xaansebɔ
 gbulunxori, Yezu Kirisi a kooti,
 gbalzɔwwɔri fɛw sɛnwri sɛnwri
 fɛw, Amen!

Nyelye maa xɛ le 'lɛnke gunbɔ nu bi xɛ
 gbɔɔ. Mɔɔnu Pɔl karanpi xaansebɔ ɔɔɔ nu
 Nyelye xɛ bɔ kooti a law, a vɛr a gow ɛnu
 karanpibɔ ɔɔɔ nu bɔ bɛnni bɔ xɛ naaku.

Μωκ Ια α σεβε βα we σεβεβω. Α κpeny α karanpi xaanseβω Ιαχω nu Nyelye xe xaanseβω kooti, Ιε χα korikeri α karanpi xaanseβω Ιαχω nu βω bennu βω xe Ιε ha Nyelye.

Αρωμανι α σεβε 12.1 - *Μι weεβω μι haw-ι τεbye Nyelxo α nyaargiixo α kooti, ι tu ι πρενβω Ιε ha Nyelye*

Galati α σεβε 5.1 - *Kirisi fentibi α bi τω biti, μαχωμυ ι gi-in. Ιε χωλωμυ Ια xe vlr Ισι δωκyakarι kilaa ti danwa.*

Filipi α σεβε 2.1 - *Χωμυ Kirisi fulan-ι, α ha-ι τεbye koriri, α ι satanu Toonre Duuwanu, ι kor ι wαw, ι xeXe keyaka ι wαw.*

Kolosi α σεβε 3.5 - *Ι ku τωgbωρω α gιxελεμυ korwonu burkoori, Ιωβωηυ xe: ηmansaka, birenyke, gbωωya ημωpy, kori ημωpy Ιε gιxελεμυ beete korinu tuni pun-punkεε.*

1 Tesaloniki a sebɛ 4.1 - *Bi wɛɛbo lɔxɔnu zey, bi isi bi tɔɔnikɛ-ɪ isibiixonu ɪ bɛnni unu yallɛ lɛɛ duɔnnu Nyelye, a xɔɔ isibiixo lo iti ɪ yallɔ. Lɛɛ bi lɔ finw-ɪ lɛ ha-ɪ tɛbyɛ. Tɔsɛ Yezu a kundɛ yuraari, unu yallɛ xɔɔ isibiixori lɛnu yaa toon.*

Bɛɛ nu xɛ xaansɛbo daa, bi maa woo fullu xɔ gunɔɔnu lɛ gi lɔxɔ nu bi bɛnni bi xɛ dukɔti.

Efezi a sebɛ 4.1

Mu nu bo banti kaso Tɔsɛ a gunri, mi finw-ɪ, unu yallɛ lɛɛ bɛnikɛnu isibiixonu xɔ isi xɔ bullɛ-ɪ.

Pɔl tundɛkɛ xaansɛbo mɔɔnu a xɛ kasose. A xɛ di zaka Sɛɛrkeyya a kooti. Lɔbo nu duwo Nyelye boɔ miyenu, bo xɛ woo

gũũw. Satan ƙ kayxaansebo, bo nyaansi Nyelye a kparyay, xoxe bo xe falake Yezu a duwsebo.

2 Timote a sebɛ 3.12 - *Gũũũ ƙ, ƙbo fɛwũũ koro ƙ hɔb Nyelye Yezu Kirisiri, bo y woo 'paka.*

Luki 21.17 - *A gũũũ gũũũ nyũbo fɛwũ nyansi-ũ mi kooti.*

Zan 15.20-21 - .. *A xoxe bo tɔɔrakemũ, bo y tɔɔrake-ũ dukɔti, xoxe bo sallisi mi sɛera, bo y sallisi ɛmũ dukɔti. Mi kundeyiraxo ƙ xoy tiiti ƙ bo xe-ũũ xox gũũũbo fɛw, xogumɔ bo a gi ƙo nu sunmi wa.*

A mɔũũ Nyelye habi xaa keyaka fɛw, bi benni bi xe ƙo nu duũũũ Nyelye. Bi benni bi ɛbiye nanpi Nyelye a hũmanga.

Μωκνο Nyelye gbankεbi λε χεbi χαa biρo, bi ισbiye bεnnι χo tunι Nyelye a biρo a ισbiye. Bi χεbiibo λε bi gbωωγapω λε bi sεεrapo bεnnι hin tunι Nyelye a biρo a χεbiibo λε tunι Nyelye a biρo gbωωγapω λε boω sεεrapo.

Nyelye bullεbi λε bi χε χαa biρo.

Efezi a sεβε 1.18 - *Μιχε funye λε χo gulake ι miw, λε χoλomυ mo χo bullε-ι, ι gi giχeλεmυ keγγoχno ι dankenati*

Apomani a sεβε 11.29 - *Χoγumω Nyelye a boonya giye λε χαa bullεke a nono mugimu wa.*

1 Κορεντι a sεβε 1.26 - *Μι wεεbo, ι dow εεno Nyelye bullε*

Filipi a sεβε 3.14 - *Μι hasaawo sey laa dannu tuna, λε χoλomυ mi woo soxox nuxe Nyelxo a 'lew-bullεkω Yezu Kirisinu.*

2 Tesaloniki a sebɛ 1.11 - *Χαχα κα tiiti bi xenu fun Nyelye sinwri few ι gusunri. Le xaxamu bi Nyelxo ha-ι ικαχου ι benninu xa bullekaku.*

2 Timote a sebɛ 1.9 - *Χα κα suwbi κα bullebi κα duukebi*

Hebere a sebɛ 3.1 - *Χαχα κα tiiti εε nuxe mi weebu nuxe nyuduwapaku κα bulle 'lekoori, nu dowri Yezu nuxe sunse, husunbu vir axe sulase-filliwa, husunbu bi xaanri gbelengbelen.*

Maku bi xaanri Yezu, xaxa a Nyelye suwbi, κα habi goonxo nu fa kpokpo lawkay. Naaku bi benni bi xe ικα nu Nyelye a bipo benni bu xe.

Bi kpeny bi xe Satan a nyubu. Bi isi killi a miye. Bi baanu. Bi xe dandesebu. Bi xe kpulsebu. Bia nunu pananga Satanri le

killiri le purekeri wa. Bia nunu giye wa. Bia gi bakɔ nu binu yaa wa.

Le Nyelye nɔbi. Xɔ bullebi. Xɔ habi xɔa keyaka. Xɔ karanɔbi xɔa zawgiiye. Xɔ suwbi. Xɔ sankebi Satan le killi le pureke a dɔɔyakɔri. Xɔ habi giɔɔlemu few Kirisinu. Xɔ yekebi Yezu a nanɔkeri. Xɔ xebe xɔa biɔɔ.

Xɔ benni bi vir gbulenke dɔɔyakɔri ti ya? Kpey wa!

Mɔɔɔnu bi xe Yezu a nyubɔ, bi benni bi tuni Yezu gunbɔri few.

Arɔmanɔ 12.1-2 - *A mi wɛɛbɔ, mɔɔɔnu Nyelye ha-i xɔa keyakarɔ mɔɔ, xɔ benni i tu i hitɔ nu fanu tagoon le haye le xɔ tuni sulaykɔ nu dɔɔnyɛnu le xe xɔangɔ deny. Eɛ xe xɔɔ, xɔ xe fɔɔrekɔ nu xɔ koro i fɔɔrhɔnaa. Xɔ nunu naa xɔa baka. ² la xe zey tuni daa nyubɔ nu a gi Nyelye wa. I zey Nyelye gbanke i gbɔɔyabɔ le i miye le i*

*maa gi lɔx nu xɔ koro, gunbo nu keɛɛ,
gunbo nu duunyenu le gunbo nu nanpi
xɔa baka.*

20

Gunbo nu xe gende xaansebo wawu

Efezi a sebe 4.2-6, 11-12

Efezi a sebe 4.2

*l wur l hito few, l usinu joowaka,
berye le l hawle l waw gunbo
korinu.*

Nyelye koro le xaansebo, bo sa tanu.

Bia xe leleke bi hito le punkeyo wa. Binu kanu bi waw. Bi xoo bi kongo le sa tanu. Bi usunu kontobewaka bi wawri le kori.

Nyelye a kor xaansebo usunu guun boo sundeke wa. Lee, zu lo xaansebo maa sa tanu? Beke lo bo maa xe le guun a usawo boo sundeko wa?

- **Tokpeny** guun nu bi maa xe: *Bi wur bi hito.*

Bia xe leleke bi hito le punkeyo wa. Bi bennu bi werke bi hito. Bi guun a kere hin 'lunke bi wesebo guun wa.

Bi few, bi xe killisebo. Mawonu Nyelye habu xaa keyaka, bi maa bi xewnu xaa boo, xoko xo tutu a Poi kollebi (**Arɔmanu a sebe 12.3**) a la: *la xe gbalkɛ ɪ hito wa. ɪ kɔrsɪ ɪ hito mawonu ɪ ti. I dow pananxo nu Nyelye ha-ɪ le i gi kɔrsɪnu ɪ hito.*

Zaki 4.6 – *Nyelye xe kay nyubo nu xe gbalkε bɔɔ hitɔ, lεε xe keyaka hitɔ wursebo.*

- **Nyoorke** guun nu bi maa xe: *bi isinu joowaka lε beryε lε bi hɔɔlε bi wɔw gunbɔ korinu*

Bi benni bi xoo bi kɔngɔ lε sa tani, bi isinu kɔntobewaka bi wɔwri lε kori. Bi benni bi giloza bi wεεbɔ maa tuunikebi lε dankebiru. Hale, sinxɔ nu wε xaansebɔ xebiri kɔxɔ nu a kerε wa, bi benni bi isinu kɔntobewaka kpokpo. Binu fun Nyelye lenu powri kɔbɔ nu xe falakebi. Bia xe zey bi huunwɔ ηmapri gowbi bi wεεbɔri wa.

- **Sanrkε** guun nu bi maa xe lε guun a isuwɔ bi sundεke wa, bi zey Nyelye a Toonre dankebiru, lε a kpeny bi toon,

le bi xe lɔxɔ nu keɛ Nyelye a
humanga.

(Dow **Zan 14.26, 16.13**)

Efezi a sebe 4.3

*l barsi sallisi Toonre a
satanakɔnu zey a mitobewaka i
sundekɔ.*

Mɔɔnu bi xe nyutanabo Nyelye a
Toonrenu, bi barsi le sasi mitobewako nu
Nyelye habi le bi sa tani.

Mɔɔɔ bi maa tɔni Yezu mɔɔnu bi ha
Nyelye a Toonre bulaa le a tɔ bi xe biibo le
gunbo nu bi xe few. Bia nɔnu pananga le
duɔnnu Nyelye bɔɛɛn a pananganu wa.
Nyelye a Toonre lɔ xe dankɛɔri le bi sa
tani bi wɛɛɔnu. Xɔ tɔni mu Toonre xe
gendebinu ungo le bi isi wɔɔri. A xe

taalekebi le bi xe nyutanabo. Unxo nu a xe tu, xo xe kori.

Xoxe bi ha Nyelye bi hito few, xa Toonre maa tɔbi le bi woo pananga le xenu Nyelye a gukorwo nu xo koro bi wɔwri.

Bi benni bi barsi le sasi mitobewako nu Nyelye habi le sa tani. Nyelyey xe loxo nu xo benni xo xe lenu dankebi, le bi benni bi barsi le sasi mitobewako nu Nyelye habi.

Xa naa xe, bia benni bi kunka bi webo hɔnwo wa. Bia benni bi falaka bi webo wa. Bi benni bi barsi le xe 'yesebo le dankeɾi nyubo le bo taaleke bo sɔwo le usɔ mitobewaka.

Mɔnɔ bi xe Nyelye a nyubo, bi benni bi sa tani.

Bi dow gunbo nu xe gende xaansebo wɔwri le bo xe nyutanabo.

Efezi a σεβε 4.4-6

Tɔgbɔrɔwɔ tanɪ lɔxɔ, a Toonre Duuwa tanɪ lɔ a, εεgi mɔ xɔ bulle-ι dankenayke tanɪrɪ. ⁵ Tɔsɛ tanɪ lɔ a, xaan tanɪ lɔxɔ, ɔmɔrɔwɔ tanɪ lɔxɔ. ⁶ Nyelye tanɪ lɔxɔ, xɔ lɔxɛ nyɔbɔ fɛw Suwa, xɔ 'lɪnke nyɔbɔ fɛw, xɔ nyɔbɔ fɛw sundɛkɛ, xɔ mi xɔa nyɔbɔ miw fɛw.

Baaku Pɔl karanpu gunbɔ tɔnyoor nu gende xaansebɔ wɔɔrɪ.

- **Tɔgbɔrɔwɔ tanɪ**
- **Toonre tanɪ** - [Nyelye a Toonre](#)
- **dankenayke tanɪ**
- **Tɔsɛ tanɪ** - [Nyelye a Bii](#)
- **xaan tanɪ**
- **ɔmɔrɔwɔ tanɪ**
- **Nyelye tanɪ** - [Bisɔwa Nyelye](#)

Ʋɔl sɛɛɔ **Toonre** a guun (gballaka 4.4), lɛ **Tɔsɛ Yezu** a guun (gballaka 4.5), lɛ **Suwa Nyelye** a guun (gballaka 4.6).

● ***tɔgbɔrwɔ tanɪ***

Lɔɔ nu xɛ Yezu a nyubɔ, bɔ xɛ Kirisi a hitɔ. Bɔ xɛ lɔɔ nu Nyelye bullɛ lɛ maalɛnu xa wɔraxɔ nu Nyelye a Toonre maa isimi. Yezu Kirisi xɛ xɔɔ hitɔɔ a taa.

Bɛsɪkɛ lɔ xaansɛbɔ yee xɔɔ hitɔɔrɪ? Sɪnxɔ nu bɔ xaanrɪ Yezu.

Arɔmanɪ 6.3 - *la giza mɔɔnu bɔ murbi Yezu, xɔɔ murxɔ xɛbi a bi **sa tanɪ Yezunu** wa ya?*

1 Kɔrɛntɪ a sɛbɛ 12.27 - *A ɪ tantan fɛw lɔxɛ **Kirisi a tɔgbɔrxɔ** a bawwɔɔ, lɛɛ wɛɛ lɛ ba isina, wɛɛ lɛ huun a isina.*

Efezi a σεβε 4.11-12

*Huunlɔ ha wɛɛbɔ boonya
gixelɛmu a bɔxɛ sumasɛbɔ, wɛɛbɔ
xɛ guseɛrɛbɔ, wɛɛbɔ xɛ Sɛerkeyya
a lɛlɛkɛsɛbɔ, wɛɛbɔ xɛ panyɛbɔ lɛ
tuunikesɛbɔ.¹² Axɛ xɔxɔ lɛ Nyelye
a nyubɔ usunɔ maa, lɛ xɔlɔmu
Nyelxo a booxo unɔ sati lɛnu
dankɛri **xaansɛbɔ gbulunxo
nuxɛ Kirisi a tɔgbɔrxɔ** lɛ xɔ yaa
toon.*

Lɔbɔ nu a xaanri Yezu wa, bɔa xɛ usi Kirisi
a hitɔri wa.

● **Toonre tanɩ**

Nyelye a Toonre tanɩ lo fa. Lɔbo nu xe Nyelye a bɩɔ, a xe isi boɔ miye. A xe lo nu Nyelye sa xa nufɩya duu xo la xɔnaay ha xaansebo.

Zan 14.26 - *Lεε Dankεε nu xe Toonre Duuwa nu bi Suway sunnu mi kundeyiraari, ay tuunike-i gunbo few lε vir tundeke-i loxo nu mi kpeny mi kolle-i few.*

Arɔmani 8.9 - *A εεn, ia xe kan i hito a tenike danwa. I kanɔ Nyelye a Toonre a tenike moɔnu a mi i miye naaku. A nyun nu a nunu Kirisi a Toonre ba miye wa, aa maa xe ba nyun wa.*

● Dankenayke tanɩ

Nyelye xɛbi gbɔɔya tanɩ lɛ bi bɛr keyako nu yow.

Xaansɛbɔ bɛrɔ Yezu a yisɩnyɛ. Bia gi sɩnxɔ nu ay yi wa, lɛɛ bi bɛrɔwɛ. Huun yi, biy yaahunnu laa ɩsi ba baka, lɛ tunu kpokpokpo.

Arɔmanɩ 8.10-11 - *Lɛɛ Yezu Kirisi, hun ɩsi ɩ miye, ba Toonrey ha-ɩ tagoon mɔɔnu Nyelye xɛ-ɩ, a ɩ kerɛ xɔa himanga lɛɛ killi lo xɔ tutɩ ɩ hitɔ lɔy pu.* ¹¹ *A mɔɔnu Nyelye a Toonre nu ɔrke Yezu purekeri mi ɩ miye, mɔɔ lɔ xɔy ɩsi-ɩri ɔɔ, Nyelxo lɔy ɔrke ɩ hitɔ purekeri lɛ ha-ɩ tagokɩlaa ti xɔa Toonre nu mi ɩ miye a pananganu.*

Arɔmanɩ 8.23-25 - *A xɔa xɛ mu za burko lo dɩw zaka xɔa ba wa. Bɛɛn ti, bi dɩw xɔɔ zakɔ ti. Nyelye habi xɔa Toonre lɛɛ xɔa habi bungɔ fɛw tonwa. Bi fa, bi dumɔ bi*

*miye. Bi berɔ sɪnɔ nu Nyelyey xebi xɔa
biɔ le gbanke bi hitɔ lee hin ay di zaka
danwa.²⁴ A naaku Nyelye suwbi lee bi fa
bia ni bunɔ few tonwa. Bi berɔwe le
xaanyeri. Bee ni gɪɔ nu bi berɔ le xaanyeri
bi xaanti law, bia berɔwe danwa.*

*²⁵ Bee xaanwri gɪɔ nu bia ni ton wa, bi
berɔwe pangowkay.*

● **Tɔse tanɪ**

Yifibo yoo, lɔbɔ nu a xe Yifibo wa yoo.
Nyubiribi yoo, nyubunbo yoo. Tɔse tanɪ lɔ
fa. Xaansɛbɔ nu gu hinw hinw few, bi xe
sɛer sɛerabɔ baala baala, bia tɪni bi wɔwri
wa, lee bi xe Tɔse tanɪ a boosebo, Tɔsɛɛ nu
bɔ xe bullɛ Yezu Kirisi.

**Sumasɛbɔ xɛbiibo a sɛbe 4.12 - Yezu
tanɪ tenten lo maa suwbi kput. We yɪraa**

a fa kpee nu maa suwbi burkori wa. Nyelye habi Yezu kput.

Arɔmanɩ a sɛbɛ 10.12 - *Mɔxɔmu leke a Yifibori lɛ nyugbunbɔri wa, xɔgumu **Tɔsɛ tanɩ lɔ** bɔ nunu fɛw, a huunlɔ xɛxɛ keyaka lɔbɔnu bullɔwɛ fɛw.*

1 Kɔrɛntɩ a sɛbɛ 8.6 - *A Tɔsɛ tanɩ tenten nuɛ Yezu Kirisi huunlɔ bi nunu, huunlɔ xɔ tiiti a gɩxɛlɛmu fɛw fa. A bangɔri lɔ bi fati dukɔti.*

● ***xaan tanɩ***

Xaansɛbɔ fɛw xaanri gitanaka. Bi fɛw bi xaanwri bi Tɔsɛ Yezu Kirisi. Bi xaanwri kparyay nu Nyelye habi xɔa Sɛbɛ a miye.

Sumasɛbɔ xɛbiibo a sɛbɛ 16.5 - *Mɔɔ lɔ xaansɛbɔ unu woo pananga **xaan a***

bulaari. A nyubɔ inu dunpɔbɔri a bɔnu pu lenu sati girɔri girɔri.

Galati a sebɛ 1.23 - Bɔ kankanɔ bɔ sɛer mi guun bɔ la: lɔɔnu xenu firbi lenu 'pawbi, naaku a sɛerɔ **xaanxɔ a Sɛerkeyya** nu anu koro puta duu.

Zudee a sebɛ 3 - Mi nyukorwapɔ, minu waar xään le sebɛ-iri bi suko a guunri, xɔgumɔ xɔ firmi le mi xeye le ha-inu tebye. Le xɔɔmɔ **xaanxɔ nu Nyelye ha xɔa nyubɔ naa tani tenten**, inu barsi xɔa guunri.

● **ɔmurwɔ tani**

ɔmurxɔ nu Pɔl sɛerɔ xɔɔ bakɔɔ, xɔ xe ɔmurxɔ nu bi woo sinxɔ nu bi karanpi nyubɔ mɔɔnu bi xaanri Yezu bi woo suko.

Bi nu bi law mɔɔnu Nyelye a Toonre murbi Yezuri, bi sa tanɩ Yezunu, bi xe ba hitɔ bɔɔ. (**Arɔmanɩ a seɓe 6.3**)

Ɖmurɔ xe tundekebi mɔ Toonre murbi Yezuri.

● ***Nyelye tanɩ***

Nyeltanakɔ ɔ fa nu xe bi few Suwa. Nyelye xe bi Suwa. Sinɔ nu bi xaanri xɔa Bii, bi gbanke bi xe xɔa biɔ.

1 Korɛntɩ a seɓe 8.4-6 - .. *bi giloza puni axe giye ɔ hunɔnu biti wa, lee **Nyelye tanɩ tenten lo fa.***⁵ *Gɔɔnu ɔ we gixelemu fi 'lekorɩ, a wɔw fa burkoori, ɔɔnu bɔxe bulle nyello. A xɔ nyello nu fa hin pu, a tɔseɔnu fa ɔ pu.*⁶ *Lee been Nyeltanakɔ xe bi Suwa, ɔɔnu sanke gixelemu few xɔ ɔ fa, a xɔangori ɔ bi fati.*

(Dow **Duterenom 4.35, 6.4, 32.39, Ezayi a sebε 45.14, 46.9**)

Nyelye gi bi guun keyakarɩ. Xɔ gi bi gbɔɔyapɔ nu ɩsi bi miye. Xɔ koro ɩ bi tunɩ Yezu. Bia xe paanɩ ɩxɔ nu Yezu xe bi kooti wa.

Bɩnu punke Nyelye mɔɔnu xɔ karanpi xɔa kori ɩ mɔɔnu xɔ habɩ xɔa keyaka ɩ xɔa zawgiiye Yezunu. Xɔxε bi gbɔɔya Yezuri, biy woo pananga ɩnu yaa toon ɩnu xe Tɔsε a boo.

Bi vɩr karan **Efezi a sebε 4.4-6**

***Tɔgbɔrwɔ** tanɩ ɩxɔ, a **Toonre** Duuwa tanɩ ɩ a, εεgi mɔ xɔ bulle-
ɩ **dankenayke** tanɩ. ⁵ **Tɔsε** tanɩ ɩ
a, **xaan** tanɩ ɩxɔ, **ɔmɔrwɔ** tanɩ
ɩxɔ. ⁶ **Nyelye** tanɩ ɩxɔ, xɔ ɩxε
nyubɔ fεw Suwa, xɔ 'ɩnke nyubɔ*

| *few, xɔ nyʊbɔ few sʊndekɛ, xɔ mi*
| *xɔa nyʊbɔ miw few.*

21

**Yezu bonya xaansebo keyaka
le maa. A vir a bonyabo we
dankesebo**

Efezi a sebe 4.7-12

Efezi a sebe 4.7

*Lee bi tantan few woo Kirisi a
boonyagiye zawgiiyeri bi
benkeno mo a kor.*

Bεε fεw, a Kirisi bonyabi keyako tantan ba gixelemukεyyori. A bonya nyubo keyaka.

Bi nunu Sowa tani, bi nunu Suwse tani le bi nunu Toonre tani, lεε Yezu bonyabi keyako baala baala. Bi Tεse Yezu habi pananga tantan fεw le fulli le bi maa xenu ba boo. Bi xe nyutanabo lεε bi isibiye a tani wa.

Karan **Arɔmanɩ 12.4-8** - .. *nyun a hito fεw nunu gixelemu. Hin nunu naw, hin nunu gbelo, hin nunu taa. Hin a boxo nu hin xe xe, hin baala baala fεw.* ⁵ *Mɔɔ loxo le bεε nu xe Kirisi a nyubo ti, bi pu nyubo bi xe nyutanabo bi vir bi xenu togbortanaka.* ⁶ *A Nyelye habi tadunwo takpulo takpulori fεw, mɔɔnu xo kor. Lɔɔ nu xe sεer guseerabo nu gu Nyelye a baka, xo bennu a sεeto mɔɔnu a giza Nyelye lo hayɔhina.* ⁷ *Lɔɔ nu Nyelye ha pananga, a dankeri*

wεεbo, xɔ benni a dankebori. Lɔɔ nu Nyelye ha pananga, a karanpi wεεbo xɔa gusun, xɔ benni a karanpiyεbo. ⁸ Lɔɔ nu Nyelye ha pananga, a dankeri lɔbo nu panga gow, xɔ benni a dankebori. Lɔɔ nu Nyelye ha pananga, a dankeri zakasebo, xɔ benni a dankebori lε ba miye. Lɔɔ nu Nyelye ha pananga, a xε nyubo dowse, xɔ benni a dowbo keyakari. Lɔɔ nu dankori lɔbo nu diw zaka, xɔ benni a dankebori mɔnsiyano.

Bi nuno maa lε bi guxebiibo lo baala baala. Bi benni bi tu lɔxɔ nu bi Tɔse Yezu habi lenu dankeri bi wεεbo. Xɔxε xaansebo few xε xε lɔxɔ nu bo benni bo xε, a xaansebo gbulunxoy yaa toon.

Xaansebo few woo maa Yezunu. Nyelye bonyabi xɔa keyaka. Xɔ koro bi tu xɔɔ

maaxɔ, ɛ keyakɔ nu xɔ habi ɛnu hanu
xaansebo tɛbye ɛ bo maa yaa toon.

1 Kɔrenti a sebe 12.4-11 - *Boonya
gixelemu a ɛɛbiw pu, ɛɛ xɔɔ Toonre tanaa
ɔ. ⁵ Boonabo a ɛɛbiw pu, ɛɛ Tɔse tanaa ɔ.
⁶ Boo a xɛbiibo pu, ɛɛ Nyeltanakɔɔ ɔ
xɛxɛyɔ fɛw nyubɔri fɛw. ⁷ Toonre Duuwa
xonnike boonya gixelemu nyubo tantan
fɛw boɔ fɛw a keyaka a kooti. ⁸ Toonre xɛ
ha-wɛɛ sɛɛra a filli, xɔɔ Toonre tanaa xɛ vir
ha-wɛɛ sɛɛrgiye. ⁹ Xɔɔ Toonre tanaa xɛ
ha-wɛɛ xaanxɔnu kpoonr, axɛ vir ha-wɛɛ
boonya giye ɛ anu satikenu nyensebo.
¹⁰ Axɛ ha-wɛɛ maa ɛ anu xɛnu gugballɔ, ɛ
ha-wɛɛ maa ɛ anu sɛɛr Nyelye a guun. ɛ
ha-wɛɛ maa ɛ a siimi toonrebo ɛ
kpasɛnkɛyɔ baala baala. ɛ ha-wɛɛ maa ɛ
anu sɛɛr sɛɛrkɔɔ, ɛ ha-wɛɛ maa ɛ anu
gbankenu sɛɛrkɔɔ. ¹¹ Xɔɔ Toonre tanaa ɔ
xɛ xɔɔ guunboɔ fɛw a xonnike nyubo
tantan mo a kor.*

1 Piyer 4.10 - *Nyelye a boonya gixelemu nu ι woo baala baala few, ι tantan inu booyonu ιε ι dankeri ι waw. Mwaw boosekeyyapw xexe benikenu maaw nu Nyelxo habw baala baala.*

Nyelye a keyakw xe gixw nu Nyelye habi warw. Bi, bi benni bi woo pankεε, ιεε xw habi xwa keyakw warw.

Bi xe killisebo, ιεε xw bonyabi xwa zawgiiye warw. Bia xe giye bilw woo xaw keyakw wa.

Efezi a sebε 4.8-10

Xawxe xw seer xw la: a kpeny a woori maa ba nyaansisebw a sabw kaso, a law a lw ula 'lekoori, xwa koorikeri a ha boonyagixelemu nyubw. ⁹ A ula 'lekeri xwa naa lw bεε? Xwa naa xe, a kpeny a wer burkoo a natirw! ¹⁰ Lwawu wer, xaw

*tanaa lo ula 'lekoos a taaxo a
bawwoko few, le xokomu a kaanrke
gixelemu few.*

(Dow **Sumasebo xebiibo a sebe 1.9-11, Lolleyuro a sebe 139.8, 15, Ezayi a sebe 44.23, Kolosi a sebe 2.14-15, 1 Plyer 3.18-19, Filipi 2.9-11**)

Yezu bonya xaansebo keyaka le zawgiiye le maa. A vir a habo we dankesebo.

Efezi a sebe 4.11-12

*Hunlo ha weebo boonyagixelemu
a boxe sumasebo, weebo xe
guseersebo, weebo xe Serkeyya a
lelekesebo, weebo xe panyebo le
tuunikesebo. ¹² A xe xoko le Nyelye
a nyubo isinu maa, le xokomu*

*Nyelxo a booxo inu sati lenu
dankeri xaansebo gbulunxo nuxe
Kirisi a tɔgbɔrxɔ le xɔ yaa toon.*

Yezu bonyabi keyaka le zawgiiye le maa. A vir a habi we dankesebo. A xe weebo le bo xe sumasebo, a xe weebo le bo xe Nyelye a guseersebo, a xe weebo le bo xe Sɛerkeyya a lelekesebo, a xe weebo le bo xe Nyelye a nyubo a bɛrsebo le boɔ tuunikesebo.

A sun xɔɔ nyuboɔ few le bo karanpi Nyelye a nyubo mo xɔ benni bo xe Nyelye a boo. A sunbo le bo ha Nyelye a nyubo nu xe Kirisi a hito tebiye le bo usunu pananga.

Efezi a sɛbe 4.11

*sumasebo, guseersebo, Sɛerkeyya
a lelekesebo, panyesebo le
tuunikesebo.*

● *Sumasebo le guseersebo*

Yezu xe we xaansebo le bo xe sumasebo le guseersebo.

A dankeri xoo nyubo le bo leleke Yezu a Serekyya. A habo fulli le maa le bo tuunike kayxaansebo Nyelye a serra.

A vir a dankeri sumasebo le guseersebo le bo tuunike xaansebo Yezu a gun a naa deny. A dankebori le bo karanpi nyubo gunbo nu buunsi duu.

Efezi a sebe 3.5

*Xaa isi xo karanpiko gbalzawwawu 'pinni duu wa, lee naaku xo duwri xaa Toonre xo lo zey xaa **sumasebo** le xaa **guseersebo** karanpiko. A xoo sumasebo, xo isi xo pirbo xo sa kpee.*

Efezi a sɛbɛ, Gballaka 6 a miye, Pɔl fun xaansɛbɔ nu fi Efezihunye a la: *inu fun Nyelye lenu dankeri mi pɛɛn, lɛ xɔɔmu xɔ hamɪ sɛɛr-ɪsɪbiixonu mi maa karanpinu Sɛɛrkeɣya nu werenkesi lɛ gulakɛɛ kilili tɛbyɛnu.*

Nyelye ha sumasɛbɔ lɛ gusɛɛrsɛbɔ pananga lɛ bɔ xɛ gugballɔ lɛ gɪkaranpinwɔ lenu karanpi Yifibo, lɛ lɔbɔ nu a xɛ Yifibo wa, mɔɔnu sɪnxɔ gbankɛ. Suwse yi a law. Yifibo lɛ nyugbunbɔ, bɔ tanɪ Yezunu. Gɔwerenkewosii xɛ mɔ Yifibo lɛ nyugbunbɔ taalɛkɛ bɔxɛ tɔgbɔrtanaka.

Sɪnxɔ nu Pɔl inu sɛɛrnu Kɔrentisɛbɔ, a kollebo a la: *Mɔɔnu mi ɪsɪ ɪ bokoo ɪ ni berɣballakɔnu mi ɪsɪnu, beetikezenxɔnu xɛ gbatake gusun, lɛ gugballɔnu minu xɛ, lɛ xɛbiixonu nunu pananga xɔxɔ karanpu mɔ mɪxɛ sunsɛ. (2 Kɔrenti a sɛbɛ 12.12)*

Nyelye vir xɔ xe we sumasebo le we guseersebo le bo habi sebebo nu xe Dumikula a sebebo.

l tundenɔ mɔɔɔɔ Pɔl kpeny a karanɔɔ sumasebo le guseersebo boɔ gɔɔnhun ya?

Efezi a sebe 2.20

*l tɔɔɔ yɔɔɔɔ xɔ maale, a **sumasebo** le **guseersebo** lɔxe xɔɔ yɔɔɔ a nafaanrnaa, a Yezu Kirisi a pɔɔɔ lɔxe neerkeyakɔɔ gow yɔɔɔ.*

Yezu a sumasebo le ba guseersebo, bo xe boɔ boɔ bo law. Bo tɔɔɔɔ Seerkeyya nyɔbo bo law. Bo xe gɔɔballɔ nyɔbo humangari bo law. Bo habi Dumikulaa a sebebo bo law.

Daa, Nyelye a Σεβε lo xe karanpibi mo Nyelye ti. A xe dankeburu le bi maa gi Nyelye. Nyelye a Σεβε vir a xe karanpibi loxo nu bi benni bi xe le woo suko. A xe karanpibi dukoti moonu bi maa xe le duonnu Nyelye.

Mo bi woo Nyelye a Σεβε bi law, sumasebo le guseersebo, bo bo law, xoxe bia nunu sumasebo le guseersebo daa danwa. Bo tuni nafaanreko nu Nyelye faanr.

Sumasebo 'porwo le nyoorhun, Yezu law a tu Pol a sati a bo xe 'porwo le saanr:

Galati a sebe 1.1 - *Mulo Pol nuxe sumase, a xox sumaykox a gu nyuburu wa, xoxa xemuza nyuun lo sunni wa. Xox sunxo guri Yezu Kirisi le Suwa Nyelxo nu orkee purabo sundeke.*

Bo xe booxo nu Yezu habo bo xe, bo law.

Sumasebo nu xaansebo suma, mu Barnabasu le Silasu le Timotee le weebo, bo xe bo boo bo law dukoti. Xoloxe daa, sumasebo a fa danwa.

Yezu a sumasebo

Sumasebo 'porwo le nyoorhun

Simōn Piyer, Andere, Zaki, Zan,

Filipu, Bartelemii (Natanayel), Toma, Matiye,

Zaki (nuxe Alfee a bixina),

Tadee (Yuda nuxe Zaaki a bixina),

Simōn (nu gu Kanan nu bo xe bulle Sirise),

Zuda (nu xe Iskaryotise, ko nu dolla Yezu).

(Matiye 10.2-4, Marki 3.16-19, Luki 6.13-16, Sumasebo xebiibo a sebe 1.13)

We sumasebo

Matthias (nu tu Zuda nu xe Iskaryotise, ba isina) **(Sumasebo xebiibo a sebe 1.23-26)**

Pɔl (Galati a sebe 1.1)

Barnabas (Sumasebo xebiibo a sebe 14.14)

Silas le Timote (1 Tesaloniki a sebe 1.1, 2.6)

Titi (2 Korenti a sebe 8.23)

Androniki le Zuniyas (Armani 16.7)

Apols (1 Korenti a sebe 4.6, 9)

wεε sumasebo (2 Korenti a sebe 8.23)

Epaforodi (Filipi 2.25)

Duu, sumasebo xenu mil lenu leleke Seerkeyya lenu dankeri lobo nu xaanru Yezu. Gusεεrsebo xenu dankeri xaansebo le bo maa yaa toon le fusi Yezu a bulaxori.

Sumasebo le gusεεrsebo, bo xe bo boo bo law.

Daa, wεεbo fa nu xe dankeri Yezu a duwsebo, lɔboɔu xe Sεerkeyya a lεlεkesεbo lε panysebo lε tuɔnikεsebo.

● **Sεerkeyya a lεlεkesεbo lε panysebo lε tuɔnikεsebo**

Sεerkeyya a lεlεkesεbo lε panysebo, xɔ kay bersebo, lε tuɔnikεsebo, bo xe dankeri xaansebo daa. Xɔɔ boɔbo xe nyubo nu Yezu bonya xaansebo lε bo dankebɔri lε habo tεbye.

Sεerkeyya a lεlεkesεbo xe lɔbo nu xe karanpi kayxaansebo Sεerkeyya a naa. Bo xe mɔɔɔɔɔɔɔɔ, xɔ kay wε xaansebo nu xe tuɔnikε Sεerkeyya lε Nyelye a sεera a naa.

Pɔl kolle Timote, a la: *Lεε gaan, gi la hitɔ gow guɔnbɔri fεw, dε lε ber tɔɔraa, unu xe*

booxonu Sɛɛrkeyya a lɛlɛkɛsɛ xɛxɛ. Kaanrkɛ la booxo keyakari. (2 Timote 4.5)

(Dow Filipu nu xɛ Sɛɛrkeyya a lɛlɛkɛsɛ, ba guun, **Sumasebo xebiibo a sebe 8.26-40, 21.8**)

Panyesebo xɛ lɔbo nu xɛ ber xaansebo. Bo tuni anno panyesebo. Nyubunseɛrari bo xɛ bullebo, *pasiterbo*. Xɔa naa xɛ panyesebo. Bo xɛ lɔbo nu xɛ ha tebye. Bo xɛ tuɔnikɛ Nyelye a sɛɛra lɛ dankeri xaansebo lɛ bo yaa toon.

Piyɛr sɛɛr xɔɔ booxo a guun mɔɔɔnu a sebe ba wɛ sebe, a la: *mi sɛɛrɔnu filliwarɔnu i sundɛkɔɔ, mi miɛɛ filliwa mu boɔɔhɔɔnu. Inu pany Nyelye a anno nu xɔ ha-i, inu doko keyakari. Lɛɛ la xɛ xeyɛ zimigowri wa, inu xeyɛ duunwakanu lɛ benikɛnu Nyelye a gukorwo. la xɛ xeyɛ gixɛɛmu woo a kooti wa, inu xeyɛ mikeyakanu. la xɛ vasiri lɔbo nu Nyelxo ha-i wa, i gɔɔnikɛ*

xe gikaranpiwaka annokori. Le xokomu sunxonu Panyse fulliwaay a yi, i woo wuse ta'pekɔ nuxe bungɔ angɔ, lokonu ay puta wa. (1 Piyer 5.1-4)

Fulliwapɔ nu isi xaansebo sundeke xe Nyelye a anno a panysebo ti. Bo xexe bootanakɔ nu panysebo xe xe. Fulliwapɔ xe xaansebo a tokpensebo. Bo xe boɔ bersebo le boɔ panysebo, le bo xe tuunike xaansebo ti.

Sinxɔ nu Pɔl nu mil lenu tuunike nyubo, a lobo nu xaanri Yezu, a xe taalekebo baka tanu le bo xe xaansebo nu xe honpi lenu fun Nyelye wokori.

A xenu tuunikebo le Nyelye a Toonre xenu xe ba boo xaansebo miw.

Xɔa korikeri Pɔl xe si lobo nuy xe fulliwapɔ xaansebo sundekɔ. Xɔɔ fulliwapɔ xe xaansebo bersebo le boɔ tuunikesebo.

l tundenɔ sunxɔ nu Pɔl sun bɔ yaa kolle
xaansebɔ a fullɔwapɔ nu fi Efezihunxɔ le bɔ
yi ban baka ya?

Guunu a kollebo a la:

Sumasebɔ xe biibo a sebe 20.28 - *εε nu
xe fullɔwapɔ le panyesebɔ nu Toonreduwa
pir, inu sa dew lenu dankeri i wɔw, lenu
lɔwnu annɔ few nu a ha-i. Le vir lenu pany
Nyelye a nyubɔ nu xɔ dɔlnu xɔa Bii a tɔbɔ.*

Fullɔwapɔ xe xaansebɔ panyesebɔ le bɔ
bersebo le bɔ tɔunikesebo.

1 Timote 5.17 - *Fullɔwapɔ nu xe kpeny
xaansebo gbulunxo a toon keyakarɔ, bɔ
benninu kaa naw nyoor. Xɔa tokpenygo xe
lɔbɔnu xew boo Nyelye a Sɛera a
tɔunikeeri lenu lal tebye.*

Yezu xe bi panyɛ. A xe bi berse. Fullɔwapɔ
benni bɔ tunu.

Zan 10.11, 14 Yezu la: *Mu lo xe panysekeyyaa. Panysekeyya xe lal ba tagoon ba anno a kooti. Mi gi mi anno a mi anno gimi.*

Duu bi isi bi tunti anno nu baani, lee naaku bi gbulenkeri bi Panyse le bi Berse. (1 **Plyer 2.25**)

22

ԳՍՏՈՍ ՔԷ ԿԵԶՍ ԻՆ ԿԱՆՏԵՅԾ ՄԷ ԴԱՆԿԵՏԵՅԾ

Efezi a sɛbɛ 4.12-16

Efezi a sɛbɛ 4.12-13

Axɛ xɔxɔ ɛ Nyelye a nyubɔ isinu maa, ɛ xɔɔmɔ Nyelxo a booxo inu sati ɛnu dankeri xaansɛbɔ gbulunxo nuɛ Kirisi a tɔgbɔrxɔ ɛ xɔ yaa toon.¹³ Լɛ xɔ yaa hiiin laa dannu mɔɔmɔ bi fɛw xɛ tanɪ

*xaanxɔ a bulaxɔri, le gi Nyelye a
Bixɪnaa lexe nyukpoonrwapɔnu
kaanrke le tuni Kirisi.*

Yezu sun xɔɔ nyubɔɔ

- le bɔ karanpi xaansebɔ few mɔ bɔ maa xe Nyelye a boo.
- le bɔ ha xaansebɔ tebiye le bɔ usnu pananga.
- le bɔ karanpi xaansebɔ mɔ xɔ bennu bɔ sa tanɪ le usnu xaan tanɪ.
- le bɔ tuunike xaansebɔ le bɔ gi Nyelye a Bii a guun few
- le bɔ tuunike xaansebɔ le bɔ tunu Kirisi le usɪ mɔ a ti.

Kolosi a sebe 1.9-10 – .. *Bi xenu fun
Nyelye le xɔɔmɔ xɔ kaanrke-iri xɔa
gukorwo a giye le vir ha-ɪ filli le Toonre
Duuwa a giye.*

*Λε χολμου ινου γαλλε λεε βενικενου ισιβιixonου
Τωσε kor, λε δουnyενου sinwri few.*

*Λε nyeb xebikeyyo a ισιbiw few ιενου yaa
toon Nyelye a giyenu.*

Kolosi a σεβε 2.2 – *Λε χολμου βο ισινου
miixonου kaanr τεbye λε ισι tanι koriri, λε
kaanr fullι 'pony λε gi Nyelye a
gowerenkewosi nuxe Kirisι.*

Arɔmanι 8.29 – *Ιωβου Nyelye kpeny xɔ
gi, xɔ kpeny xɔ pirbo λε βο tunι xɔa Bixinaa*

Kolosi a σεβε 1.28 – *Α xɔx Kirisii a
gounhunbo bixε σεεr ιενου kolle nyubɔ few,
ιενου tuunikebo few, fullιnu few. Λε χολμου
bi karanpi nyubɔ few Nyelye λε βο kaanrke
Kirisiri.*

Χαansebo few βεννι βο xe Nyelye a boo.
Λοβο nu xe tuunike xaansebo βεννι βο tu
Nyelye a σεερα ιενου karanpibo few mo xɔ

benni bo dust killi a xee, lee kan Nyelye a tenike gunbori few lenu xe xaa boo.

1 Korinti a sebe 15.58 *Mi weebɔ nuɔe mi nyukorwapɔ, mɔxɔmu sinwri few i isinu pananga taatikay lenu xe Tɔse a booxo keyakari, xɔ benni i giloza tɔcranu i tɔɔɔ Tɔse a booxori few, xaa xe warɔ wa.*

2 Timote 3.16-17 - *Sebewɔnu Nyelye a Sebereri few gu Nyelye a baka. Hin kere tɔunikeɔ, hin maa nyuun le a kan, le paankeɛ, tɔunikeɛ sa nanpiwakari. Le xɔɔmu Nyelye a nyuun kaanrke le tuwami, le maa lenu xe xebikeyyɔ few.*

Sumasebo xebiibo a sebe 20.32 - *A naaku, loxɔ nu zey minu xe mɔ mi duw-inusi Nyelye le xaa seera nu karanpi xaa zawgiye. Xaa seera lo nuɔu pananga le xe-inu le i gballa xaan a miye. Le ay ha-inu keyakɔ nu Nyelye saw xaa nyutɔwapɔ few.*

Efezi a sebɛ 4.14

*Le xɔɔmɔ biay xe bɪpɔnu we
tuɔnikɛɛ a isibiiye inɔnu ηmaw, le
nyɔbɔ inu sabi durumu, lenu
fulakɛbi, le bi baanɪ lenu xe xeen
ɛɛgi mɔ geke xenu viinle gboko le
xɔnu yaa fay le fuma wa.*

Mɔɔnu bi woo xɔɔ dankɛsɛbɔ nu xe
panyɛbɔɔ le tuɔnikɛsɛbɔɔ, bia xe bɪpɔ
danwa. Hale, we durumusebo, bɔɔ yi bɔ
koro bɔnaa fulakɛbi, biay dɛsi bɔɔ bɪnnɪkɛ
a gɔɔn wa. Biay tɪni gɪxɛlɛmɔ nu ɔkɔ xenu
teele wa. Biay tɪni gɪxɛlɛmɔ nu geke xe
haw wa, a bi fusi.

We tuɔnikɛsɛbɔ nu xe durumusebo xe
waar xaansɛbɔ nu a gi Nyelye a sɛɛra
kɛyakari tonwa. Bɔ koro fulakɛ xɔɔ
xaansɛbɔɔ le bɔ dɪsi Yezu a bulaa.

Satan fa dukɔti. A xe waar bulaa le puta xaansebo guun. Piyer la: *ι nyansisee nu xe tonrenmɔpu fa, a kirankɔ-ι le a gbuur mu gara nu waarɔ nyun le fur ba nawwɔ.*

Xaansebo benni bonu korsu nyubo seerabo le boɔ tuunikɛɛ le dow, hin benninu Nyelye a seera ya?

Pɔl seer xɔɔ guunhun Sumasebo xeibiibo a seberu le Arɔmanɩ a seberu le we sebe nu a sebe a sunnu Timote.

Sumasebo Xebiibo a sebe 20.29-31 - *Mi giza mɔ mu yaw law, nyubo nu tuni xoxoobuy yi le woor annɔri. Hin a nyaaraka ay tubɔ wa. 30 Lee dukɔti, we nyubɔy vir ɔɔ ι sundɛke ti, le tu kparyay le virankɛɛ binnikɛnu, le gbankɛnu nyubo le xebo boɔ duwsebo. 31 Xɔɔxe, xɔ benni inu sa dɛw, le tundɛnu diw sanr nu mi isi-inu mi xɛnu karanpi-ι xɔɔ nyubɔɔ a guun lenu ha-ι filli. Mi karanpi-ι Yezu a guun girɔri*

*le dumɔ dukaysi hintanɔnu mɔ ɪ tantan
few maa kan xa naa.*

Arɔmanɪ a sɛbɛ 16.17-18 - *Bi nyubɔ, mi
finw-ɪ, inu sa dɛw. Wɛ nyubɔ fa bɔ xɛ kor
kpeni Nyelfɔɔrsebo le fulakebo le bɔ kay
tuunikɛxɔ nu bɔ kpeny bɔ gi. la xɛ
taalekenu xɔɔ nyubɔ yi.¹⁸ Xɔɔ nyubɔ a xɛ
xɛ bi Filwa Kirisi a boo wa. Bɔɔ boxo nu
bɔ xɛ xɛ, xɔ xɛ bɔɔ gbɔɔyabɔ a boo kput.
Bɔ xɛ tu bɔɔ nufiduunwaka le fulakenu
nyubɔ nu a gi fili wa.*

*Pɔl vur a karanpi Timote a la: Toonre-
Duuwa sɛeryɛ kilili a la: laalekesi
sinwhunri, wɛ nyubɔy kay xaanxɔ a bulaxɔ
lɛɛ marrɪ fulakesebo le toonrenmɔpu
tuunikɛɛ. 2 Bɔy zey dɛbɛsebo nuxɛ
bunnisebo baanikebo. (1 Timote 4.1-2)*

*Hinxɔ a lawna, wɛɛbɔy kay xaanxɔ a
bulaxɔ. Bunnise tuunikɛsebo nu yi
tuunikɛbo bɔ ɪ fowri xaanxɔ. Xɔɔxɛ Pɔl*

kolle Timote, a la: *Gaa tuunike bi weebɔ
xɔɔ gunbɔɔ, wuy xe Yezu Kirisi a
boosekeyya. Xɔxɔy karanpi xaanxɔ a sɛera
le tuunike denyxonu wu duw hin lɔkunu.
Kay duu gunbɔ nuxe ηmoorse munu axɛ
honpinu xaanxɔ wa. Marri Nyelye le
mannike la pɛɛn. (1 Timote 4.6-7)*

Mɔɔnu bi woo tuunikesebɔ nu xe
tuunikebi Nyelye a sɛera, bia xe biɔɔ
danwa. Hale durumusebo, bɔɔ yi bɔ koro
bɔnaa fulakebi, biay dɛsi bɔɔ binnikɔ a
gun wa.

Biay tuni gixɛɛmu nu ɔkɔ xɛnu teele wa.

Nyelye lɔ tɔ boo mɔɔnu xɔ habi xɔɔ
dankesebɔɔ. Xɔa koro le durumusebo
fulakebi wa.

1 Tesaloniki 5.21-22 – *l siimi gunbɔ fɛw,
lɛɛ sallisi lɔbɔnu kerɛ. l kay gikaxɛɛ a istbiw
fɛw.*

Nyelye a koro le durumusebo fulakebi wa. Xɔ koro le bi gballa lenu satɪ lenu xe lɔxɔ nu bi benni bi xe.

Efezi a sebɛ 4.15

*Bɛɛ sɛɛɔ kɔpɔyay korinu, biy
gbala guunbɔri fɛw Kirisiri,
xɔgumɔ huunɔ xe ta'linkɛsɛɛ.*

Bu sɛɛɔ, bi sɛɛɔ kɔpɔyay korinu. Xɔlɔmu bi maa gbal lenu satɪ le tunɪ Yezu Kirisi nu xe bi ta'linkɛsɛ.

Sɪnxɔ nu bi sɛɛɔ Nyelye a kɔpɔyay, xɔ benni bi sɛɛɔyɛ korinu. Xɔxɛ bia sɛɛɔyɛ korinu wa, warɔ lɔ. Xɔay duunnu Nyelye wa.

Bia benni bi si bi wɛɛbɔ kɔpɔyay wa. Bu benni bi fun Nyelye le xɔ gbankɛbɔ. Yezu xe sɛɛɔnu nyubɔ korinu kɔkɔ.

Bi benni bi kor Yezu bi miyenu few le tunu gunbɔri few.

Galati a sebɛ 2.20-21 - *A xɔxɛ mi fa goon, mia fa goon mingɔri wa, Kirisi lo faminu goon. A naaku xɔxɛ mifa goon tɔgbɔrnamarɪ, mu mifa goon Nyelxo a Bixɪnanu mi xaanti ba kooti. Huunɔ kormi a lal bati mi kooti. Xɔxɛ miay dusi Nyelye a zawgiixo wa, xɔgumɔ xɔxɛ nanpɪkey woo 'pɔrɛ a dukɔri mu Kirisi pur warɔ.*

Galati a sebɛ 3.7-11 - *Xɔ benni i giloza lɔbɔnu xaanri Nyelye, bɔɔ lɔxɛ Abraham a hoopɔ denyboo. 8 Nyelye a Sebɛ kpeny a sɛɛr mɔ nyugbunbɔnu xaan, Nyelyey nanpɪkɛbɔ. Xɔɔ lɔ xɔ tiiti xɔ kpeny xɔ kolle Abraham lɔ sɛɛrkeyyaa xɔ la: pullɔ fewy woowunu keyaka. 9 Mɔxɔmɔ lɔbɔnu xaan, bɔy taalɛkɛnu Abraham nuɔxɛ xaanse le woo keyakɔ wɔɔri. 10 Lɛɛ lɔbɔ fewnu gbɔɔza 'pɔrɛ a dukɔ lɔ maa suwbɔnaa,*

nagikaa bɔri. Xɔgumɔ bɔ sebekε Nyelye a Seberu xɔ la: nyuun nu a duwɔ lɔxɔnu sebe 'pɔre a seberu few wa, a tel. 11 Guunu lɔ, nyuun a maa nanpi Nyelye a hinmanga 'pɔre a kooti wa, xɔlɔxe bɔ sebekε Nyelye a Seberu xɔ la: xaan lɔ xɔy tiiti le nyuun nanpi le woo goon.

Kolosi a sebe 1.28 – *A xɔɔ Kirisii a guunhunlɔ bixε seer lenu kolle nyubɔ few, lenu tuunikεbɔ few, fullinu few. Le xɔlɔmu bi karanpi nyubɔ few Nyelye le bɔ kaanrke Kirisiri.*

Kolosi a sebe 2.2-3 – *Le xɔlɔmu bɔ usunu miixonu kaanr tebye le usi tanɔ koriri, le kaanr fulli 'pony le gi Nyelye a guwerenkewosi nuxe Kirisi. 3 Xɔgumɔ ba pɛenri lɔ fulli poko few le giye buunri.*

Zan 17.3 – *A xɔɔ goontusixo xe mɔ bɔ giw gaan nu xe Nyeldenyxɔ le lɔɔ nu xe Yezu Kirisi nu wu sun.*

Efezi a σεβε 4.16

*Huunl ɔɔ tiiti a ba nyubɔnɔ tuunl
ba tɔgbɔrxɔ few suunike bɔɔ
wɔwri bɔ taaleke bɔxe tanl, bɔ
boow wɔwri, bɔ fusi, bɔ maa bɔ
gbala bɔ woo pananga bowwori
bɔ dunputi ɛ bɔ benikenu mɔ bɔ
tantan korinu.*

Bu zey Nyelye a Toonre kpeny bi toon ɛ
xɔlɔmɔ biy maa ɛ xe Nyelye a boo we
xaansebɔnɔ wɔwri, ɛ maa yaa toon.

23

Xaanse a benni a tuni kayxaanse danwa

Efezi a sebɛ 4.17-24

Efezi a sebɛ 4.17

*l dow lɔxɔnu mi kollo-i kullu Tɔse
a kundeyiraari, xa benni i vir
lenu yalle mu kayfɔrsebɔnu xenu
yalle lenu benikenu bɔɔ warɔ
gbɔɔyabɔ wa.*

Nyelye ha Pɔl bulaa ɛ a karanpi lɔɔ nu a xɛ Yifibo wa Sɛɛrkɛyya a naa. Pɔl kolle lɔɔ nu xaanri Yezu, Tɔsɛ a kundɛyiraari, mɔɔnu bɔa bɛnni bɔ duw kayxaansebo bulaa ti danwa. Xɔɔ nyubɔɔ, bɔ xɛ gbɔɔ warɔ warɔ guun kpokpo.

Arɔmanɩ 12.2 Pɔl la:

la xɛ zey tɩni daa nyubɔ nu a gi Nyelye wa. I zey Nyelye gbanke i gbɔɔyabɔ ɛ i miye ɛ i maa gi lɔxɔ nu xo koro. Gunbɔ nu kɛɛ, gunbɔ nu duunyɛnu ɛ gunbɔ nu nanpi xɔa baka.

Zan la, **1 Zan 2.6** - *Nyun nu za hɩnaa marri Nyelye, xɔ bɛnni xɔɔ nyunhun tu bulaa tani ɛ tɩni Yezu xɔɔ bulaxɔ nu a karanpi bi duw.*

1 Tesaloniki 4.1-8 - *Bi nyubɔ, bi nunu wɛɛ guun ti. Bi kpeny bi karanpi-i mɔɔnu i maa isi ɛ duunnu Nyelye. Mɔɔ lɔ i xɛ xɛ. Naaku bi finw-i jandi bi Tɔsɛ Yezu a*

kundeyirari le i isi mu lenu 'inke, lenu yaa toon kpokpo. 2 I gi lɔɔ nu bi leleke-i duu bi Tɔse Yezu a pananganu. 3 Nyelye kor le i isibiiye nanpi zeynabaale. Xɔa kor i xe xe nmansa wa. 4 Xɔ kor le i tɔ i hitɔ lenu xenu lɔɔ nu nanpi zeynabaale, lɔɔ yinu punke. 5 la xe zey i hitɔkor tɔ-i le i xenu nmansa wa. Gunnu lɔ, lɔɔ nu a gi Nyelye tonwa, mɔɔ lɔ bɔ xe xe. la xe tunlɔɔ wa. 6 la xe nmɔpiye xɔɔ gunhunri lenu fulake la wee wa. Bi kpeny bi paanke-i duu mɔɔnu Nyelyey si lɔɔ nu xe xɔɔ gunbɔ bɔɔ kparyay. 7 Nyelye a bullebi le bi isi nmɔpiye a miye wa, xɔ koro bi isibiiye nanpi zeynabaale. 8 Xɔlɔxe, lɔɔ nu kay xɔɔ gunbɔɔ nu bi seerɔ, bi seerabɔ kput baa kayyɔ wa, Nyelye lo bɔ kayyɔ, Nyelxo nu ha-i xɔa Toonre.

Efezi a sebε 4.18

*Bɔɔ gbɔɔyabɔ wirinbike a miye,
bɔɔ kurutaaxɔ lε bɔɔ
mikanbeywakɔ lɔ xɔ tiiti a bɔ bal
goonxonu Nyelye xe lal.*

Kayxaansebɔ fullu mi wurenbike. Mɔɔɔɔ bɔ
xe kurutaasebɔ, bɔ miye kanbey, xɔlɔxe bɔ
bal Nyelye a tagoon. Bɔ tunu dandesebɔ.

1 Kɔrenti a sebε 2.14 – *Nyungo warɔ axε
dε hɔɔlε Nyelye a Toonre a gunbɔ wa.
Hinxe xεennu ηmooreke, aa maa kan hin a
naa wa, xɔgumɔ Toonreri lo bɔxe siimiko.*

Arɔmanu 1.21-24 - *Bɔ gi Nyelxo lεε bɔa
dεw lε punkeye hayε xɔa boo mɔɔɔɔ bennu
wa, bɔ zey bɔɔ gbɔɔyabɔ baanikebɔ, fillinu
bɔɔ miwhun mi wirinbike a miye. 22 Bɔxe
tu bɔɔ hitɔ mu fillisebɔɔ jaa ηmoorsebo
lo. 23 Bɔ gbankε Nyelxonu ay puta wa xɔa*

*bunxɔ bɔ xenu punkenu punsunlewɔnu
tuni nyubɔ nuɔ putɔ, wɛɛbɔmu tuni linmu,
wɛɛbɔmu tuni namɔnu nunu nawna,
wɛɛbɔmu tuni gixelemu bolwo. 24 Xɔɔ bɔ
xɔ tiiti a Nyelye zeybɔ bɔɔ xɔɔ gubirenwo
a mixo nu bɔɔ miw kor, xɔɔxɛ bɔ xɛxɛ
deenkugusun bɔɔ pɛɛn a hitɔri.*

2 Timote 3.7 - *Xɔɔ yirabɔɔ xenu tɔunu
sinwri fɛw, lɛɛ bɔɔ maa gi kparyay dɪkɛ
kpee wa.*

Efezi a sɛbɛ 4.19

*Sinwri fɛw deen axɛ gowbo mɔ
bɔ xɛw guɲmɔpu nuɔxɛ ɲmansaka
lɛ gubirenwo wa.*

Mɔɔnu kayxaansebɔ miye kanbey, bɔ dusu
gusun nu bɛnni bɔ xɛ, bɔ xɛ xɛ gunbɔ nu
xɔɔ bɛnni nyun xɛ wa. Mɔ bɔɔ minyɛnɔ pu,
bɔ xɛ kor nyubɔ gixelemu.

מכחטו פול סעבֵּה סעבֵּה א סוּחֵטוּ חאַאנֶסֶבֹכּוּ נוּ
fi ארֹמאַנְחֵינְיֵה, א סעבֵּה כַּכּ גֻּנְבֹכּוּ.

Arɔmanɩ a sɛbɛ 1.28-32 - *מכחטו כּ kay
Nyelye a giye, אכּאכּאֵ כּ dubɔsi כּכּ
gbɔɔyayɛmɔri a miye lɛ כּ אֵ גֻטֵט נוּ
nyɔn a bɛnnɩ a אֵ wɔ. Gugɩkɔ pu כּכּ
miye. בּכּ אֵ אֵ ηmɔriyɛ lɛnu kor nyɔbɔ
gɩɛlɛmɩ. בּכּ אֵ אֵ gɩkaa bɔkɔwɩ. בּכּ
minyɛnɔ pu. בּכּ אֵnu kutɩ bɔkɔwɩ lɛnu wɔla
lɛnu fulakɛ nyɔbɔ, lɛnu ɩn bɔkɔwɩ, lɛnu
sɛɛtɩ bɔkɔwɩ. בּכּ kii Nyelye. בּכּ kor xɩnaa
gbuna, כּכּ huɩnɔwɩ a אֵ kay gowbo yi. בּכּ
אֵ kor gbalakɛ כּכּ yɩraa. בּכּ אֵ 'pɛ bulaa lɛ
אֵnu nyɔbɔ ηmayɛ kɔkɔ. בּכּ אֵ kan
כּכּ nyɔbɔ tenike yi. בּכּ אֵ gi fullɩ wɔ, כּ bal
gbɔɔyɔ. בּכּ אֵ אֵ כּאכּ נוּ bɛnnɩ כּ אֵ wɔ.
בּכּ אֵ koro bɔkɔwɩ wɔ. בּכּ אֵ nuɩ kɔn-nyɛngɛ
dikɛ yi. בּכּ אֵ gi מכחטו Nyelye la hɩnaay gow
כּכּ נוּ אֵ אֵ כּכּ ηmɔriyɛ, lɛ כּ pu. בּכּ
kay, כּ אֵ אֵ כּכּ ηmɔriyɛ a kɔkɔ. בּכּ vir,*

*bo de loko nu xe xe koo nmpoko xoo kro
booo guun ti.*

Arɔmanɩ a sɛbɛ 3.9-12 - *A mi bibo-i mi
wɛɛbo, bɛɛ nu xe Yifibo, bi tutɔri wɛ nyuboo
ya? An'an wa. Mi kpeny, mi karanpi-i
mooonu Yifibo lɛ wɛ nyuboo bo xe killi a
dooyapoo fɛw. Mooonu Nyelye a sɛbɛ
karanpikɛbi duu, a la:*

*Nyun tanɩ a fa, a nanpi Nyelye a himanga
wa. Nyun tanɩ a fa, a gi fulli wa. A nyun
tanɩ a vir a fa, a koro gi Nyelye yi. Bo
taaleke, bo xe gikaa fɛw, bo baani. wua
maa ni wɛ tanɩ fa dɩke, a xew keyaka yi.*

Xaanse benni a dusi gukponwoo nu anu
xe duu, lɛɛ zey Toonre gbanke ba
gbooyaboo lɛ hin xe gbooyakilo lɛ a usuu
xebi-kɩlaa.

Kayxaansebo xe gboo waroo waroo guun.
Kayxaansebo a fulli mi wurenbike. Bo xe
kurutaansebo. Bo miye kanbey. Bo bal

Nyelye a tagoon. Mɔɔnu bɔ miye kanbey bɔ xe dusti guun nu benni bɔ xe, xɔxɔxe bɔ xe xe gunbɔ nu ηmɔri. Bɔ xe xe gunbɔ nu xɔa benni nyun xe wa. Mɔ bɔɔ minyɛnɔ pu, bɔ xe kor nyubɔ gixelemu.

Sɪnxɔ nu bia xaanri Yezu tonwa, bi miye kanbey. Bi xe xe lɔxɔ nu kayxaansebɔ xe xe few. Le naaku, mɔɔnu bi kan Nyelye a kori bi law, mɔɔnu bi dankenaari Suwse bi law, bi gi kparyay bɔɔ.

Nyelye habi xɔa Toonre le bi maa xe xe lɔxɔ nu kerɛ Nyelye a humanga. Bi maa xe lɔxɔ nu duunnu Nyelye. Killi a tɔbi danwa. Xɔxɔxe xɔ benni bi isibiye gbankɛ.

Xaanse a benni a tuni kayxaanse wa.

Efezi a sebɛ 4.20-24

| *Lee en, xɔa xemuza mɔɔɔ bɔ
| tɔunike-l Kirisi a guunhun wa.*²¹ l

*kan tɔʊnɪkɛxɔ ɪ gi mɔ Yezu ti ɪ
bɛnɪkɛnu ba kparyayhun.
22 Mɔxɔmɔ, ɪ dusɪ gukpronwo nu
ɪnu xɛ duu, ɪxɔnu xɛ ɪ nyungo
kpronwakɔ a kori ŋmɔpɪnu xɛnu
fulakɛ-ɪ ɪɛ a putɔ-ɪ. 23 Lɛɛ zɛy
Toonre gbankɛ ɪ gbɔɔyabɔ ɪɛ
hɪnxɛ gbɔɔya kɪɪ. 24 ɪ ɪɪnu xɛbi-
kɪɪɪxɔnu Nyelye sankɛ a xɔ
tɪnɪkɛ, ɪxɔnu xɛ nanpɪkɛ ɪɛ
duuwakɔnu gu Nyelye a
kparyayri.*

Χɔxɛ bɪ kan Yezu a guun deny, xɔxɛ bɔ
tɔʊnɪkɛbɪ keyakarɪ a bɪ kan ba kparyay, bɪ
bɛnnɪ bɪ dusɪ gunbɔ nu bɪ xɛ xɛ duu ɪɛ
dusɪ bɪ ɪɪbɪkpronwakɔ nu xɛ putɔbɪ ɪnu
fulakɛbɪ ɪɛ bɪ zɛy bɪ miye gbankɛ ɪɛ bɪ
gbɔɔyapɔ fɛw. Bɪ tɪ ɪɪbɪkɪɪɪxɔ nu Nyelye
tɛnnɪ xɔ habɪ ɪɛ sayɛ bɪ miye, a xɔxɔ
ɪɪbɪkɪɪɪxɔ xɛ nanpɪkɛ ɪɛ kparyay deny.

Mwanno bi taaleke Adannu bi xe
nmaysexesebo. Bi miye nmpri. Bi xe
killisebo mo Adan xe killise. Bia maa xe
gye le duonnu Nyelye wa. Xo tuni mu bi
gandɔ binre le bia maa xe gye le paaleko
wa.

Mwanno bi taaleke Kirisinu bi xe nanpisebo
Nyelye a humanga. Xɔa gu bi keyakari wa,
xo gu Yezu a keyakari. Mwanno Nyelye xe
dowbi xo nɔbi mo bi taaleke Yezunu.

Xo tuni mu bi yeke gandɔ nu si hin du.
Hin xe gandɔ nu Yezu Kirisi habi sɔnxo nu
bi xaanhunri a xe bi Suwse.

Xɔxɛ wu ha zakase gandokɔle a yeke, ay
vir waar ba gandakponwoo buka le yeke
ti ya? 'An 'an wa.

Moo lo been dukuti, bi benni bi dusi bi
ɔɔbikponwakoo nu bi ɔɔnu duu le tu
ɔɔbikɔlaxo le sa bi miye lenu yaanu toon.

Χαα χε giraa tanu a guun lu wa. Giruru
giruru few, bi bennu bi gbokk xok guunhun
leno xeyo.

Dusi isibikponwakok le tu isibikilaxo.

24

Isibikponwaka le isibikilaa hin a gusun

Efezi a sebε 4.25-32

Bi ni mɔɔnɔ xaanse benni a dɔsi
gukponwo nu anu xe duu, lεε zey Toonre
gbanke ba gbɔɔyabɔ le hin xe gbɔɔyakɔ
le a ushu xebikilaa. (**Efezi a sebε 4.22-24**)

Kolosi a sebε 3.9-10 – .. i dɔsi
isibikponwakɔ le xa xebiibo. Lεε tu
isibikilaxɔnu xe nyungo kilaa, le ushu giye
sinwri few le tuni kɔnɔ sankeye.

Pɔl kolle xaansebo nu fi Kɔrentihunye a la:

1 Kɔrenti a sebe 15.22 – *Nyubo few xe pur, xɔgumɔ bo gu Adanri. Xɔɔ tanakɔ bo dukɔti, nyubo fewnu satani Kirisinu boy woo goon.*

A vur a kollebo a la:

2 Kɔrenti a sebe 5.17 – *Xɔɔxe nyusun satani Kirisinu, mu axe nyu-kila. Lɔboɔnu xe gixelemu kponwoo 'pinni, dow gixelemu few xe kilɔ.*

Bi benni bi dusi gukponwoo nu binu xe duu, lee zey Toonre gbanke bi gbɔɔyabo le hin xe gbɔɔyakilɔ le bi isinu xebikilaa.

Gukponwoo, xɔ kay gixelemukponwo xe lɔɔ nu bi isinu sinɔ nu bi taaleke Adannu.

Xebikilaxɔ xe lɔɔ nu bi nunu mɔɔnu bi taaleke Kirisinu.

● Binnike le kparyay

Efezi a sebe 4.25

*Χακω χω tiiti mo ι tantan few, ι
dusi binnike lenu seer kparyay
iwaw, xogumow bixε tɔgbɔrtanaka
a nyubow.*

Mowon bi xe nyukilabow le nyutanabow, bi
dusi binnike lenu seer kparyay bi wawri.

Xaanse a benni a xe binnise wa. Mowon Pol
kolle xaansebow bow dusi binnike, xaxo
karanpibi mowon xaanse maa binni.

Xaanse benni a dusi xow gokpronwakow le
itnu xebikilaa.

Binnike a kere wa. Xaanse a benni a xe
durumuse xow kay fulakese xow kay binnise
wa.

Ay lo binnike gu?

Zan 8.44 – *Satan xe binnise a vir a xe binnisebo ta suwa*

Karanpikε 21.8 – .. *lɔboɔu xe binnisebo fεw, boɔ isinay xe dapelxo le girbi a mixo. Xoɔ loxe nyoorke pureko.*

Kolosi a sebε 3.9 – *la xenu binni lenu sari l wɔw wa*

Xaanse benni anu seer kparyay sunwri fεw.

(Dow **Egzɔd a sebε 20.16, Zakari 8.16**)

● Huṣṣwā

Efezi a sebɛ 4.26-27

*Ɛɛ tu huṣṣwā, la xexe killi wa. l
huṣṣwā benni xā 'pɔr lɛ law giraxō
lō gba.²⁷ la xɛ lal Satan yeena wa.*

Xāxɛ la huṣṣwā gowku, ɛn sa dɛw! Wua xɛ zɛy xā tu xāxɛ lɛ wu xɛ killi wa. Wua xɛ zɛy xā banywɛn laa dan dumaka wa, la huṣṣwā benni xā 'pɔr lɛ law giraxō lō gba. Xāxɛ Satan nu xɛ sɔwɛ a maa xɛwɛn ba boo wa.

Lōxɛ nu xɛ kor xānaa puta Nyelye a guɛn, xā xɛ killi lɛ huṣṣwā, hɛn xɛ puta Nyelye a guɛn. Lɛɛ bi benni bi sa dɛw, bia zɛy bi huṣṣwā gowbi girɛɛmɛ warɔrɛ wa.

Bi maa nyansɛ killi mō Yezu nyansɛ killi a zɛy ba huṣṣwā gowee.

(Dow **Matiye 21.12, Marki 3.5, Zan 2.15**)

Χαχαε bi huunwo gowbi, bia xe zey xo banybinu wa. Xoa laa wa, xo huunxoy putabi le biy gow lenu seer seerjmwpu le seergiko.

Bia xe zey bi huunwo banybinu wa, xolomu Satan a maa xebiri ba boo wa.

Arɔmanɩ 12.17-21 - *la xe si pemɔ i wɔwri wa. I 'pe bulaa le xe keyaka nyubɔ humangari few.* ¹⁸ *Xo tu iri a i woo bulaa le isinu mitobewaka nyubɔ sundeke, inu xeye mu kpokpo.* ¹⁹ *A mi nyubɔ nu mi koro, la xe si pemɔ nyubɔri wa. I zey Nyelye a huunwo si i pemɔ i kooti. Mwɔnu bɔ sebeke Nyelye a seberɩ duu, Nyelye la: Mu loy si i pemɔ. Mu loy 'pawbɔ.* ²⁰ *Xo vir, xo la: kumanga, xo gow la nyansise, haan dula, a di. Onikumanga xo gowe ti, wu haan ko a nin. Gaa xeen mu, xo tuni mu*

wu hiyake daabanyaka ba taari, deeny gowe kasa. ²¹ A minu xe Pɔl, mi kollo-i naaku, xa benni i zey gikaxɔ nu bɔ xew-iri, xɔ tɔ-i wa. Xɔ benni i xe gukeyyɔ le maanu gikaxɔ nu bɔ xew-iri le xɔ law.

● Yuko

Efezi a sebɛ 4.28

Lɔɔnu xe yuw, aaxe yuw ti danwa. A di zaka le xe booxonu kere ba nunwnu, le xɔɔɔmɔ a maa woo we giye le ha lɔɔnu gikori nuri.

Lɔɔ nu xe yuw, xɔ benni a duyesi lenu xe boo le woo lɔɔɔ nu a benni a woo le dankeri lɔɔɔ nu diw zaka.

Xaanesɔɔ xe yuw ya? Aan! Lɛɛ, xa kere wa.

Aan yuw danwa. Xaanse benni a xe boo le dankeri ba wεεbo. Aa benni anu yuw ba wεεbo gixelemu wa.

2 Tesaloniki 3.10-12 – *sunxonu bi isi i bokoo bi serye-i kilili bi la: nyuun nu a koro le xe boo wa, aaxe di wa. Bi kan bo la: wεεbo fi i sundekoo bo kay booxee bo laxe kpulsebonu xenu lome nyubo guunburi. Bi kollo xoo nyuboo bi Tose Yezu Kirisi a kundeyiraari, bonu xe boo keyakarɩ le xolomu bo woo boo pεenbo dula.*

1 Timote 5.8 – *Xooxe nyuun axe el ba nyubo le ba wurasebo wa, mu a kay xaanoo a bulaxoo. A vir a gika a 'inke kayxaanse.*

Sumasebo xebiibo a sebe 20.33-35 – *A mo mi isi nu mia korsi nyun a warɩ le dee le gandoo wa. A i pεen i giye, i giza mi pεen a nunw lo mi xe boonu le woo looo nu xe dankeburi, mu le mi wεεbo nu xenu sami. A*

χολχε ΙΧΧ νυ μι χενυ karanpi-ι few
kpokpo Ιε Ια: χο βεννι ι χε boo dukoti.
Χολχμυ ι maa dankeri zakasebo. Ιε Ιο
tundenu ΙΧΧ νυ βι Τωσε Yezu βαρεν
σερυε α Ια: Μω wu haw nunu dunwaka χο
'lnke mo wu woow.

● Σεργικα Ιε σεркеϋα ηυν α γουν

Efezi a σεβε 4.29

We σεργικα αχε san ι νυfiyaari
wa, ινυ σεερ σεεραβονυ κερε νυ
maa dankeri Ιοβονυ χενυ kanike-
ι, Ιε habo tebye.

Βια χενυ σεερ σεεργμωρυ wa. Βεε σεερω, χο
βεννι βι gbo Ιε σεερ ΙΧΧ νυ κερε Ιε ha
nyubo pananga Ιε tebye.

ΣΙΝΧΟ ΝΟ ΒΙ ΙΣΙ ΜΟ ΚΑΥΧΑΑΝΣΕΒΩ, ΒΙ ΧΕ ΣΕΕΡ
ΣΕΕΡΗΜΩΡΙ. ΒΙ ΧΕ ΙΛΑ ΝΥΟΒΩ ΙΕ ΗΑΒΩ ΠΑΝΓΑ.
ΒΙ ΧΕ ΨΟΛΑΝΟ ΒΙ ΨΕΕΒΩ.

ΜΩΧΟΝΟ ΒΙ ΧΕ ΧΑΑΝΣΕΒΩ ΝΑΑΚΟ, ΒΙ ΝΟΝΟ
ΤΟΟΝΡΕ Α ΠΑΝΑΝΓΑ ΒΙ ΜΙΥΕ. Α ΧΕΝΟ
ΔΑΝΚΕΒΟΡΙ. ΒΙ ΔΟΥΣΙ ΣΕΕΡΓΙΚΑ ΙΕ ΣΕΕΡΗΜΩΡΟ,
ΙΕΝΟ ΣΕΕΡ ΙΧΧΟ ΝΟ ΚΕΡΕ ΝΟ ΜΑΑ ΗΑ ΝΥΟΒΩ
ΤΕΒΥΕ ΙΕ ΠΑΝΑΝΓΑ ΙΕ ΗΙΝΝΟ ΔΑΝΚΕΒΟΡΙ.

Kolosi a sebɛ 3.8-9 – *Λεε ναακo ι δουσι χωω
γουονβωω φεω, ιωβωονυ χε: ηυονωω, χουρακα,
γικαα, ιlayκε ιε deenku σεεραβωονυ μαα
σαν ι νουφιααρι. Ια χενυ βιννι Ιενυ σαρι ι
ωωω ωα, ι δουσι ισβικπονωωωω ιε χωα
χεβιιβοο. Λεε τυ ισβικιλαχωονυ χε νυungo
κιλαα, Ιε ισινυ γιιye σινωρι φεω Ιε τυνι ιωωονυ
σανκεye.*

Kolosi a sebɛ 4.6 – *Ι ζεy ι σεεραβω ισινυ
zawgiie Ιε δουον μυ ναfulangaa. Ιε
χωωωωω ι gi δεεχωονυ ι μαα Ια Ι ωωω ωω ι
τανταν φεω.*

Zaki 3.5-10 – .. deelenge xe tɔgbɔrwɔ a bakɔ nu zel, lɛɛ xɔɔ maa gbalkɛ guun. I dow ti, dapɔpuyaka maa nyow turgballaka! 6 A deelenge lɔxe daaxɔ, xɔɔ lɔxe gɪkaxɔnu fa hunxɔ nu mi bi tɔgbɔrxɔ a mixo, xɔ birenkowe fɛw. A xɔɔ daaxɔ vir xɔ nyowobi, a datusiyeri lo xɔɔ daaxɔ gu.

7 Nyuun nunu maa lɛ tuunikenu haynamɔ ɪstɪbiwri fɛw, lɔɔɔnu xe linmu, gɪxɛlemu bolwo, namɔ nuɔxe ɔgɪxɛlemu, lɛ hun kan ba tenike. 8 Lɛɛ nyuun a maa gow deelenge lɛ xɔ kan ba tenike wa. Xɔgumɔ gɪgɪkaa lo nyuun a maaye wa. Xɔ nunu kwalaxɔ nu xe ku nyuun.

9 Xɔɔ deelenxo lo bɪxe tu lɛ punkenu bi Tɔsɛ nuɔxe bi Suwaa, lɛ vir tu xɔɔ deelen tanakɔɔ lɛnu telkenu nyubɔnu Nyelye sanke a bɔ tunike. 10 Xɔɔ nufitanakɔɔri lo sɛerkeyya lɛ sɛergɪka xe gu. Mi wɛɛbɔ, ia xe zɛy xɔɔnu xɛmu wa.

Luki 4.22 – *A mawhu bu kan zawgiseerabonu nu Yezu nu seerabonu, bu gbata. Boko few bonu seer ba keyaka a guun bonu bibni bu waw bu la: zu bu xu xew lee xe mu, Yozef a bixina bu wa ya?*

Binu seer seerabonu kere nu maa dankeri lobonu xenu kanikebi, le habo tebye. Bi zey bi seerabo tuni Yezu amun. Aa xe seerbu nyubu zawgiseerabonu gunburi few.

(Dow **Lolleyuro a sebe 141.3**, **Proverb a sebe 15.23** le **25.11** le **24.26**)

- **Bia benni bi bureke Nyelye a Toonre a miye wa**

Efezi a sebe 4.30

Nyelye a Toonre Duuwanu xu beetike-inu, la xe bureke ba miye wa, huun laxe guxonu karanpu

| *mɔ Nyelyey fenti-i wε giraari*
| *kow.*

Bla xε xε lɔxɔ nu bureko Nyelye a Toonre a miye wa. Xɔɔ Toonree lo xε bi beetikena nu binu laa dan sinxɔ nu biy woo suko killiri fεw.

Mɔɔnu bi xε xε gunbɔ nu a kεε wa, xɔ xε bureke Nyelye a Toonre a miye. Guunu lɔ, xɔ xε gurnu Nyelye mɔɔnu bi xε xε lɔxɔ nu a in wa.

Nyelye a Toonre xε isi bi miye lenu dankεbiri lε bi maa xε lɔxɔ nu kεε Nyelye a humangari. Ay isibinu laa dan sinxɔ nu biy yaa ti Nyelye a baka.

Bi bεnni bi dusi bi mikponwako lε zεy Toonree kpeny bi toon lε karanpibi bulaxɔ nu bi bεnni bi tu deny. Killibo nu bi isi bi xε xε duu, bi duycsi fεw.

Βίβλος ha Nyelye xαa boο mααnυ xα habυ
xαa Toonree.

Toonre Duuwa a gυυn

- Nyelye a Toonre xε Nyelye deny. (**1 Kαrentι a σεβε 2.10-13**)
- Toonree xε dankeri xaansebo (**Zan 14.16, 26, 15.26**).
- A nυny fullι (**1 Kαrentι a σεβε 2.11**).
- A xε fun Nyelye ιε powbiri (**Arαmanυ 8.26-27**).
- A xε ha xaansebo pananga ιε bo xε Nyelye a boο (**1 Kαrentι a σεβε 12.11**).
- A xε σεερny nyυbo (**Sυmasεbo xεbiibo a σεβε 13.2**).
- A xε karanpυbι ιαxα ny xε killi (**Zan 16.8-11**).

- A xe karanpiɓi bulaxɔ nu bi benni bu tu (**Zan 16.13**).
- A xe punke Yezu Kirisi (**Zan 16.14**).
- Aa nunu gowna wa, aa nunu lawna dukɔti wa (**Hebere a seɓe 9.14**)
- A gi gunbo few (**Ezayi 40.13-14**)
- A isi valandamɔ few (**Lolleyuro a seɓe 139.7-10**)
- A nunu pananga few (**Arɔmanu a seɓe 15.13**)
- A benninu Suwa Ie Bii (**Matiye 28.19, Sumasebo xeɓiibo a seɓe 5.3-4, 28.25-26, 1 Kɔrenti a seɓe 12.4-6, 2 Kɔrenti seɓe 13.14**)

● **Βία χε ισινυ γυημάρυ δικε κpee
wa**

Efezi a σεβε 4.31

*l sundekw, ia χε ισινυ γυημάρυ
δικε κpee wa, lwbw χε γυ-
nyenw, xuraka, hushw,
bwkwaw, llaww le gikaa a isbiw
few.*

Σεεημάρυ λε gbawyanhmaru le yerputayke,
bi duyosi few.

Pwl kollobi a la: bi dusti σεεημάρυ λε
σεεργika nu bi χε σεερ lenu sari bi wεεbw.
Bia χε zey bi hushw gorobi wa, bia χε
parari bi waw ημάριενυ wa. Bia χε puta
bi wεεbw yrw lenu llabw bi wawnu wa. Bi
dusti lwaw nu χε gbawyanhmaru le γυημάρυ
few.

Bi benni bi kor bi wεεbo. Lεε, nyansike xe yinu sserimoru le ssergika le yerputayke. Xoo gunboo few, hin a keε Nyelye a humanga wa.

Pol kolle xaansebo nu isi Efezihunye mo bo benni bo dusti gunbo nu bo xe xe duu. Lεε xo benni bo dusti boo mikpronwako nu xe putabo lenu fulakebo le zey boo miye gbanke le boo gbocoyapo few.

A vir a kollebo a la: bo tu mikilaxo nu Nyelye tenni xo habo le bo sa boo miye. Xoo mikilaxoo xe nanprike le kparyay deny.

Been dukoti, bi benni bi dusti bi isibikpronwakoo nu bi isinu duu le tu isibikilaxo le sa bi miye lenu yaanu toon.

Bi benni bi kan loxo nu Pol sser. Duu bi taalekenu Adan, xoxoxe binu xe xoo gunghomoru. Lεε daa, moonu bi taalekenu Yezu Kirisi bi law, bi benni bi dusti bi

ɩɩbikponwakɔ nu bi ɩɩɩ duu ɩ tu
ɩɩbikɩlaxɔ ɩ sa bi miye.

- **Biɩɩ dɩɩɩ ɩɩɩ ha, ɩɩɩ xe ɩɩɩ nu
kere**

Efezi a sɛbɛ 4.32

*ɩɩɩ xe keyaka ɩ wɔw, ɩɩɩ gi ɩ wɔw
nyaaarakari, mɔɔɩ Kirisi lo xɔ tiiti
a Nyelye 'yɛɛ-ɩ, ɩɩɩ 'yɛɛ ɩ wɔw.*

Biɩɩ xe ɩɩɩ nu kere bi wɔwɩ. Biɩɩ gbɔɔ bi
wɛɛɔ gɩɩ bi miye. Mɔɔɩ Nyelye dɛ bi
gɩɩ Kirisi a kooti xo fowbiri bi killibo,
mɔɔ ɩ xɔ bɛnnɩ bi dɛ bi wɔw a gɩɩ
dɩkɔɩ.

Efezi a sɛbɛ 1.7 Pɔɩ kpeny a sɛɛr xɔɔ
gɩɩɩɩɩ duu a la: *Kirisi a tɔɔ ɩ xɔ*

dɔlbɪnu a bi woo killiduuwɔsi, a xɔxɔ xe xɔ benikenu xɔa zawgi-gballakɔnu xɔ habi.

Nyelye a Bikorwa nu xe Yezu fɔɔr bi killibo a pengɛ ba tɔɔɔnu. Ba tɔɔɔ lo xɔ tuti a bi killibo fowbiri bi woo bi tawɔ bɔɔɔ.

We sunyeri Pɔl sɛernu we wuse nu bɔ xe bulle Agrɪpa. A kollee a la: *Tɔsɛ Yezu karanpɪmi mɔ miy kpala lɔɔ nu a xe Yifibo wa bɔɔ hinbu lɛ bɔ san wurinbikɛ lɛ yiri gulawaka. A vir a karanpɪmi mɔ miy dankebɔri lɛ bɔ san Satan a panangari lɛ yiri Nyelye. Lɔɔ nu xaanri Yezu, bɔy woo bɔɔ killibo a duwɔsi. (Sumasɛbɔ xɛbiibo a sɛbɛ 26.13-18)*

Mɔɔɔnu Yezu xe dusi lɛ habi sunxɔ nu bi de baanikɛ lɛ gbanke bi miye lɛ bi gbɔɔɔyapɔ, mɔɔ lo bi benni bi dusi lɛ ha dukɔti.

Luki 17.3-4 - *A gaa ni la wɛɛ a xe ηmayse, yaa kollee lɛ paankeɛ. Xɔxɛ a gbanke ba miye lɛ ba gbɔɔɔyapɔ, dusi lɛ haan. 4 Xɔxɛ*

*a xewuri ηmanyse naw tonyoor gira a tani,
a gira tani a yi naw tonyoor a kolleku a
la: gusu mi xewuri, ka girmu, dusi mi
gika le hami, dusi le haan.*

Kolosi a sebɛ 3.13 - *l de lenu hake u kaw
gusunba, kaxe nyutu nuu we gusu
nyutu, u 'yee u kaw. Maku Kirisi 'yee-u,
ka tanaku la, nu 'yee u kaw.*

25

Kori a bulaa

Efezi a sebɛ 5.1-2

Lɔbɔ nu xaanri Yezu xe nyukilabɔ. Bɔɔ ɛɛbiye gbankɛ. Baa xe Satan a nyubɔ danwa. Bɔ xe Nyelye a nyubɔ. **Efezi a sebɛ 4.17** Pɔl kolle xaansebɔ a la: *l dow lɔxɔnu mi kollo-i kilili Tɔse a kundeyiraari, xɔa benni ɛ vir lenu yalle mu kayfɔɔrsebɔ nu xenu yalle lenu benikenu bɔɔ warɔ gbɔɔyabɔ wa.*

Guunu guunu, Satan a tɔbi danwa. Killi a tɔbi danwa.

Duu, bi filli isi wurenbike. Bi xe kurutaasebo, bi miye kanbey, xɔɔxe bi bal Nyelye a tagoon. Mɔɔnu bi miye kanbey bi dusti guun nu benni bi xe, xɔɔxe bi xe xe gunbo nu ηmɔri, bi xe xe gunbo nua benni nyun xe wa. Mo bi minyeno pu, bi xe kor nyubo gixelemu.

Lɛɛ mɔɔnu bi kan Yezu a guun deny, lɛ mɔɔnu bi kan ba kparyay, Pɔl kollebi a la: xɔ benni bi dusti gunbo nu bi xe xe duu, lɛ dusti bi isbikponwakɔɔ nu bi isinu duu lɛ tu isbikɔlaxɔ lɛ sa bi miye lenu yaanu toon.

Bi benni bi dusti bi isbikponwakɔɔ nu xe putabi lenu fulakebi, lɛ bi zey Nyelye a Toonre gbanke bi miye lɛ bi gbɔɔyapo few. Bi benni bi tu isbikɔlaxɔ nu Nyelye

тени хъ habi лe sa би miye. Хъъ tsibiklaxъъ
nu a ka, хъ хе nanpikе лe kparyay deny.

Efezi a sebе 5.1-2

*Мъ иxe Nyelye a bikorwapъ, инu
suunike Nyelxo. ² Inu yalle korinu
mu Kirisii, eegi мъ a korbi a lo lal
bati Nyelye би kooti wua
boonyaguxъ nu хе sulagi-ηmuy
duunwaka.*

Мъъну би хе loъъ nu Nyelye kor, хъ бени
би хе loъъ nu хъ хе хе. Хъ бени би ту
bulaxъ nu хе kori a bulaa лe kor би wъw мъ
Kirisii korbi.

Kirisi a kori lo хъ tuti a de a ha ba hitъ a
bo tun bo sulawe би kooti. Ba sulayko
duunnu Nyelye хъ tunu mu
gumundunwaka.

(Dow **Levitiki a sɛbɛ 1.1** laa dannu **4.5, 4.13, 5.14** laa dannu **6.7**)

Sɪnɔɔ nu bi xɛ kayxaansebo bi siriri Nyelye, bi tuni mo Satan isi.

Wu tundɛnu loɔɔ nu bi ni **Efezi a sɛbɛ 2.1-5** ya?

Duu ɪ zɛynabo ɪɛ ɪ killibo lo xɔ tiiti a ɪ tuni purabo Nyelye a hunmanga. ² A xɔɔ killiboo lo unu xɛ, ɪɛ ɪ dow lo hunxɔ a tokpenyse nuɔɔ toonre ηmɔpu nufi 'lekoori few hin a fullwa, a naaku huunlo xɛnu boori loɔɔnu siriri Nyelye. ³ Bɛɛn dukɔti bi isibɔnu xɔɔ bul-tanakɔɔri, binu dow bi tɔgbɔrɔwɔ a kori ηmɔpu ɪɛnu xɛ tɔgbɔrxɔ a gukorwonu bi gbɔɔyari, bi pɛɛn a gukorwoo lo xɔ tiiti bilɔ isi bi bɛnni bi woo Nyelxo a huunxɔ

mu wεεbɔɔ. ⁴ Lεε mɔɔnu Nyelxo a nyaartuuɔɔ pu, a xɔa korii gbal, xɔɔxε xɔ korbi. ⁵ Bεεn nu isi bi tuni purabɔ bi zeynabɔ kooti, Kirisi lo xɔ tiiti a xɔ habi goon. Zawgiye lo xɔ tiiti a ι woo suko.

Duu, bi isi pureke a nunwo. Bi xe kpeny xe ηmɔpɔɔ nu bursebo xe xe. A Satan xe xe ba boo nyubɔ miw le bɔ siriri Nyelye. A bi kpeny bi xe kan ba teenike duu. Hale bεεn fεw, bi kpeny bi isinu lɔɔ nu siriri Nyelye, bi tunlɔɔ, bi xe gbɔɔ bi miye le xe lɔɔ nu bi tɔgbɔɔnama kor. Nyelye a huunwɔ burɔ.

Lεε, Nyelye, xɔa zawgiye gbal.

Mɔɔnu xɔ korbi gbuna xɔɔxε, sɔnxɔ bi isi pureke a nunwo bi killibo a kooti, xɔ habi tagoon Kirisinu. Xɔa keyaka lɔ xɔ tuti a xɔ lɔ suwbi.

Bi kpeny bi tuni Satan, lee naaku, bi benni bi tuni Nyelye le xe lɔxɔ nu keɛe xɔa himanga.

Nyelye korbi, le xɔ koro habi xɔa keyaka kpokpo. Xɔ gbankɛbi Kirisinu. Xɔ gbankɛbi le bi tinnihinaa. Xɔ habi xɔa Toonre nu isi bi miye.

Xɔ benni bi tu bulaxɔ nu xe kori a bulaa le kor bi wɔw mɔ Kirisi korbi. Kirisi a kori lo xɔ tuti a de a ha ba hitɔ a bɔ tun bɔ sulawɛ bi kooti.

Bi benni bi tuni Yezu.

Matiye a sɛbɛ 5.48 – *Mɔxɔmu, i kaanrke mɔxɔnu i Suwa nu fi 'lekoori kaanrke.*

Arɔmanɩ a sɛbɛ 8.29 – *lɔbɔnu Nyelye kpeny xɔ gi, xɔ kpeny xɔ pirbɔ le bɔ tuni xɔa Bixinaa*

2 Kɔrenti a sebɛ 3.18 – *Bɛɛn fɛw xɔɔ gandakɔɔ kpal bi hinmɔri a bi dowo Tɔsɛ a bunxɔ mu hindoo, bi gbanke bi tunu*

1 Piyɛr 1.14-16 – *l xɛ bɪpɔ nu kanɔ tenike, ia xɛ dow i korinu i isinu duu sunxɔnu i isi kurutaaxɔ a mixo wa. Xɔmu lɔɔnu bullɛ-i a du, ɛɛn dukɔti, i du i yallebiibori fɛw lɛ benikɛnu lɔɔnu bɔ sebɛ Nyelye a Sebɛri xɔ la: iy du xɔgumɔ mi du.*

Yezu a sulaykɔ dɔɔnnu Nyelye, xɔ tuni mɔ gɪnmɪnduɔnwakɔ. Xɔ karanpɪbi kori a isibixɔ nu Yezu korbinu.

Arɔmanɪ a sebɛ 5.8-10 - *Nyelye karanpɪbi mɔɔnu xo korobi gbuna. Sɪnxɔ nu Nyelye ha giraa, xɔɔ sɪxɔri lɔ, Kirsi pu killisebo kooti.*

A naaku, Yezu a tɔbɔ nu powsi, hɛɛn lɔ xɔ tuti a bi kerɛ Nyelye a humanga.

Xɔɔ Kirisitana lɔ xɔ vir, xɔ tuti, a Nyelye a huɔnwɔ ay isibiri danwa.

Bi xe Nyelye a nyansisebo duu, lee xa bii a pureko lo xo tuti, a bi taaleke bi sowa Nyelyenu. Xaxxe moko lo xa, xa Bii a tagoonxo lo xoy tuti biy woo bi tasuko ti.

2 Korinti a sebe 5.21 - *Kirisinu a xesi killi wa, lee Nyelye xeen mu killisee bi kooti, le xokomu bi nanpi Nyelye a hinmanga.*

Xaxxe Yezu a kori bi miye le binu xe loxo nu Nyelye a Toonre karanpi bi le bi xe, xoxoy duunnu Nyelye le kasa.

26

Gulawaka a bulaa

Efezi a sebε 5.3-14

Efezi a sebε 5.3-5

Χαα βεννι βχου καν ηmansaka, birenyke le gixelemu kori beeteε ι sundekωω wa. Χαα βεννι βχου σεερχωω guunbωω Nyelye a nyubωω sundeke wa.⁴ Χαα βεννι βχου καν unu deenku-guun, takuru-guun le gukpetu wa. I gwukε lenu ha Nyelye χαα boο.⁵ Χω βεννι ι giye

*deny, lɔɔɔnu xew ɲmansaka,
gubirenwo, gixelemu kori
beetexonu tuni punpunkee, bɔay
woo isina Kirisi le Nyelye hin a
Wusekeri wa.*

Μɔɔɔnu bi xe Nyelye a nyubɔ, bia xe 'pele
bi wɔw lenu xe ɲmɔɔɔye xɔɔ gusunhunru
wa. Bia xe 'pe gixelemu le satɪ danwa.

Βεε σεεɔ, bia xe σεεɔ yer'peleke a gusun wa.
Βεε parɔ bia xe par xen'peleke a gusun tu
wa. Bia xe sur suriyabɔ xen'peleke a gusunru
xɔ kay yer'peleke a gusunru wa.

Βia xe σεεɔ mɔ lebesebo xe σεεɔ wa. Χɔɔ
σεεɔabɔ few hin a keɔe wa.

Βεεy σεεɔ bi punke Nyelye le haye xɔa
boo.

Χɔ bennu bi giye keyakarɪ, lɔɔɔ nu xe 'pele
xinabɔ le yɪrabɔ le lɔɔɔ nu xe kor wεεbɔ

gixelemu le lɔɔ nu xe punke we gixelemu,
baa maa woo Nyelye a wusehunye nu xe
Kirisi a wusehunye wa.

Sinxɔ nu bi xaanri Yezu, Nyelye sankɛbi
killi a miye. Xɔɔxe bia benni bi ha Satan
bulaa le a vir yekebi killi a mixo danwa.

Efezi a sebɛ 5.6-14

*la xe zey nyuun fulake-
gɔwarɔyɔri wa, xɔɔ gɔunhun lɔ xɔ
tiiti a Nyelye a huunwɔ xenu ɔɔri
sirisebo. ⁷ la xe taalekenu xɔɔ
nyubɔɔ wa. ⁸ Duu i isi wirinbike a
miye, lee naaku, mɔɔnu i satanu
Tɔsenu i gulawakarɔ, mɔxɔmu nu
yalle gulawakarɔ eegi mɔ ixɛ
gulawaka a nyubɔ. ⁹ l dow
gulawaka a xebiiye xe keyaka a
isibiw few, nanpɔke le kparyay. ¹⁰ l
kɔrsɔ le gi lɔxɔnu duunnu Tɔsɛ.*

¹¹ *la xe taalekeno lɔbɔno xenu xe wirinbika a booxonu ay lal-i giye wa yi, i kayye!* ¹² *Lɔɔɔno bɔxe buunsi xe, deen-gballaka lɔ, hale bia tɛbɔ sɛɛɛye wa.* ¹³ *Wudan guunbɔno xati few, hin leleke gbolingboo kilili.* ¹⁴ *A guunbɔno leleke gbolingboo kilili, mu hin san gulawakarɩ. Xɔɔxe xɔ la: gaanu dɛɛw, ɔɔ! ɔɔ san purabɔ sundɛkɔ, lɛ Kirisi zaanwuri ba gulawakɔ.*

Bia xe zey wɛɛbɔ yi lɛ fulakebi bɔɔ sɛɛwarɔno wa. Xɔɔ gunbɔɔ nu Pɔl ka, hin lɔ xɔ tuti a Nyelye a huunwɔ nuri sirisebo. Xɔɔxe bia xe xe mɔɔ nu bɔ xe xe wa.

Bi kpeny bi isi wurinbika duu, lɛɛ naaku bi woo gulawaka bi Tɔsɛ Yezu a kooti. Mɔ bi xe gulawaka a nyubɔ xɔ bɛnni bi dow gulawaka a bulaa. Gulawaka xe yinu

keyaka a usbiw few le nanpikε le kparyay.
Xɔ benni bi 'pe lɔxɔ nu duɔnnu Tɔse le
xeγe.

Bia xe xe guɔmɔpu nu nyubɔ xe xe
wurinbike wa. Xɔ benni bi karanpi xɔɔ
guɔmɔpu nu bɔ xe xe le hin san
gulawakarɪ.

Pɔl kolle xaansebɔ nu fi Efezihunye a la: *ia
xe taalekenu lɔbɔnu xenu xe wirinbike a
booxo nu ay lal-i giye wa yi, i kayye!*

Arɔmanɪ 6.12-14 - *Xɔlɔxe ia xe zey killi tɔ
i hitɔ nuɔ pu danwa. la xe kan i hitɔ a kori
a tenike ti wa.¹³ la xe zey killi woo bulaa i
hitɔri le xenu booxo nu a kere wa yi. I tu i
hitɔ le ha Nyelye mɔɔnu i xe nyubɔ nu ɔɔ
purekeri i law. Xɔlɔxe xɔ benni i tu i hitɔ
bɔbɔ le ha Nyelye le xɔ xenu xɔa booxo nu
kere.¹⁴ Xɔa benni killi tɔ-i danwa. A xɔa xe
Nyelye a 'pɔrebɔ a dukɔ lɔy xe le i woo*

Nyelye a keyaka danwa. Xɔ ha-ɪ xɔa keyaka xɔ law.

Xɔxɛ bi zey Nyelye a Toonre kpeny bi toon, biy sɛɛr lɔxɔ nu kɛɛ lɛ lɔxɔ nu xɛ kparyay.

Yezu ɪɪ bi miye ba Toonrenu. A xɛ kan sɛɛrabɔ nu bi xɛ sɛɛr. A gi gbɔɔyapɔ nu bi xɛ gbɔɔ bi miye fɛw. Mɔɔnu bi xɛ Yezu a nyubɔ bi zey a kpeny bi toon bi sɛɛrabɔri fɛw. Bi bɛnnɪ bɪnu ha Nyelye xɔa boo gunbɔri fɛw.

Kolosi a sɛbɛ 3.8-10 *Lɛɛ naaku ɪ dusɪ xɔɔ gusunbɔɔ fɛw, lɔbɔnu xɛ: huunwɔ, xuuraka, gɪkaa, lɪlaykɛ lɛ deenku sɛɛrabɔnu maa san ɪ nuɸɪyaari. la xɛnu bɪnnɪ lɛnu sari ɪ wɔw wa. l dusɪ ɪsbikpronwakɔɔ lɛ xɔa xɛbiiboo, lɛɛ tu ɪsbikɪlaxɔ nu xɛ*

nyungokilaa, le usnu giye sinwri few le tuni lɔɔnu sankeye.

Nyun nu za hɩnaa xe Nyelfɔɔrse lee a lo koro hɩnaa isi ban killi a mixo kpokpo, xɔɔ nyunhun a xe Nyelye a nyun deny wa. Lɔɔ nu xe xe killi sinwri few karanpu mo aa xe xaanse deny wa. A bɩnnu bɩnnu nyubɔri lee a fulako ba hito.

Pɔl tundeke xaansebo nu isi Efezihunye a la: *xɔ benni i giye deny, lɔɔɔnu xew ηmansaka, gubirenwo, gixelemu kori beetexonu tuni punpunkee, boay woo usina Kirisi le Nyelye hin a Wusekeri wa.*

1 Kɔrenti a sebɛ 6.9-11 – *la giloza kaynanpisebo ay yee Nyelye a Wusekeri wa ya? Mɔxɔmu iaxe fulake i hito wa, lɔɔɔnu xe ηmansasebo, lɔɔɔnu xenu punke punibo, lɔɔɔnu xe san tɔɔɔ a mixo lenu*

'pɛɛɛ kallarɪ, xɪnabɔɔɔ xɛɪɪ 'pɛɛɛ bɔɔ wɛ
xɪnabɔ, xɛndɛyɪrabɔ, yuwsebo, miirsebo,
taniisebo, lɔbɔɔɔ xɛɪɪ lɪla lɛɪɪ pɪta
nyɪbɔ yɪɔ, lɔbɔɔɔ xɛɪɪ suwle nyɪbɔ
gɪxɛɛɪɪ kɪpolokori, bɔay yɛɛ Nyɛɛɛ a
Wɪsɛkɛɪɪ wɛ.

Wɛɛɔ ɪ sundɛkɔɔ xɔxɔ lɔ bɔɔɔ xɛ duu, lɛɛ
naaku Nyɛɛɛ duuke-i xɔ sa kɛɛɛ
xɔangɔɪ, xɔ nanpɪkɛ-ɪ xɔa hɪnmanga bɪ
Tɔsɛ Yɛzɪ Kɪrɪsɪ a kundɛ yɪraarɪ xɔa pɛɛɪ a
Toonrenu.

Galatɪ a sɛbɛ 5.16-21 - l dow lɔxɔɔɔ mɪ
nɪɪɪ lɛ sɛɛɪ-ɪɪ, mɪ la: ɪ zɛy Toonre
Duuwa kɛɪɪ ɪ toon, lɛ xɔɔɔɔ ɪay nɪxɛ
tɔgbɔɔɔ a gukorwo tɪ danwa.

Xɔgumɔ tɔgbɔɔɔ nɪɪɪ gukorwonu xɛ
kay Toonre a mɪ. A Toonre nɪɪɪ
gukorwonu xɛ kay tɔgbɔɔɔ a mɪ,
mɔxɔɔɔ hɪɪ xɛɪɪ wɪla, lɛ xɔɔɔɔ ɪa xɛ

maaxe lɔxɔnu ɪ kor wa. Xɔɔxe Toonre
kpeny ɪ toon, mu ia 'pɔɔɛbɔ a maari ti
danwa.

Tɔgbɔrxɔ a xeɓiibonu lɛlɛkɛ kilɪlɪ, hɛɛnɔ
lɔbɔ: ηmansaka, birenyke, gusanyke, pun-
punkɛɛ, dumaka, nyaasikɛ, wulayke,
miireke, huunwɔ, bɔɔnɪbɔ, baala baalaa,
kpenniwo, gɪxɛɛmu kori beeteɛ, taniye,
digboon lɛ wɛ gɪxɛɛmunu vir hinti mu xɔɔ
hɛɛnhuun. Mi kollo-i, ɛɛgi mɔ mi kpeny
mi sɛɛryɛ, lɔbɔnu xɛxɛ xɔɔ guunbɔɔ a
kpooxo, bɔay yee Nyelye a Wusekeri wa.

1 Zan a sɛbɛ 3.8-10 – Lɔɔ nu xɛw killi mu
axɛ Satan amu, xɔɔgumɔ Satan xɛ killixɛsɛ
gownaari. Nyelye a Bixɪna yi lɛ puta Satan
a xeɓiiboo. Nyuun nuɔxe Nyelye a bii aa
xɛxɛ killi wa. Guun nu xɔ tiiti Nyelye a
gɪkolwo mi ba miye, aa maa xɛ killi wa,
axɛ Nyelye a bii. Xɔɔ lɔy zɛy bu gi lɔbɔ

nuxe Nyelye a bipo le loko nuxe Satan a bipo. Xogumɔ nyun nu a xew gunanpiwo wa, le loko nu a kor ba we wa, bɔa xe Nyelye a bipo wa.

Xo kay webo fa Efezihunsebo a sundeko nu xe la: bɔnaa xe Nyelfɔɔrsebo, lee, xoxe bo kay bo mi bo killi a miye kpokpo, bo laa gbankewa, bɔa xe xaansebo deny wa, bo yaa daari kpokpo.

Nyun nu xenu wellenu killi, a tuni mo luy xenu welle piiti a miye, xo nyunhun, aay yaa Nyelye a wusehunye besi le besi wa.

Loko nu xe siriri Nyelye sunwri few, xo karanpi mo baa woo Nyelye a suko wa.

Nyelye gi loko nu bi xe, le loko nu mi bi gbɔɔɔɔ. Bia maa bunkesi gye Nyelyeri wa.

Nyelye xe si killi a kparyay le xa xe paanke lobo nu siri xa sɛɛrari. Aan paani gunbo nu dan lobo nu siriri Nyelye Nowe a sinyeri wa.

Aan paani gunbo nu dan lobo nu siriri Nyelye Sɔɔmɪhunyɛ le Gɔmarahunyɛ wa.

(Dow **Duu Naari 6.5-7, 18.20-21, 19.24-25**)

Bi kpeny bi isi wurinbike duu. Naaku bi woo gulawaka Tɔsɛ a kooti. Mo bi xe gulawaka a nyubo, xa benni bi tu gulawaka a bulaa.

Arɔmani 13.11-14 - *Xa benni i xe xa gunbo nu mi karanpi-i few, mɔɔnu i gi sinxa nu bi ti naaku. Xa benni i ko dɛɛziɔɔri. Sinxa nu biy woo bi suko, xa turabiri, xa 'linke mɔɔnu bi kpeny bi xaanri Yezu duu.*¹² *Mɔɔnu sey koro xer, a giraa koro hab, xa benni i dusi wurinbike*

a boo lɛɛ tu kwawulaa gandɔ nu bɔ xɛ yeke giraari lɛ xɛnu gulawaka a boo. ¹³ l zɛy bi duw Nyelye a bulaa durumu xɛkay, mɔɔnu nyun xɛ yaalɛ giraari lɛ bɔ nun. la xɛ di dulɔ huun lɛ hin kasa ɪ miye wa. la xɛ nin taan lɛ xo gow-i wa. la xɛ xɛ saasaa ti wa. la xɛ wula wa. la xɛ kor nyubɔ gixɛlɛmɔ lɛ ɪ miye unu nyow-i yi. ¹⁴ l zɛy ɪ Tɔsɛ Yezu Kirisi xɛ ɪ kwawula gandɔ nu i yeko lɛ xɛnu gunbɔ nu a kor. la xɛ zɛy ɪ hitɔ a kori tu-ɪ sa gugikɔ a miye wa.

Lɔbɔ nu usɪ killi a miye, lɛ deen a xɛ gorobo wa, xɔɔ nyubɔɔ karanpi mɔ bɔa xɛ Nyelye a nyubɔ deny wa. Xɔɔxɛ xɔa xɛ gurɔɔnu mɔɔnu bɔ xɛ killi wa, xɔɔ karanpi mɔ Nyelye a Toonre a usɪ bɔɔ miye wa.

1 John 1.5-7 - *Nyelye lo xɛ gulawaka, wurinbika a yɛnu bɛsɪkɛ lɛ bɛsɪkɛ wa. ⁶ Bɛɛ*

za bi tanɩ Nyelyenu, bilɔ fa bi yaalɔ wurinbike a miye, bi binnunu. Kparyay a mi bi miye wa. ⁷ Bɛɛ yaalɔ gulawakarɩ mɔɔ Nyelye xɛ gulawaka, guun ay isibunu bi wɔwri bi doro wa. Yezu nu xɛ xɔa Biihun, ba tɔɔ fa, hin paalɔ bi killibo fɛw kpokpo.

Yezu nu xɛ Gulawaka yi, a isi nyubɔ sundɛkɔ, lɛɛ mɔɔnu nyubɔ xɛbiibo ŋmɔri xɔɔxɛ bɔ kay Gulawakɔɔ, bɔ kor bana isi wurinbike a miye, a Nyelye siw bɔɔ kparyay.

Zan a sɛbɛ 3.19-21 – A xɔɔ kparyaysiixo xɛ mɔ gulawaka yi hunxɔ a nyubɔ kor wirinbike bɔ 'lɩnkɛ gulawakɔɔ, bɔɔ xɛbii ŋmɔri xɔ lɔ xɔ tiiti. 20 Xɔgumɔ lɔɔ nu xɛ xɛ gɩkaa a xɛ nyaansi gulawaka, aa xɛ kor hɩnaa yiri gulawakɔ lɛ xɔ gularɩ hɩnaa xɛbiibo lɛ hin san gbolingboo wa. 21 Lɛɛ lɔɔ nu duwɔ kparyay, a xɛ yi gulawakarɩ, lɛ

χολμυ βα χεbiibo maa leleke, xogumɔ Nyelyenu lo a xewwɔ.

Zan a sebɛ 8.12 – *Yezu vir anu sɛerbɔnu kulaa ti a la: mu lo xe hunxɔ a gulawaka, loɔ nu duwɔmi, ay yalle wirinbika a miye ti danwa, ay woo gulawakɔ nu xe goon angɔ.*

Kolosi a sebɛ 1.13 – *Nyelye lo suwbi wurinbiko a pananxɔri, a tubi a sa ba Bixenkorwa a Wusekɔri.*

1 Pityɛr 2.9 - *Lee eɛn, ixɛ pulɔsebɔnu xɔ pir, i vir ixɛ wuse a sulasebɔ nu vir bɔxe pulɔsebɔnu du, i vir ixɛ nyubɔnu xɔ fenti, le xɔlmυ loɔnu bulle-i wurinbikoo a yinu ba gulawagballakɔri unu sɛer ba keyaka a guun.*

(Lolleyɔ a sebɛ 27.1 *L'Éternel est ma lumière et mon salut: De qui aurais-je crainte? L'Éternel est le soutien de ma vie: De qui aurais-je peur?)*

Pɔl karanɔbi mɔ lɔbɔ nu isi gulawakarɩ, bɔ lɔ zey Toonre kpeny bɔɔ toon, bɔ xe nyeb keyaka le nanɩke le kparyay.

Galati a sebɛ 5.22-23 – *Toonre a xebiibo xe kori, duunwaka, mitobewaka, berye, keyaka, mikeyaka, nufitanaka, joowaka, le hitɔ-goko. 'Pɔre a kay xɔɔ guunbɔɔ wa.*

Xɔɔxe bi xe karan Nyelye a sɛera, bi lɔ ha bi hitɔ Nyelye, xɔy xe le bi maa gi gunbɔ nu gurɔwenu le gunbɔ nu duunyenu.

Pɔl kolle xaansebɔ nu isi Arɔmanɩhɩnxɔ a la: xɔ bɛnnɩ bɔ tu bɔ hitɔ nu fanu tagoon le ha Nyelye le xɔ tunɩ sulaykɔ nu duunyenu le xɔ xe xɔango deny. A kollebo bɔ zey Nyelye gbanke bɔɔ gbɔɔyapɔ le bɔɔ miw le bɔ maa gi lɔxɔ nu xɔ koro, gunbɔ nu keɛ, gunbɔ nu duunyenu le gunbɔ nu

nanpi xɔa baka. (**Arɔmanɩ a sɛbɛ 12.1-2**)

Bla bɛnnɩ bɩnɔ xɛ guɔmɔpɔ nu kayxaansebo xɛ xɛ wurinbɩke wa. Xɔ bɛnnɩ bɩ ɩnɩ tɛbyɛ lɛ karanpi xɔɔ guɔmɔpɔɩ nu bo xɛ xɛ lɛ hɩn san gbolingboo.

Zu bo bɩ maa woo tɛbyɛ lɛ karanpi guɔmɔpɔɩ lɛ hɩn san gbolingbo?

Xɔɔxɛ bɩ kan Nyelye a sɛera a tenike lɛ zɛy Nyelye a Toonre kpeny bɩ toon lɛ a habɩ ba pananga, biy maa ɩnɩ tɛbyɛ lɛ karanpinɩ Nyelye a kparyay lɛ xɛ lɔxɔ nu kɛrɛ Nyelye a humanga.

Yezu kpeny a karanpɩbɩ Toonre a boo, a la:

Zan 16.8-11 - *Huny yi, nyubɔ nu hunxɔ, ay karanpɩbɔ bɔɔ zɛyna nu xɛ killi, nanpikɛ lɛ kparyaysiye a guunri. ⁹ Ay karanpɩbɔ bɔɔ killi nu xɛ mɔ bɔa xaanmɩri wa. ¹⁰ Ay karanpɩbɔ mɔ bɔ dingɩlan nanpikɛ a*

gusunri, xɔgumɔ mi darɔ bi Suwa a baka, a lay vir nɪmi ti dan wa. ¹¹ Ay karanɪbɔ lɔxɔnu xɛ kparyaysiye, xɔgumɔ huɪnxɔ a tokpenysee a kparyay si a law.

Yezu vir a kolle ba dɔwseɓɔ a la: mɔɔnu mi yaw bi Suwa a baka lɛ lay vir nɪmi dan wa, Nyelye a Toonrey yi. Mɔɔnu ay yi, ay karanɪ gukumɔ sanr nyubɔ nu a gi Nyelye wa.

- 1.** Ay karanɪbɔ bɔɔ zeyna nu xɛ killi.
- 2.** Ay karanɪbɔ Nyelye a nanɪkɛ a gusun.
- 3.** Ay karanɪbɔ Nyelye a kparyaysiye a naa lɛ mɔɔnu Suwa Nyelyey si Satan, ba kparyay.

Nowe a sunyɛri, a karanɪ nyubɔ Nyelye a sɛɛra lɛ killi a gusun. Mɔɔ lɔ bi bɛnni bi karanɪ daa nyubɔ Nyelye a sɛɛra lɛ killi a gusun.

Λεε, βια βεννι βι karanpi nyubo killi a guun kput wa. Χω βεννι βι vir kollebo Serekyya a naa λε karanpibo mo bo maa woo killiduwosi λε suko Yezunu.

Killisebo xe isi wurenbike a miye, λεε xoxe βι karanpibo gulawaka, boy maa woo kunkulaa βι Tose Yezu Kirisinu.

Nyelye bullebi wurinbikoo a yinu xa gulawagballakori.

Moxomu xaansebo βεννι bo kpaw gikaxeri.

1 Κορεντι α σεβε 5.9-11 – *Mi kpeny mi sebe mi ha-i, λε xoxomu ia xe satani ηmansasebunu wa. Xca xemuza lo hunxo few a ηmansasebo, miirsebo, yuwsebo, pun-punkesebo lo mi ka wa, xo laawa, xo βεννι ι san hunxo. Λεε mi sebe mi la: ι wenu za: hinaa xe forse, a lo ηmanso, a miiro, a xenu punke punibo, λε a lila nyubo, λε a niinu tanw, λε a ywnu, laxe*

saan nu tanu wa. la xe dinu xoo nyu-
isibiixo woori wa.

2 Kõrentu a sebẽ 6.14-18 – la xe satanu
kayxaansebonu lenu xe gitanaka woori mu
naargaawoo wa.

*Nanpikẽ lẽ kaynanpikẽ hin maa satanu ya?
A gulawaka lẽ wurinbikẽ hin maa satanu
dukoti ya? Kirisi lẽ Satan bo maa satanu
ya? A anko satanaka lo maa isi xaanse lẽ
kayxaanse booo sundekẽ? A anko satanaka
lo maa isi Nyelye a foorogballaka lẽ
punibo sundekẽ?*

*Xogumu bẽẽ laxe Nyelgoonxo a
foorogballako. Nyelye la: miy isi booo
sundekẽ lenu milbonu, miy xe booo Nyelye
lẽ booxe mi nyubo.*

*Xokoxe Tõsẽ la: u san booo sundeko lẽ
kpawbori, la xe gbenri guuxonu gboronkẽ
wa, xogumu xooku miy hokõle-u. Tõsẽ nuxẽ*

*pananga few a tɔse vir a la: Mly xe ɪ Suwa
le ɪ xe mi biɾixɪnabɔ le mi biɾiyɪrabɔ.*

2 Tesaloniki a sebɛ 3.6 – *Bi wɛɛbɔ, bi
kollo-i bi Tɔse Yezu Kirisi a kundɛyɪraari,
ɪbɔɔnu xe bi wɛɛbɔ fewnu kay tuɔnikɛxɔnu
ɪ woobinu, bɔɔ xe kpulsebɔ, ɪ fowbori.*

2 Tesaloniki a sebɛ 3.14-15 – *Guun nu bi
sebɛ ɪ sebɛɛri, nyuun nu zey aa kan hin a
tenike wa, ɪ ni ba guun mɔ ɪ few, lɛɛ ia xe
taalɛkɛɛnu wa, le xɔɔmu deen gowee. la
xe tuhun mu ɪ nyaansɪsɛɛ wa, ɪ kollee mu ɪ
wɛɛhun.*

Matiye a sebɛ 18.15-17 – *Xɔɔxe la wɛɛ xe
killi, yaahunri laba laa sɛɛɛɛnu. Xɔɔxe a
kan, wu woo la wɛɛhun. Lɛɛ xɔɔxe aa kan
wa, vir yaa tu nyuun tanɪ xɔ kay nyubɔ
nyoor le sa la hitɔri le ɪ darɛɛri, le xɔɔmu
xɔɔ guunhun tɛnnɪ nyubɔ nyoor xɔ kay
nyubɔ saanr hinburi. Xɔɔxe aa dɛ a kan
tenike wa, yaa sɛɛryɛ xaanssɛbɔ gbulonxo,*

χκχε αα δε λε καν χαανσεβκ α tenike wa,
tuhun mu kayxaanseε χκ kay mu
lanposuwsee.

Galati a σεβε 6.1-2 - Μι wεεβκ, εεnu
Toonre kpeny ι toon, εε gow nyuun
ηmayσε χena, ι gbulenkee yinu
buldenyxori mijoowarkanu. Λεε gaan,
sadew λε χκχμυ wua χε woor χκχ
κκrsικκκρι wa. Inu dankeri uκw λε ι hiya
uκw gunuκw, χκχμυ ιy kaanrke Kirisi a
'pκρεε.

27

Fullu a bulaa le Toonre a bulaa

Efezi a sebε 5.15-20

Efezi a sebε 5.15-17

Mɔxɔmu nu sadew le gi i yallebii, la xenu xe mu kurutasebɔɔ wa, nu xe mu fillisebɔɔ. ¹⁶ Eε woo lorwo le xenu gukeyyɔ, la xe kraasakeri wa, xɔgumɔ gurɔɔ ηmɔri. ¹⁷ Xɔɔɔ xɔ tiiti la xexε

| *ημορσεβο wa, ι gi kan Ιωχου xe*
| *Τωσε a gukorwo keyakarι.*

Χαανσεβο βεννι βοου sa δεw Ιε bulaxo nu bo tuw. Βοα xe zey Ιε tunι ημορσεβο wa. Βο tunι fulligisebo.

Σιuxo nu bi ti daa, xo ημορι. Μο bi woo bulaa xo βεννι bi xe Ιωxο nu κερε. Βια xe ημορ wa, bi xe Ιωxο nu duouhu Τωσε.

Βιου sadew Ιε gi bi yallebii. Βια xenu xe mu kurutaseboxo wa, βιου xe mu fulliseboxo.

Χοxοxe bi xe karan Nyelye a σεera Ιenu kan ba tenike, biy woo fulli Ιε tunι fulligisebo.

Βια βεννι bi tunι Yezu a we duwsebo nu a σεernu a Ia: *Ιa xe kan we giye dike wa!*
(Luki a σεβε 24.25)

Βια βεννι bi tunι xaansebo nu Ισι Galathunye wa.

Pɔl sɛbɛ ba sɛbɛ a kollebo a la: *Eeh! Galatisebo, ɪ ŋmooro! Anko ɔ putɔ ɪ tawwɔ mɔɔ? Wudan mi ɔ karanpi-ɪ Yezu Kirisi a gusun kilili wɔa bo marɛɛ dɪwɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ ɪ hinburi. I dow mi bibo-i wɛ bibye tanɪ, 'pɔrɛ a xɛbiibo a dukɔ ɔ xɔ tiiti a ɪ woo Toonre Duuwa laa Sɛerkeyya a tɔunɪkɛxɔnɔ ɪ kan ɪ xaannɪ ɔ? Bɛkɛɔxɛ ɪ ɔ ŋmooro mɔɔ? I ɪsɪ ɪ gownu Toonre Duuwa, boɔ ɪ koro laalɛkɛ ɪ pɛɛn a pananganɔ, bɛɔ? (**Galati a sɛbɛ 3.1-3**)*

Pɔl la Galatisebo xɛ kurutasɛbo. A bibbo a la: anko ɔ duunɛ-ɪ? Anko ɔ putɔ ɪ tawwɔ mɔɔ?

A vir a bibbo a la: 'Pɔrɛ ɔ ɪ duw ɪ ɔ woo Nyelye a Toonre laa xɔ kay mɔ ɪ kannɪkɛ ɪ xaannɪ ɔ ɪ woo hun ti? A mɔ ɪ gownu Toonre ɪ law, ɪ laalɔwɛnɔ tɔɔgbɔrnama boɔ ya?

Χαχα nyubo few, baa xaanru gunbo nu Yezu
le Pol kollebo wa. Baa xaanyoru bo miyenu
wa.

A guunu guunnu, gaa bal xaan wua maa
duunnu Nyelye wa.

Zaaki la: *χαχαε we nyun bal filli i sundeko
gunuwo a guunru, xo benni a fun bi
Nyelxo nu xe miduunse Nyelye. Xaa xe
kon nyun nu xo koro han wa. Xay vir
wulawenu ti wa, xy haan filli. (Zaaki 1.5)*

Bla xe ηmor wa, bi xe loxo nu duunnu Tose
sinwri few. Bi tuuni Nyelye a serra, bly gi
gunbo nu Tose koro le gunbo nu xe
duunhunu.

1 Tesaloniki a sebe 4.3 - *Loxonu Nyelye
koro xe i duuwaka, ia xenu xe ηmansaka
wa.*

1 Piyer a sebɛ 2.13-15 - *l wurri panansebo few Tɔse a kundeyiraari, le vir wurri lɔɔnu xe wuse, xɔgumɔ huunlɔ gixelemu few a taari. 14 l wurri hintɔse le ba sumaseboɔnu xenu paanke ηmaysexesebo few leenu paar nyukeyyapɔ. 15 Nyelye koro inu xe gukeyyɔ le bantinu gurutasebo le ηmoorsebo nufiyɔ.*

1 Piyer a sebɛ 2.20 - *Xɔɔxe ι xebigikɔ lɔ xɔ tiiti a ι woo paankeε, ankɔ punkεε lɔ xɔɔ berxɔri? Leε xɔɔxe gukeyyɔ lɔ xɔ tiiti a ι nunu berye ι tɔɔraari, mu keyaka lɔ Nyelye a hunmanga.*

1 Tesaloniki a sebɛ 5.18 - *Inu ha Nyelye xɔa boo guunbɔri few, xɔgumɔ xɔɔɔ lɔ Nyelye koro ι guunri Yezu Kirisiri.*

Zan a sebɛ 5.30, Yezu la: - *Mia maa xe we giye miti wa, mi xe si kparyay le benikenu lɔɔ nu mi kannu bi Suwa, xɔlɔxe mi kparyaysiixo nanpi. Xɔgumɔ mia xe waar*

*miwnu few.*²⁰ *Inu ha Suwa Nyelye*
ƙɔa boo sinwri few, gunbɔri few,
bi Toɔɛ Yezu Kirisi a kundeyiraari.

Bla xe nin dɩven ƙɔ kay taan ƙɔ kay kwaamu ƙɔ kay gɩniikpalwɔ ɛ ƙɔ kasaburu wa. Ƙɔƙɔ xe yinu telkee. Gɩniikpalwɔ xe ɔrke pulwɔ. Nyun nyun nu niiyo, fulɩbalse ɔ.

Gaa nii taan ƙɔ ha Satan bulaa ɛ a to la hitɔ. Xaansɛ bɛnni a ha Nyelye a Toonre bulaa ɛ a toɔn.

Toonre mi xaansɛ a mixo a law, ɛ xaansɛ bɛnni a zey Toonree kpeny ba toon gunbɔri few. A maa dankeburu ɛ binu sɛɛr ɔƙɔ nu kerɛ lenu xe ɔƙɔ nu kerɛ Nyelye a himanga.

Χώχξε βι hito kanrnu Nyelye a Toonre, biy xe gunbo few bi Tose Yezu Kirisi a kundeyiraari.

Sumasebo xebiibo a sebe 1.8 - *iy woo pananga sinxo nu Toonre Duuwa wer-iri le iy xe mi gulelekesebo Zerizalemhinye le Yudehinye le Samarthinye laa dannu burko a tuna.*

Sumasebo xebiibo a sebe 16.25 – *Pol le Silasi nu lolle lenu punke Nyelye*

Karanpika a sebe 14.3 - *Bonu lolle we herkilaa wuse isinaa gixelemu goonbo nahun, le nyufillwapo humanxo.*

Hebere 2.12 - *Xochxe a kolle Nyelxo a la: miy seer la yiraxo a guun mi weebo, miy punkewo taalekenabori.*

(Dow **Lolleyro a sebe 33.1, 40.3, 96.1-2, 149.1, 2 Karoniki 5.12, 5.14**)

Σεβφεερο nu karanpi taan a goun

1 Κορεντι α σεβε 5.11 - *Λεε μι σεβε μι λα: ι wεενυ za: hinaa xe fωorse, a ι ηmansω, a miiro, a xenu punke punibo, ιε a lila nyubω, ιε a **niinu tanw**, ιε a yuwnu, ιaxe saannu tanι wa. la xe dnuω xωω nyu-ιstibiixo wωωri wa.*

1 Κορεντι α σεβε 6.9-10 - *la giloza kaynanpisebω ay yee Nyelye a Wusekerι wa ya? Mωxωmu ιaxe fulake ι hitω wa, ιbωbωu xe ηmansasebω, ιbωbωu xenu punke punibo, ιbωbωu xe san tωωxω a mixo lenu 'pele kallari, xinabωu xenu 'pele bωω we xinabω, xende-yirabω, ¹⁰ yuwsebo, miirsebo, **taniisebo**, ιbωbωu xenu lila lenu puta nyubω yuω, ιbωbωu xenu suwle nyubω gixelemu kpolokori, bωay yee Nyelye a Wusekerι wa.*

1 Ριγερ α σεβε 4.3-4 - *Duu ι kpeny ιnu xe nyubωu a gi Nyelye wa. ι kpeny ι xe bωω*

*gukorwo beete. Inu ηmansa, ι ιsɪnu kori-
ηmɔpi, taniie, dɪgboon, taniin-gbulungo
le nyel-warɔ punkε. Naaku, mɔɔnu ia vir ι
xebɔnu we gupoko nu xe ηmansaka wa,
bɔ gbata. Xɔlxε bɔ putaawɔ ι yɪrɔ.*

Levitiki a sɛbɛ 10.8-10 - *Le Seigneur dit
à Aaron: Toi et tes fils, ne buvez ni vin ni
autre alcool quand vous devez aller à la
tente de la rencontre. Ainsi vous ne
mourrez pas. C'est une règle pour
toujours. Vous la respecterez de
génération en génération. Ne buvez pas
d'alcool. Alors vous pourrez décider si
une chose est sacrée ou non, si elle est
pure ou impure.*

Proverbes 20.1 - *Le vin rend l'homme
moqueur, l'alcool le rend bruyant. Celui
qui en boit trop ne sera jamais un sage.*

Proverbes 23.29-30 - *Qui est
malheureux ? Qui vit de regrets ? Qui se*

dispute et se plaint sans arrêt ? Qui reçoit des coups sans raison ? Qui a les yeux troubles ? C'est l'homme qui passe son temps à boire et qui fait sans arrêt des mélanges d'alcools.

Proverbes 31.4-5 - *Le vin n'est pas bon pour les rois, et l'alcool n'est pas bon pour les chefs. S'ils en boivent, ils oublient les lois et ils ne rendent pas justice aux pauvres.*

Ezayi a sɛbɛ 5.11, 22 - *Quel malheur pour ceux qui se lèvent tôt le matin afin de courir après l'alcool, et qui traînent tard le soir, excités par le vin ! 22 Quel malheur pour ceux qui sont très courageux pour boire et très forts pour mélanger les alcools !*

Ezayi a sɛbɛ 24.9 - *Les gens ne boivent plus de vin en chantant, les boissons alcoolisées semblent amères pour les*

buveurs.

Ezayi a sɛbɛ 28.7-8 - *À cause de l'alcool, ils disent n'importe quoi. Ils sont troublés par le vin. L'alcool leur fait perdre l'équilibre. Ils ne voient pas clair quand ils rendent leur jugement. Toutes les tables sont couvertes de ce qu'ils ont vomi, tout est sale !*

(Dow Samson a guun, **Kparyaysisebo a sɛbɛ 13.2-7**)

28

Χαανσε Ιε βα wuraa

Efezi a σεβε 5.21-33

Efezi a σεβε 5.21

*l wurri աշտ Ιε karanpinu m k l
hככ Kirisi.*

Χααχε βι hito kanru Nyelye a Toonre, biy kanu βι աշտ. Βι χιnabո yoo, βι yirabո yoo, βι bիpո yoo, βι աε хаansebո yoo, βι bennu

bi kabɔnu fɛw mɔɔnu bi xe el bi Tɔse Yezu Kirisi.

Xaansɛbɔ fɛw bɛnni Nyelye a humanga. Tanɪ a 'lɪnkɛ wɛ wa.

Bɛɛn fɛw bi xe Nyelye a bɪpɔ mɔ bi xaanɪ Kirisi lo xɔ tuti. Bɛɛn fɛw nu mur Kirisiri, bi yeke Kirisi. Bɔɔ Yifise a ti kpee, Girɛkɪsɛ ti kpee wa. Dɔɔya a ti kpee, tɔse ti kpee wa. Xɪna a kpee, yɪra kpee wa. Xɔgumɔ bi fɛw, bi xe tanɪ Yezunu. A xɔxɛ bi xe Kirisi amɔ, xɔn fa bi xe Abraham a woopo, nu xe ɔlsɛbɔ nu Nyelye ka xɔa nɔfɪsaawɔɪ. **(Galati a sɛbɛ 3.26-29)**

● Yirabo a guun

Efezi a sebε 5.22-24

*Yirabo, ι wurri ι xinabo εεgi mo
ixε wurri Tose. ²³ Xogumbo xina lxε
yira a ta'lunkεε, εεgi mo Kirisi xε
xaansebo gbulunxo nuxe ba
tɔgbɔrxɔ bɔɔ ta'lunkεε, a huunlo
xε Suwsee. ²⁴ A mo xaansebo
gbulunxo wurri Kirisi, xɔɔ tanakɔɔ
lo yirabo bennu bo wur bɔɔ
xinabɔri guunbɔri few.*

Pɔl kpeny a sεernu yirabo a kollebo bo kan
bo xinabo tenike mɔɔnu bo xε kan Tose
Yezu a tenike.

Mɔɔnu Kirisi xε Nyelye a nyubo a
ta'lunkεε, mɔɔ lo xina xε yira a ta'lunkεε.

Χίνα βέννι α κορ βα γυρα ιε βερεε ιε haan
tebye. Μωκονυ Nyelye koro xca nyubɔ
xɔxɔxe xca nyubɔ xe kan Kirisi a tenike.
Μωκ ιɔ xɔ βέννι γυραβɔ kan βωκ χίναβɔ a
tenike gunbɔri fɛw.

1 Κορεντι 11.3 - *mi koro ι giloza Kirisi lo
xe χίναβɔ fɛw βωκ ta'linkese. A dukɔti χίνα
ιɔxe γυρα a ta'linkese. A Nyelye lo xe Kirisi a
ta'linkese.*

(Dow **Efezi a σεβε 1.22-23, 4.15, Kolosi
1.18, Titi 2.4-5**)

Λεε, xɔxɔxe χίναα, a koro ιε βα γυρα xe ιɔxɔ
ny a κερε Nyelye a himanga wa, βεκε ιɔ
γυρα βέννι α xe?

Sumasebɔ Xebiibo a σεβε 5.28-29 -
*Yifibo sulasebɔ ta'linkeseε kolle Piyer
taabɔ a la: bi kolle-i bi la: ia xe vir tɔvnike*

*nyubo Yezu a yiraxonu dan wa. .. A Piyer le we sumasebo lalɛ dɛɛ bo la: **xɔ bɛnni bi kan Nyelye a tenike le 'lunke mɔ bi kanɔ nyun a tenike.***

Xaansɛ bɛnni a kan Nyelye a tenike le 'lunke mɔ a kanɔ nyun a tenike kpokpo.

- **Xɪnabɔ a guun**

Efezi a sɛbɛ 5.25-33

Xɪnabɔ, ɪ kor ɪ yɪrabɔ ɛɛgi mɔ Kirisi kor xaansɛbo gbulunxo a lo lal bati boɔ kooti,²⁶ le xɔɔmɔ a paalɛbo le Nyelye a Sɛera duukebo le sa kpee.²⁷ A koro xɔɔ bunse xaansɛ-gbulunxoy in ba hɪnmanga caca birenkay. Bɔa xɛ ɪsɪnɔ nɪmɔpɪna le we guunboɔnɔ

tuniko wa, bo isi kpee zeynabale.

²⁸ *Mochunbo xinabo benni bo kor
bo yirabo mu bo pɛɛn a
tɔgbɔbo, lɔbo kor ba yira mu ba
pɛɛn lo a kor.* ²⁹ *A nyɔɔn a*

*nyaansi si ba hito dika kpee wa,
axe gɔnɔke lenu lɔbo, lenu
doko ɛɛgi mo Kirisi xe xaansebo
gbulunxo.* ³⁰ *Xogumbo bixɛ ba*

tɔgbɔrɔ a bawɔ. ³¹ *ɛɛgi mo bo
sebeke Nyelye a Seberu xo la: xina
xe kpawri bo suwa le bo hina,
lee marri ba yira le bo
nyoorekoo taaleke xe
tɔgbɔrtanaka.* ³² *Xo*

*gɔwerenkewosii gbal, lee Kirisi le
xaansebo gbulunxo a gɔɔn lo mi
sɛɛr.* ³³ *Lee ɛɛn, mo i tantan few,*

*xina benni a kor ba yira mu ba
pɛɛnhɔɔn, a yira benni a kanu ba
xina.*

Mɔɔɔ Kirisi kor Nyelye a nyubɔ a lal ba hitɔ a pu bɔ kooti, mɔɔ lɔ xɔ bɛnni xinabɔ kor bɔ yirabɔ ti.

Mɔɔɔ Kirisi pu ba nyubɔ kooti a vannibɔ lɛ bɔ xɛ Nyelye amu. A paalebɔɔ Nyelye a Sɛɛra nu tuni ɔkɔ lɛ bɔ maa isi ba humanga bungɔɔ zeynabalɛ. Bɔ isi kpee, bɔ kɛɛ keyakarɪ, baa nunu zeyna tanɪ dɪkɛ wa.

Mɔɔɔ Kirisi kor nyubɔ, mɔɔ lɔ xɔ bɛnni xinabɔ kor bɔ yirabɔ keyakarɪ. Xɔ bɛnni bɔ korbo mu bɔ kor bɔpɛɛn a hitɔɔ. Lɔɔ nu kor ba yira keyakarɪ a kor ba hitɔ ti.

Nyungo tanɪ a fa a nyansi ba hitɔ wa. A xɛ dɪ dɪlɔ lɛ hayɔ a xɛ kayɔɔ keyakarɪ. Mɔɔ lɔ Tɔsɛ xɛ kanu ba nyubɔ nu xɛ ba hitɔ.

A Nyelye a Sɛbɛ kpeny a karanpɪbi duu a la: xɪna, hun tɔ ba yira, a dusɪ bɔɔ suwa lɛ bɔɔ una lɛɛ yaa marrɪ ba yira lɛ bɔ xɛ

tɔgbɔrtanaka, baa xe tɔgbɔrtɔ nyoor danwa.

Gusunu bi xɔɔ gwurenkewosi a naa kanbey, lee xɔ karanɔibi mɔɔɔ Kirisi sa tanɩ le ba nyubɔɔ. Xɔɔxe xɩnaa nu tɔ ba yɩra xɔ benni a koree mɔ a kor ba hitɔ, a yɩra benni a kanu ba xɩna.

(Dow **Duu Naari 2.21-24**)

Xɔɔxe xɩnabɔ xe kor bɔɔ yɩrabɔ mɔɔɔ Kirisi korbo, bɔɔ yɩrabɔy sabɔɔ tanɩ le kan bɔɔ xɩnabɔ tenike, sabaale a ti wa!

Lee, xɩnabɔɔ, bi nunu maa le kor bɔɔ yɩrabɔ mɔɔɔ Yezu korbo ya? 'An 'an wa!

Lee, Nyelye a Toonre le Kirisi nu isi bi miye maa dankeɔɔɩ le bi kor bi yɩrabɔ keyakarɩ. Xɩna benni a kor ba yɩra, le beree le haan gunbɔ nu a nyuw le ba yɩra maa isɩnu mitobewaka. Nyelye maa habi fullɩ le pananga le berye le kori lenu dankeɩ bi yɩrabɔ.

Χαχαε Yezu a kori ισι bi miye, biy gi Ιαχα
nu bi benni bi xe Ιεnu dankeri bi yirabo.

29

Subarɔ ɛ bɪɔ, ɛ tɔsɛbɔ ɛ dɔɔyapɔ, bɔɔ gɔɔn

Efezi a sɛbɛ 6.1-9

- **Bɪɔ bɛnnɪ bɔ kan bɔɔ nyɔbɔ
tenike**

Naaku Pɔl karanpɔ bɪɔ lɔɔ nɔ bɔ bɛnnɪ
bɔ xɛ ɛ dɔɔnnɔ Nyelye.

Efezi a sebε 6.1-3

*Bipɔ, ι kan ι kunsebo tenike Tɔse
a bulaxɔri, xɔgumɔ xɔkɔ nanpi.
² Kanu ι suwa le una. Mo Nyelye
lal xɔa 'pɔrebɔɔ, 'pɔre tananuu lo
xɔ sati xɔa nufiyaa, ³ xɔ la: le
xɔkɔmu wuy usuu duunwaka le
bany burkoori goon.*

Pɔl kolle bipɔɔ bɔ kan bɔ nyubɔ tenike
Tɔse a kooti, mu xɔ kerε.

Sinxɔ nu Nyleye ha Moyzi 'pɔrebɔ 'pɔrwo
xɔ karanpi bipɔ mo xɔ kerε mɔkɔnu bɔ kanu
bɔɔ suwa le bɔɔ una.

Xɔkɔxε bihun siri bɔɔ suwa taabɔ xɔ tunu
mu a siri Nyelye ti.

Bii nu xε xaansε, a nunu Nyelye a Toonre
nu maa dankεeri le a xε gunbɔ nu duunnu

Tɔsɛ. Bɪpɔ bɛnnɪ bɔ kan Nyelye a tenike.
Dukɔtɪ, bɔ bɛnnɪ bɔ kan bɔɔ nyubɔ tenike.

Kolosi a sɛbɛ 3.20 - *Bɪpɔ, ɪ kan ɪ kunsebo
tenike guunbɔrɪ fɛw, xɔgumɔ xɔxɔ ɪ
duunnu Tɔsɛ dukɔtɪ.*

Egzɔd 20.12 - *Kanu isowa ɛ una, xɔɔmɔ
wuy bany hinxɔ nu Tɔsɛ la Nyelyey hawu.*

(Proverb 1.8 - *Mon enfant, écoute
les avertissements de ton père, ne
repousse pas les enseignements de
ta mère.)*

**(Dow Osee 14.9, Matiye 15.3-6,
Proverbes 3.1, 4.1-4, 7.1-3, 10.1, 17.21,
19.13, 26, 28.24)**

- **Suwapɔ benni bo tɔɔnɩke boɔ biɔɔ keyakarɩ**

Efezi a sebe 6.4

*A eɛn nuɔe suwapɔɔ, la xenu xeri
 ɩ biɔɔ gu-nyenɔɔ wa, ɩ gɔnɩke
 ɩwɔɔnɩ ɩ bo gbala, ɩ karanɩboɔ,
 tɔɔnɩkeboɔ ɩ benɩkenu Tɔse.*

Ɔɔɩ seɛnɩ suwapɔ a kollebo a la: baa xe xe
 ɩɔɔ nu kunkɔ bo biɔɔ huɔnɔɔ wa. Bo
 kpoosibo ɩ tɔɔnɩkeboɔ keyakarɩ Tɔse a
 guɔn.

Beɛ nu xe suwapɔ, bia benni bi xe ɩɔɔ nu
 maa kunkɩ bi biɔɔ huɔnɔɔ wa. Beɛ ɩ bi
 maa xe xɔɔ kunkɩ boɔ huɔnɔɔ? Inu
 gbɔɔɔɔ.

- Bi nuɔnɩ beɛye bi biɔɔri ya?

- Bi xe falakebo waro ya?
- Bi xe lɪlabo ya?
- Bi xe paankebo waro ya?
- Bi xe narbo waro ya?
- Xɔɔxe bo nɔnɔ guɔn, xɔ kay bo hɔbo we giye, bi xe ti himanga le kanikebo xɔ kay lɔɔɔ nu hɔbkebo ya?
- Bi xe dankebori mɔɔnɔ panga xe gowbo ya?

Suwaro le hunabo, xɔɔxe bi koro le bi birɔ kan bi tenike le korbi, xɔ benni bi korbo mɔ Nyelye kpeny xɔ korbi duu.

Xɔ benni bi usɔnɔ kparyay bi birɔri le korinu le nanɔwakanɔ. Le bi benni bi paankebo korinu sɔnxɔ nu bo siribiri.

Weebo xe la: birɔ tɔunikee, yirabo lɔ benni bo tɔunikebo. Pɔl karanɔibi mɔ suwaro

benni bo kroosi bo bo bira le tuunikebo
keyakarɩ Tɔse a guunɩ.

Xinabo benni bo tu humanga le tuunike
bo yirabo le bo bira Nyelye a guun. Xina
huun gi sebe xo benni a karan Nyelye a
sɛera le ha ba nyubo. Xoxe a gi sebe wa, a
benni a waar bo nu gi sebe le karanyee le
habo dukoti.

Dukoti a maa waar bo nu maa dankeeri le
bo bo kan Nyelye a sɛera.

Bo nu keere xe mo xaansebo tuuniko bo
nyubo Nyelye a guunbo few. Bu xew xoxo,
Nyelyey habo xo booxo a toni, a bira
gbata guunu.

Hebere a sebe 12.5-11 - .. *mi bixina,
sunxo nu Tɔse paankewu, anxe tuye
gitiripiyɛ wa, huun wolakunu, anxe zey la
miye bure wa. 6 Xogumbo Tɔse xe paanke
boonu a kor.*

A lɔbɔnu xe ba bɪɔɔnu a hɔɔle few, axe narɔɔnu 'pulepi. 7 l de ber paankexo, xɔgumu Nyelye paankɔ-ɪ mu xɔa bɪɔɔ, ankɔ bii lo fa a bɔɔ suwa axe paankɛɛ wa?

8 Ɛɛ zey ia woo paankexɔnu bɪɔɔ few xe woo wa, mu ɪ tuni ɲmansa bɪɔɔ, ia xe bitɔɔwapɔ wa. 9 Suwapɔnu bi nunu tɔgbɔɔnamari, mɔ bɔxe paankebi le binu punkebi, mɔxɔmu bia benni bi wurri toonrebo suwaa le 'lɪnke le xɔɔmu biy woo goon wa ya?

10 Bi suwa taabɔ ɪɪ bɔ paankebi we sunyeri gberi bɔ bennikenu bɔɔ gbɔɔyabɔ. Leɛ Nyelye paankɔbi bi keyaka a kooti, le xɔɔmu biy taaleke wooyenu xɔa duuwakɔ.

11 Guunu lɔ paankɛɛ few a gowna axe duunwaka wa, hɪnsuko lo. Leɛ lɔbɔnu mannikenu bɔ xey law woo mitobewaka le nanpɪke xɔa koorikeri.

(Proverbes 22.6 Instruis l'enfant selon la voie qu'il doit suivre; Et

quand il sera vieux, il ne s'en détournera pas.

Proverbes 13.24 *Celui qui ne frappe pas son enfant ne l'aime pas. Celui qui le corrige montre son amour pour lui.)*

● **Gunbo nu dɔɔyapɔ bennu bo xe**

Sinxɔ nu Pɔl sɛbɛ xɔɔ sɛbɛɛ a ha xaansebo nu fi Efezihunye, xaansebo sundɛkɔɔ, dɔɔyapɔ ti 'pony. Xɔɔ sixɔru dɔɔyapɔ pu gbuna xɔɔ hinxɔ. Pɔl karanpu dɔɔyapɔ lɔxɔ nu bo bennu bo xe mɔ bo isi dɔɔyakaru.

Efezi a sɛbɛ 6.5-8

*Dɔɔyapɔ, lɔbɔnu xe i tɔsɛbo
baaku burkooɔ, nu kan bo
tenike keyakaru, nu kabɔnu hitɔ-*

*takanu le mikeyakanu, eegi mo ixe
kan Kirisi a tenike. ⁶ Lee xa xexe
bwa hinburi le inu waar bwa
duunwaka kput wa, inu boo mu
Kirisi a dwayawa, lenu xe Nyelye
a gukorwo mikeyakanu. ⁷ Inu xe
bwa booxo duunwakanu wua
Tose a boo lo i xew, lachnu axe
nyubongwa wa. ⁸ I giloza nyubwa
tantan few, bwa woo bwa tchi
Tosenu le benikenu gukeyyichu
wee xe, hale wuxe dwaya laa xa
kay wua xe dwaya wa.*

Dwayawa benni ba xe lach nu duunnu bwa
tsebwa. Bwa xeye, Tose ba ba xeye le ha.

Daa, bia nunu dwayawa danwa, lee, weebwa
fa bi sundeke ba xe boosebo. Ba xe boo le
ha weebwa. Ba benni ba xe ba booxo
keyakarɪ le ha Tose. Xaxxe nyunhun tiwu le

WU XE WE BOO, XE XƆƆ BOOXO la miyenu fɛw.

Bla xe xe lɔxɔ nu duɔnnu nyubɔ xa doro bɔɔ himanga kput wa. Mɔɔnu bi xe Kirisi a dɔɔyapɔ xɔ bɛnni bi xe lɔxɔ nu duɔnnu Nyelye bi miyenu. Booxo nu bi xew, bi xeye gbɔɔyakeyanu Tɔse a kooti. Bi xew mu, biy woo bi boo a tɔni Tɔsenu.

Xɔa xemuza sinwri fɛw biy woo kpogixelemu 'pony baaku burkori wa, lɛe we giraari biy woo bi boo a tɔni Tɔsenu, sabaale a ti wa.

● **Gunbo nu tɔsebo bɛnni bo xe**

Sinxɔ nu Pɔl sebe xɔ sebe a ha xaansebo nu fi Efezihunye, we xaansebo xe tɔsebo, bo nusu dɔɔyapɔ. Pɔl karanpi tɔsebo mɔ boa kpee lɛ dɔɔyapɔ wa. Nyelye a himanga, bo bɛnni fɛw.

Efezi a sebε 6.9

*A εεη ηυρε ησσεβω, ηηυ χεηι ι
δωωαρωω γυκεγγω, ια χεηη
παρωρι ωα. ι γιλωζα βωω fullwa
ηυρε ι fullwa ηυφι 'lekorι, ααχε
siimi ηυβω ωα.*

Λωω ηυ χε ησσεβω, γηηω ηυ βω χε χε, βω
χεγω βωω ησσε α κωωη ηωωηω βω δωωαρω
χε χε. Βωα χε ηωβκε βω δωωαρω ωαρω ωα.
Χω βεηηι βω ηυδε ιε γιλωζα βωωη ιε βωω
δωωαρω, βω ηηηηω ησσε ηαηι ηυεηααηι. Ααη
χεβω βααλα βααλα ωα, βω βεηηι φεω βα
ηημαηα.

Χααησεβω ηυ χε ηα ηυβω βωω, χω βεηηι βω
ηαβω βωω βωω α ηωηι. Βωα βεηηι βω φηλακε
βωω βωωσεβω ωαρω ωα.

Sumasebo xebiibo a sebe 10.34 - *A xɔɔ bakɔ lo Piyer tu seera a la: kparyay lo, bɔlo mi kan xɔa naa naaku, mi giza Nyelye a xe siimi nyubo baala baala wa. (Dow Arɔmanɩ 2.11)*

Zaku 2.9 - *A ee kay ulɔ siimu nyubo mu killi lo l xew*

Sebefeeero nu seer dɔɔyapɔ a guun

Egzɔd 21.16, 26-27

Levitiki 25.10

Duterenɔm 23.15-16

Sumasebo xebiibo a sebe 4.19-20

Kolosi 3.22-4.1

1 Timote 6.1-2

Titi 2.9-10

1 Piyer 2.18-20

30

Giɔɔɔɔ nu bi maa tu ɔ hin dankeburɔ ɔ bi wolano Nyelye a nyansɔɔɔ

Efezi a sɔɔ 6.10

Efezi a sɔɔ gballaka 1 laa dan 3, Pɔl karanpɔɔ gunɔ nu Nyelye xɔ ɔɔ nu xaanrɔ Yezu Kirisi ɔɔ kooti. Xɔ habɔ tagoon nu fa kpokpo lawkay. Xɔ habɔ xɔa Toonre ɔ a ɔɔ xansɔɔ miye laa dan sɔɔ nu ɔɔ woo Nyelye a hinkeyaka. Xɔ habɔ kpogɔɔɔ nu xɔ tonre amun fɔw.

Efezi a sɛbɛ gballaka 4 laa dan 6 Pɔl karanpi xaansebo ɔɔɔ nu bo maa xe le duɔnnu Nyelye. A vir a karanpi mɔɔnu wulayke isi xaansebo le Satan boɔ sundɛkɛ.

Mɔɔnu Yezu pu diwɔɔɔɔri a maa Satan le ba duwsebo. A vir a maa killi le purekɛ a pananga few.

Lɛɛ, Satan fa kpokpo. A nunu pananga burkori le a xenu ba boo. A xe wulanu Nyelye kpokpo. Aa maa maa Nyelye besu le besu wa, lɛɛ a isinu pananga kpokpo, huɔn le ba tonrenmɔpu.

Yezu habi ɔɔɔ nu bi nyuw few le wulanu Satan le ba duwsebo. Baaku Pɔl karanpubi mɔɔnu bi maa wulanu Nyelye a nyansisebo few.

Efezi a sebε 6.10

*Lɔxɔnu zey, ι usunu pananga Tɔse
a bulaxɔri, ι zey ba
panangballakɔ ha-ι pananga.*

Lalesi guun nu Pɔl sεer xaansebo a kollebo a la: bo 'pe pananxo nu xe Tɔse angɔ. Ba pananga bo xe panangballaka.

I tundenɔ sunxo nu Nyelye sanke Israyelbo dɔɔyakari a bo gu Ezipihunye bo yaa bo dan naful-ɔko a kalgari ya? Nafulɔko usi bo humanga, gboɔwo usi hin kirankebo, xo bo zey bo nyansisebo, bo usi bo koorikeri.

Hɔbo gow Israyelbo. A bo nunu pananga le wulanɔ Ezipisebo wuse wa. Bo gi lɔxo nu bo maa xe le suw bo hito ti danwa. Guunu guunu, bo maa xe giye wa.

Nyelye xɔaba, xɔ lɔ isunu maa le suwbo.

Xɔ suwbo ya? Aan!

Bɛɛ nu xɛ Yezu a dɔwsebo, bi tuni lɔbo nu fi naful-ɔko a kalgaari. Bi bal pananga. Xɔ kay hɔbwo xɛ gowbi. Bia nunu maa le wolanu Satan wa. Lɛɛ, Nyelye gbal, xɔ isunu pananmo few. Xɔ suwbi xɔ law. Giye a maa gbanke xɔxɔ danwa.

Duu bi xɛ Satan a nyubo lɛɛ daa bi xɛ gulawaka a nyubo. Bia wurenbike a miye danwa. Bi xɛ Nyelye a nyubo. Satan a nunu pananga le vir tubi le xɛbi ba nyubo ti danwa.

Nyelye habi xɔa Toonre le a isibinu laa dan sinxo nu biy yaa Nyelye a baka 'lekeri. Bia maa baani danwa. Yezu la:

Zan 10.27-30 - *Mi gi mi anno, heen kan mi xeenli hiny nu dɔwmi ²⁸ le mi hayɔ goonxonu tusi, xɔlɔmu hin ay puta dɩke kpee wa. A nyuun ay maa suko mi nunwo*

dike kpee wa. ²⁹ *Bi Suwa nu hayɔmi a gbal a 'linke gixelemu few, a nyuun a maa suko bi Suwa a nunxo dike kpee wa.* ³⁰ *A mu le bi Suwa, bi tanɩ.*

Satan maa fulakebi, lee moɔnu bi woo suko Yezunu bi law, aay vir tɔbi danwa.

Arɔmanɩ 8.38-39 - *A guunu guunnu, mi giza giye a fa xɔ maa kpenibi Nyelxo a korxo nu xo korobi wa. Bu pu yooo, bi fa goon yooo, xɔ tanɩ. Nyelye a nyubersebo yooo, Satan a nyubersebo yooo, gunbo nu damɔbi daa le gunbo nu fi hin yow yooo,* ³⁹ *panamɔ nu fi Nyeltaari le lɔbo nu fa burko yooo le giye giye few nu Nyelxo sanke, tanɩ a fa xɔ maa kpenibinu Nyelye a korwo nu xo korobi xɔbo habi bi Tɔse Yezu Kirisi wa.*

Satan koro hinaa fulakebi le bi tu bulkpronwakɔ nu bi kpeny bi tu duu, lee Nyelye a pananga lo xo tuti a bi maa kay ba fulaykexɔ. Zan la: *ee nu xe mi bipo, i xe Nyelye a nyubo, i woo xoo seersebo nu xe binnisebo, i maabo. Gunnu xo tuti a i maa xoo nyuboo, Nyelye a Toonre nu mi i mixo, a pananganu a 'inke tonre nu mi xoo nyuboo nu fa baaku burko booo miw. (1 Zan 4.4)*

Satan nu xe Sowse, a koro xebi ba boo (**Efezi a sebe 4.27**), xoxoxe xo benni bi sa ba dew. A koro xebi le

- bi binni
- le zey bi huunwo gorobi waro waro
- a koro xebi le bi yuw
- a koro xebi le binu seer nmopye
- a koro xebi le bi nyansi bi weebo

- a koro xe bi le bi xe loxo nu gironu Nyelye a Toonree nu isi bi miye.

Bia maa wulanu Satan bipeen a pananganu wa, xoxoxe Pol la: bi 'pe pananxo nu xe Tose angɔ.

Arɔmanɩ 13.12-14 – *Mɔɔnu sey koro xer, a gira koro hab, xo benni i dusti wurinbika a boo leɛ tu kwawulaagandɔ nu bo xe yeke giraari le xenu gulawaka a boo.*
¹³ *I zey bi dow Nyelye a bulaa durumuxekay, mɔɔnu nyun xe yaale giraari le bo nun. la xe di dub huun le hin kasa i miye wa. la xe nin taan le xo gow-i wa. la xe saasaa ti wa. la xe wula wa. la xe kor nyubɔ gixelemu le i miye inu nyow-i yi.* ¹⁴ *I zey i Tose Yezu Kirisi xe i kwawula gandɔ nu i yeko le xenu gunbo nu a kor. la xe zey i hitɔ a kori tu-i sa gugiko a miye wa.*

Bu zey bu Tose Yezu Kirisi xe bu kwawulagando nu bu yeko le xenu gunbo nu a kor. Bu xe mu bu usinu bu Tose a pananga le ba maa, a bu maa wulanu Satan a durumu le ba korswo few.

Bu zey Tose a panangballakoo habu pananga.

Filipi 4.13 - *Kirisi lo hawmi pananga xoo lo xoo tiiti a mi maa xoo guunbooo few.*

2 Timote 2.1 - *gaan nuxe mi bixinaa, usinu pananga Yezu Kirisi a zawgiixori.*

Moonu Yezu pu bu kooti a vir a oo purekeri, a Satan le killi le pureke a nuuu panangaburu danwa. Nyelye vir xoo habu xoo Toonre le bu maa wulanu Satan le killi.

1 Korenti 15.56-57 - *Killi lo xoo tiiti a pureke woo pananga nyuburu. A 'porebo lo*

xɔ tiiti a killi woo pananga. Nyelye a boo lo, xɔgumɔ xɔ habi pananga bi Tɔsɛ Yezu Kirisinu, a bi maa purekɛ lɛ killi.

2 Kɔrenti 10.3-5 - *Hale xɔxɛ bixɛ yallɛ tɔgbɔrwɔ a gukorwori dɪkɛ, lɛɛ bia xɛ wula nyungoori wa. 4 Bi kwawula gixɛlemunu bixɛ wulanu, lɛnu bɛɛtinu kwawula yɔɔ, hin axɛ tɔgbɔrnama amu wa. Nyelye a pananga lɔ bixɛ tu lɛ helenkenu lɔxɔnu xɛ bunnɪsɛ gbɔɔyabɔ, 5 lɛ lɔxɔnu xɛ hitɔgbalkɛxɔ fɛw nuɔɛ wulanu Nyelye a giiye. Lɛɛ ŋmaw nyubɔ gbɔɔyabɔ yinu lɛ bɔ kan Kirisi a tenike.*

31

Wolanu Satan a durumu

Efezi a sebε 6.11-13

Efezi a sebε 6.11

*l yeke Nyelye a
kwawulagixelemu few, le xolomu i
usinu pananga le maa in wolanu
Satan a durumuu.*

Pɔl kolle xaansεbo bo tu Nyelye a
kwawulagixelemu few le yeke, xolomu bo

maa in ɛ wolanu Sowse a durumuu ɛ gɔŋmɔpu nu a xɛ xɛ.

Sɪnxɔ nu Pɔl sebe xɔɔ sebee a sunnu ɛ ha xaanseɔ nu ɪsi Efezihunye, a ɪsi a xɛ kasose Arɔmanɪhɪnxɔ. Kasoberseɔ xɛ gbawɔɔnu wɛ sujansɛ dany-yɔllonu.

Mɔɔnu Pɔl ɪɪnu sujansɛ anu gbɔɔ gɪxɛɛmu nu sujansɛ xɛ yeke ɛ yaa wola. A karanpu mɔ hɪn tɪni gɪxɛɛmu nu Nyelye habi ɛ bi maa tu ɛ wolanu Satan. Pɔl kollobi a la: *bi yeke Nyelye a kwawulagɪxɛɛmu fɛw ɛ xɔɔmu bi ɪɪnu pananga ɛ maa in wolanu Satan a durumuu.*

Gɪɔri fɛw xɔ bɛnni bi yeke xɔɔ gɪxɛɛmu fɛw ɛ wolanu Satan. Satan gi fulli. A maa fulake nyubɔ. A nunu pananga ɪnu xɛnu ba boo. A nyansi Nyelye ɛ Nyelye a nyubɔ, a koro hɪnaa puta Nyelye a boo burkori.

Pɔl karanpubi mɔ sujanse a kwawulagixelemu tuni lɔxɔ nu Nyelye habi le bi wulanu Satan. Arɔmanihinxɔ a kwawulasεbɔ xe yeke:

- tɔfereke le kabnu bɔɔ kpina
- bɔ xe tu gixɔ nu berɔ bɔɔ kɔngɔ
- bɔ xe yeke natitɔw nu a maa sur wa
- bi xe tu gixbɔrwakɔ nu maa ber bɔɔ hitɔ
- bɔ xe yeke kwawulata'pekε
- bɔ nunu zɔngi

Χɔɔ sixɔri marfa a ti wa. Χɔlɔxe sujanbɔ xe yeke xɔɔ gixelemu le wulanu. Χɔɔxe sujanse a yeke xɔɔ gixelemu wa, a maa yaa wulayke ya? A nunu fulli ya? 'An 'an wa! Χɔ bennu a kpeny yeke ba kwawulagixelemu fεw le yaa wulayke bɔlɔ.

Nyelye kollobi ti, xɔ la: gurɔri **fɛw** bi bennu bi yeke lɔxɔ nu xɔ habi **fɛw** lɛ yaa wulanu Satan.

Satan a isibiiye

Belzebul nuɓe toonrenmɔpu ta fullwa Matiye 12.24, Luki 11.15

ɔmayseɓe Matiye 13.19

Fulakɓe 2 Kɔrenti 2.11, Ezekiyel 28.14

Nyaansise Matiye 13.39, 1 Piyer 5.8

Nyukuse lɛ bunnise Zan 8.44

Hunɔ a nyelye lɛ xɔa tokpense 2 Kɔrenti 4.4, Zan 12.31

Toonrenmɔpu ta'lunkɓe nu fa 'lekori lɛ burko hin a sundɛkɔ Efezi 2.2

Kɔrsise 1 Tesaloniki 3.5

Gara 1 Piyer 5.8

Ƨewdiwwakɔsi a nyubersee – Ƨaranpikɛ
a sebe 9.11

Nyelye a boo a nyansise, Sɔwse,
Zakarɩya 3.1, Ƨaranpikɛ 12.10

A xe **vɩrankɛ Nyelye a seera,** Matiye 4.6

A xe **inke Nyelye a boosebo ɩɛ**
Sɛerkeyya a ɩɛɩɛkɛɛ, 1 Tesaloniki 2.18, 2
Ƨɔrenti 4.4

A xe **bende danyɔ ɩɛnu gow**
nyunanpɩwapɔ, 1 Timote a sebe 3.7.

Ƨayxaansebo mi **Ƨmaysexeɛɛ** a nunwo,
1 Zan 5.18-19.

Efezi a sebe 6.12-13

*Χɔa xe muza nyubo ɩɔ bi wulawnu
wa, ɩɛ ɩɔχɔnu xe ɩɔ wirinbihunχɔ a
tokpenysebo, maasebo,*

*panansebo le toonre-giko nufi
'lekoru lo bixu wulanu.* ¹³ *Xoko xo
tiiti u xar Nyelye a
kwawulagixelemu feu, le xokomu u
maa in wula gur-gikaxori laa
dannu wulayko a lawna.*

Wulayko nu bi wulawo xoo xemuza nyubo
ko bi wulanu wa. Bi xe wulanu
tonrenmopu. Bi xe wulanu tonrenmopu a
ta'lunkesebo. Bi xe wulanu tonrenmopu a
panansebo. Bi xe wulanu wirinbika a
tokpensebo. Bi xe wulanu tonrenmopu nu
fi nyeltaaru.

Xokoxe Pɔl kolle xaansebo a la: xo bennu ko
tu Nyelye a kwawulagixelemu feu le yeke,
xokomu suno nu nmopixoy yi, boy usuu
pananga le teb le in le maaye.

Xaansebo a wulawonu nyubo wa. Bia
nununu koo nu nunu togborwo le tobo
wa. Anko ko bi wulawonu?

Bi wulawɔnu tonreɲmɔpu nu xe

- wirinbihunɔ a tokpenysebo le ta'lunkesebo
- tonreɲmɔpu nu xe maasebo
- tonreɲmɔpu nu xe panansebo
- toonregiko nu fi 'lekorɪ

Ʋɔ wulayko xe gɪko nu kanbey gbuna. Pɔl a sinyeri nyubo xe nunle. Lɔko nu kpuɪ bo xe tebe ba hinbu le a xe dandese. Satan koro fulakebi. A koro dandekɛbi. Hun le ba tonreɲmɔpu hin koro xebi le bi xe killixesebo le siriri Nyelye.

Ʋɔ wulayko kanbey guunu, xɔkɔxe Pɔl kollebi a la: xɔ benni bi tu Nyelye a kwawulagixelemu few le yeke, xɔkɔmu sɪnɔ nu ɲmɔpɪxɔy yi, biy isɪnu pananga le teb le in le maaye.

ɪnu tunduɪnu mɔkɔnu Satan a xe isɪ valandamɔ few sɪntanakari wa. Aa

32

Nyelye a kwawulagixelumu: tɔfereke le danygandɔ nu xe ber kɔngɔ

Efezi a sɛbe 6.14

- **Tɔfereke**

Tokpeny guun nu bi benni bi xe, bi yeke tɔfereko nu xe gende gandɔ le hin isi bako tanɩ.

Efezi a σεβε 6.14

*Μωχωμυ ι gi-in, ι zey kparyay
tuuni sujansε a tɔfereko nu axε
kabnu ba kpinna*

Βι βεννι βι τυ Nyelye a kparyay ιε yeke.
Λεε, βεκε ι β χε kparyay? Ανκω ι β χε
kparyay?

Yezu ιο χε kparyay, ιαα zu?

Zan 14.6 - *A Yezu kolle Toma a ιa: μυ ι β
χε bulaxɔ, μυ ι β χε kparyay, μυ ι β χε goon
ti.*

Yezu ιο χε kparyay. Nyelye a σεερα ι β χε
kparyay.

Μωχου Yezu ιου σεερνυ Nyelye a ιa: *ιa
σεερα χε kparyay* (**Zan 17.17**)

Βι βεννι βι τυ Nyelye a σεερα ιε σα βι miye.
Βι βεννι βι τυου. Βι βεννι βι xaanri ιχω
ny Nyelye a σεερα ka. Βι βεννι βι χε ιχω

nu Nyelye a sɛɛra karanɔɔɔ bi xɛ. Bi bɛnnu bi kan Nyelye a sɛɛra a tenike.

Χώχɛ bi gi Nyelye a sɛɛra keyakarɪ, bi maa wolanu Satan ɛ nunɛɛnu ɛ ba duwɛɔɔ fɛw. Nyelye a sɛɛra maa bɛrbi ɛ habi fullu ɛ maa.

Zan 8.31-32 - *Yezu kolle Yifibo nu xaanhunri a la: ɛɛ mar mi sɛɛrarɪ keyakarɪ, mu ɪ xɛ mi duwɛɔɔ deny. Mɔxɔmu, ɪy gi kparyay, a xɔɔ kparyayhunɪ zɛy ɪ tɔ iti.*

Χώχɛ bi gi Yezu, bi vɪr bi ginu Nyelye a sɛɛra, bi maa ɲmapɪ gi ɪxɔɔ nu a kɛɛ wa. Bi maa gi ɪxɔɔ nu duɔnnu Nyelye ɛ ɪxɔɔ nu a duɔnyɛnu wa. Satan a maa fulakɛbi danwa. Biay xaanri Satan a bɪnnɪkɛ dukɔɔɔ wa.

Mɔ xɔ mɔɔ, bi tu Nyelye a kparyay nu tunu tɔfereko nu bi xɛ kabnu bi kpɪna ɛ yeke.

Nyelye a sɛɛra xɛ kparyay. Nyelye a sɛɛra tuni tɔfereko nu maa gow gixelɛmu fɛw lɛ hin isi bakɔ nu hin benni hin isi.

Χɔχɛ bia xɛ kan Nyelye a sɛɛra a tenike wa, xɔ tuni mu bi kpal bulaa bi ha Satan lɛ a maa kɔrsibi lɛ fulakebi. Girɔri fɛw bi benni bi ha Nyelye a Toonre bulaa lɛ a gbankɛbi lɛ bi tuni Yezu.

(Dow **1 Pɩyɛr 1.13**, **2 Timote 2.4**, **Ezayi a sɛbɛ 59.17**, **1 Tesaloniki 5.8**)

● **Giɔɔ nu xɛ bɛr kɔnɔɔ**

Efezi a sɛbɛ 6.14

Mɔxɔmu ɪ gi-in, ɪ zey kparyay tuni sujansɛ a tɔfereko nu axɛ kabnu ba kpinna, ɪ zey nanpikɛ tuni sujansɛ a danygandɔ nu axɛ yeke.

Bi benni bi tu Nyelye a nanpiko nu tuni giko nu bera bi kongo le yeke. Nanpika tuni sujansa a danygandɔ nu axe yeke.

Bia nunu bireen a nanpika wa. Bi xe killisebo. Bi kpul, bi bal pananga. Bi xe sirisebo.

Arɔmanɩ 3.19-25 - *Xɔɔ seerabo nu bo seer mɔɔ duu, bo kolleko beɛ nu gi Nyelye a 'pɔrebo. Bia maa baniko le la bia giye wa yi. Nyelye a kparyaysinaa biri few burkori.*

²⁰ *Nyun tanɩ a maa kere Nyelye a humanga mɔɔnu a duwo xɔa 'pɔrebo few wa yi. 'Pɔrebo lo xɔ tutɩ a bi giza bi xe killisebo.*

²¹ *A naaku Nyelye karanpubi mɔɔnu bi maa isi cacaca xɔa humanga le kere. Xɔa xe Nyelye a 'pɔrebo a dukɔ loy xe le bi guun kere xɔa baka wa. Nyelye a guseersebo karanpiyebi Nyelye a seberi duu, mɔɔnu*

*nyun maa kere xa humanga. ²² Loko nu
xaanri Yezu Kirisi boko gun kere Nyelye a
humanga. Nyelye xe habo oko keyako
moko bo xaanwri Kirisi. ²³ Boko few bo tani,
boko xe gugiko few. Nyelye a bungo a
isiboko danwa. ²⁴ Lee Nyelye a keyako lo ko
tuti ko xeko, a bo kere xa humanga waro
penfokoy. Ko tiri Yezu Kirisi nu sankebo
gugiko a miye, a Nyelye lo xe oko. ²⁵ Hunbo
Nyelye si duu, a yi le nyubo nuy xaanri ba
toko nu powski, hin fow boko gugiko.*

Zu lo bi maa yeke Nyelye a nanpiko?

Nyelye karanpibi xa nanpikε a isibiiye
moko ko habi xa sεera. Xokxe bia nuno
Nyelye a sεera wa, zu lo bi maa gi Nyelye?
Goono lo, bia maa giye wa.

Nyelye a sεbe karanpibi Nyelye a nanpikε
le Yezu a nanpikε. Mo bi xaanri Yezu ko
tuni mo Nyelye habi Yezu a nanpiko.

Mɔɔnu Nyelye xe dowbi, xo xe ni Yezu a nanpikɔ, xa xe vir ni mo bi xe killisebo tu danwa.

Sinxɔ nu bi kay birɛɛn a gukeyyɔ le xaanri Yezu, xɔ sixɔri lo bi woo Yezu a nanpikɛ Nyelye a humanga.

Mɔɔnu bi in Yezu a nanpikɔ a pananga a miye, a Yezu maa berbi Satan a panangari.

Xɔxɛ bi xe loxo nu a kerɛ Nyelye a humanga wa, xo benni bi ηmapri sɛeryɛ Nyelyenu.

Bɛɛ xar bi killibo bi maa xaanri Nyelxo nu xe kparyaysɛ. Xɔy suwkobinu le paale bi gikaxɔ nu mi bi miye fɛw. (1 Zan 1.9)

Mɔɔ lo bi yeko Nyelye le Yezu a nanpikɔ.

Sinxo nu bi xe lxo nu a kere wa le panga
gowbi, an xe zey Satan fulake-ι wa. I tu
Nyelye a nanpiko nu tunti gixo nu bexo ι
kongx le yeke. Mox lo ι maa isinu pananga
le xe gunbo nu kere Nyelye a himanga.

33

Nyelye a kwawulagilemu: natitɔw le gɔgbɔrwakɔ nu maa ber sujanɛ

Efezi a sɛbɛ 6.15-16

● Natitɔw

Ƙ nɪsɪ natitɔw nu balɔn-narsɛbɔ xɛ yeke ya? Hɪn nɔnɔ 'pɪlɪmɔ nu maa dankɛrɪ balɔn-narsɛbɔ le baa maa wor wa. Mɔɔ ƙ Arɔmanɪ sujanbɔ a natitɔw. Hɪn nɔnɔ xɔɔ 'pɪlɪmɔs bɔɔ natitɔwrɪ le hɪnnɔ dankebɔrɪ le bɔa maa wor wa.

Efezi a sebε 6.15

Sεεrkeyya nu xe lal mitobewaka nyubɔ, ι tuwamι lenu lelekekε wua natitɔw nu ixε yeke ι nawri.

Sεεrkeyya ɔ xɔ tuti a bi usɩnu mitobewaka.

Arɔmanɩ 5.1 la: *mɔɔnu bi xaanri Nyelye xɔɔxe bi kεε xɔa himanga naaku. Bi Tɔse Yezu Kirisi lo xɔ tuti, a bi miye tobenu Nyelye.*

Arɔmanɩ 15.13 - *A Nyelxo nu xe xe le nyubɔ dankehɩnaari ba keyaka nu yow, xɔ ha-ι mɔnsɩya le midunwɔ le mitobewaka, mɔɔnu ι xaanyeri. Xɔɔmu ι maa ber gunbɔ nu Nyelye la hɩnaay xe. l maa bεεtɔ leε barsɩ xɔa Toonre a pananganu.*

Bi xe Nyelye a nyansɩsebɔ duu, leε, xɔa bii a purekɔ ɔ xɔ tuti a bi taaleke bi sɔwɔ Nyelyenu. Mɔɔnu bi Tɔse Yezu Kirisi xe bi a

bi taalεke bi sowo naaku Nyelyenu, xo duunbunu naaku moonu bi xe Nyelye a nyubo, bi maryeri.

Seerkeyya lo xo tuti a mitobewaka 'panybiri le isibunu keyakari. *Nyelye xoo fulbi, anko loy teb nyansibi?*

Pol vir a la : *mi giza giye a fa xo maa kpenibi Nyelxo a korxo nu xo korobi wa. Bu pu yooo, bi fa goon yooo, xo tanl. Nyelye a nyubersebo yooo, Satan a nyubersebo yooo, gunbo nu damobi daa le gunbo nu fi hin yow yooo, pananmo nu fi Nyeltaari le lobo nu fa burko yooo le giye giye few nu Nyelxo sanke, tanl a fa xo maa kpenibinu Nyelye a korwo nu xo korobi xolo habi bi Tose Yezu Kirisi wa. (Armani 8.37-39)*

Xoloxe bi usunu mitobewaka.

(Dow **Ezayi a sεbe 26.3** Il ne se laisse troubler par rien. SEIGNEUR,

tu lui donnes une paix sûre, parce qu'il a confiance en toi. Faites confiance au SEIGNEUR pour toujours, oui, au SEIGNEUR solide Rocher qui dure toujours.)

Σιναχου Satany yi λε κωρσιβι, βιου τουνδενου Σεερκεϋϋα λε μακωνυ Nyelye habi xca suko waro. Bia benni bi xe giye λε woo suko wa. Yezu lo xo tuti a bi miye tobenu Nyelye.

Χωχε bi xe gboc Nyelye a keyaka λε xca kparyay λε Σεερκεϋϋα a guon, bly usnu mitobewaka. Bly fusi, bly usnu pananga λε in, biay wor wa.

● Gıgbɔrwakɔ nu maa ber sujansɛ a hitɔ

Efezi a sɛbɛ 6.16

Gɔɔnbɔri fɛw, ı zey xaanxɔ tuni sujansɛ a ber-gıyɛ, xɔɔɔ ıy maa hubekenu Satan a deemu-'lɛɛwɔɔ fɛw.

Mɔɔɔnu sujansɛ wulawɔɔnu ba nyansısɛbɔ a xɛ usunu gıgbɔrwakɔ nu maa ber ba hitɔ. Xɔ gıɔɔ maa ber sɔwɔ nu bɔ xɛ sɔɔɔnu.

Xaansɛbɔ bɛnnı bɔ usunu xaanxɔ nu tuni gıgbɔrwakɔ nu maa ber bɔ hitɔ ti. Xɔɔɔmu xɔ maa inke Ōmaysɛxɛsɛ a sɔwɔ nu a xɛ sɔɔɔnu. Ba sɔwɔ nunu da'lɛɛwɔ.

Xaansɛ bɛnnı a xaanrı Nyelye mɔɔɔnu xɔ nunu pananga lɛ inke Satan a sɔwɔ nu

nunu da'leewo. Xooxe bi xaanri Yezu biy
teb Satan le ba tonrenmopu few.

Bi benni bi xaanri Nyelye a sɛera le Toonre
a pananga le Yezu nu xe bi Suwse.

Bi maa dankenaari Nyelye le xaa Sɛera le
xaa nufisawo. Hin tuni gigborwako nu
maa berbi.

I tundeni sinxo nu Satan korsu Yezu ya?
Aa maa fulake Yezu wa. Yezu a xe killi na
tani wa. Xooxe a maa dankebiru sinxo nu
Satan koro korsibi.

1 Zan 5.4 - *Goon nu xo tiiti loko nuxe
Nyelye a biru few, boyi woo maa lo
hunxori, a bi xaanxo loy zey bi woo maa lo
hunxori.*

Duu naari 15.1 - *Moknu xo gunbo 'pinnu
hin law, Nyelye vir, xo sɛernu Abram
deleeri xo bulle, xo la: Abram, an zey hoko*

*gowku wa. Mu lo xe la **berse** (je suis ton bouclier), la tɔni nu miy hawu ay gbal keyakari.*

(Lolleyɔ a sɛbɛ 18.31 - Dieu est un guide parfait, et sa parole est sûre. Le Seigneur protège comme un **bouclier** ceux qui s'abritent en lui.

Proverbes 30.5 - Toute parole de Dieu est éprouvée. Il est un **bouclier** pour ceux qui cherchent en lui un refuge.)

Efezi a sɛbɛ 6.16 - *Gvɔnbɔri fɛw, i zey xaanɔ tuni sujansɛ a ber-giyɛ, xɔɔɔ iy maa hubekenu Satan a deemu-'lɛɛwɔɔ fɛw.*

34

Nyelye a kwawulagixelenu: Dany-ta'pεke

Efezi a sebε 6.17

Efezi a sebε 6.17

| *l zey sukoo tuni sujanse a dany-
| ta'pεke*

Suko tuni dany-ta'pεke.

Yezu xe suw lɔɔ nu xaanhunri few. A xe suwbo tɔɔrako nu bo benni bo woo boɔ killibo a kooti. A xe suwbo killi a panangari le Satan a panangari.

Satan xe waar bulaa le fulakebi le bi gbɔɔ le la: bia woo suko deny wa. Lɛɛ, xɔɔxe Nyelye suwbi xɔ law, we giye a maa puta bi suko danwa. Nyelye xe xe lɔɔ nu xɔ ka kpokpo, xɔa xe kpulse wa. Le giye a fa nu maa gbanke lɔɔ nu xɔ xe xɔ law wa.

Xaanse maa xaanri Nyelye a nufisawɔ nu xɔ habi suko a guunri le gi mɔɔ Nyelye xe seer kparyay le mɔɔ ay woo suko guunu.

Zan 6.35-40 - *A Yezu lalbo dɛɛ a la: mi lɔ xe dulɔnu xe lal goon, lɔɔ nu yowmiri, kumangay damɛɛ wa, a lɔɔ nu xaanmiri ɔnikumangay damɛɛ dɪke kpee wa.* ³⁶ *Mi kpeny mi kolle-i, a i nɪmi. Lɛɛ ia xaan wa.* ³⁷ *Lɔɔ nu bi Suwa hamɪ few, boɔ yimiri,*

lɔ nu yimiri miay duun osuko wa.
³⁸ Xɔgumɔ miɔ gu 'lekorɪ mi wɛr lɛy xɛ mi
pɛɛn a gukorwo wa, mi yi lɛy xɛ lɔ nu
sunmi ba gukorwo. ³⁹ A lɔ nu sunmi ba
gukorwo xɛ mɔ xɔa bɛnnɪ mi baanikɛ lɔbɔ
nu a hamɪ fɛw bɔɔ wɛɛ tanɪ wa, a koro mi
ɔrkɛbɔ purekɛrɪ laalesɪ giraxɔrɪ. ⁴⁰ Bɪ Suwa
a gukorwo xɛ nyuun nyuun nu ni Bixɪnaa
a xaanhunri, ay woo goonxo nu tusi, a
miy ɔrkɛɛ purekɛrɪ laalesɪ giraxɔrɪ.

Zan 10.27-29 - Mi gi mi anno, hɛɛn kan
mi xeenli hɪny nu duwmi ²⁸ lɛ mi hayɔ
goonxonu tusi, xɔlɔmu hɪn ay puta dikɛ
kpee wa. A nyuun ay maa suko mi nunwo
dikɛ kpee wa. ²⁹ Bɪ Suwa nu hayɔmi a gbal
a 'linke gixɛlɛmu fɛw, a nyuun a maa suko
bɪ Suwa a nunxo dikɛ kpee wa.

Yezu la hɪnaa gi ba anno. A gi lɔbɔ nu xɛ
ba nyubɔ. Mɔɔnɔ bɔ xaanhunri xɔlɔxɛ a
gibo. A habɔ tagokɪlaa lawkay.

Zan 3.16 karanɔɔɔ a la: ɔɔɔ nu xaanɔ
Nyelye a Bitana, baay pu wa, ɔɔɔ woo ɔɔɔ
tagoonxo nu fa kpokpo lawkay.

Yezu sɛɛɔ kpanyay ya? Laa, a bɔnnɔ?

Tagokɔlaxɔ nu Yezu habɔ, xɔ maa law wɛ
sɔnyɛɔ ya? 'An 'an wa! A habɔ tagokɔlaxɔ
law kay.

Wɛɛɔ xɛ la: xaansɛ, hun xɛ aa dɔw Nyelye
a 'pɔɔɔɔ fɛw wa, ay bal ba suko. Bɔ la:
aay yaa Nyelye a hunyɛ wa, ay yaa
datusiyɛɔ. Bɔ vɔɔ bɔ la, nyun hun xɛ killi lɛ
aa fun Nyelye xɔ dɔyɛɔ lɛ haan wa, a ɔ
pu xɔɔ nyunhun yaw daari.

Lɛɛ, bɛkɛ ɔ Yezu ka? A la hɔnaa ɔ xɛ ha
tagokɔlaa ɔɔɔ nu xaanhɔnaari lɛ ɔɔay pu
bɛɔ lɛ bɛɔ wa. Bɔa pu kpee wa!

Mɔxɔmɔɔ, ankɔ ɔ sɛɛɔ kpanyay? Yezu laa
ɔɔɔ nu vɔrankɔ Nyelye a sɛɛra a naa?
Yezu a xɛ bɔnnɔ wa. Bɔ xaanɔ ba sɛɛra!

Efezi a sebε 2.8-9

Zawgiiye lo xɔ tiiti a ι woo suko xaannu, a xɔxɔ a gu-iri wa, Nyelye a boonya giye lo.⁹ Xɔa gu ι xeibiiori ε nyuun punketi ba hitɔ wa.

Bia maa woo suko mɔɔnɔ bi duwa 'pɔrebɔ wa. Bi benni bi xaanri Yezu kput.

Gaa gbɔɔza nyun benni a duw 'pɔrebɔ ε woo suko, wɔa kan Yezu a Sεerkeyya a naa tonwa.

Nyelye a keyaka lo xɔ tuti a xɔ lo suwbi. Xɔa xemuza bi suko gu bi keyaka a kooti wa. Xaanxɔ lo xɔ tuti a bi lo wooye.

Suko xe loxɔ nu Nyelye bonyabi warɔ. Bia woo suko bi xeibiibo a kooti wa. Xɔlxε bia maa punkε bi hitɔ biti wa.

Titi 3.4-6 - *Lee mo Nyelxo nu xe bi Suwsee yi, xo karanpi xaa keyak lo xaa kori nu xo nuntu nyuboru few, xo suwbi. Lee xaa xemuza boonananpiwo lo bi xe xo lo suwbi wa, lee xogumo bi tuye nyanraka, a xo febinu kunkilaa a koo, xo vir xo habi Toonreduwa kilaa, xo habi Toonreduwa 'pony bi Suwse Yezu Kirisinu.*

Armani 5.10 - *Mokhu bi xe Nyelye a nyansisebo duu xaa bii a pureko lo xo tuti, a bi taaleke bi soko Nyelyenu. Xokxe mokho, xaa Bii a tagoonxo lo xoy tuti biy woo bi tasuko ti.*

Armani 8.31-39 - *.. Nyelye koo fulbi, anko loy teb nyansibi? ³² Mokhu xo habi xaa bitana, aa pu bi kooti, xo maa kay we giye a habi ti ya? 'An 'an wa.*

³³ *Nyelye a nyubo nu xo si, anko lo maa sokoko? Nyelye xebo a bo kere xaa humanga bo law. Nyun a maa sokoko danwa. ³⁴ Anko*

lo maa si beε nu xe Nyelye a bipo bi kparyay? Yezu Kirisi pu bi kooti, hunlo vir a ko purekeri. A isisi Nyelye a nungoon naaku, a maryeri a foko Nyelye le powbiri. Nyun a teko si bi kparyay yi.

³⁵ *Bekeko maa kpenibinu le Yezu Kirisi a midunwo nu a korobinu? Nyaaraka le gunuwo yooo, loko nu nyansibi Yezu a kooti yooo, kumanga le zaka yooo, gikaa xko danbi laa ko koro kutibi Yezu a gunri yooo, xko maa kpennibinu Yezu ya? 'An 'an wa.*

³⁶ *Mokono ko sebeke Nyelye a seberi duu, ko la: Nyelye, gaa lo ko tuti a nyuko koro kutibi gurri few. Bi tuni konu anno. Bo koro kutibi powsi.*

³⁷ *Lee xkxε moko loko bi maa xko gunko few keyakari Yezu a korxo nu a korbi xko pananganu. ³⁸ A gunu gunnu, mi giza giye a fa ko maa kpennibi Nyelxo a korxo*

*nu xo korobi wa. Bu pu yooo, bi fa goon
yooo, xo tanu. Nyelye a nyubersεbo yooo,
Satan a nyubersεbo yooo, gunbo nu
damɔbi daa le gunbo nu fi hin yow yooo,
³⁹ panamɔ nu fi Nyeltaaru le lɔbo nu fa
burko yooo le gɩye gɩye few nu Nyelxo
sankε, tanu a fa xo maa kpennibinu Nyelye
a korwo nu xo korobi xɔbo habi bi Tɔsε
Yezu Kirisi wa.*

Xɔxε bi xaanru Yezu bi miyenu few, bi
woo suko bi law. Bia maa baanu danwa.
Nyelye suwbi xo law le wε gɩye a maa
gbankε lɔxo nu Nyelye xε bi kooti xo law
wa. Nyelye bo to boo, bia maa sayeru baale
ti wa, bu xaanru Yezu, bi woo sukohunnu
bi law!

Filipi a sebɛ 1.6 - *Mi dankena mi giloza
lɔɔ nu gow xɔɔ boonakeyaa ɪ sundɛkɔ, a
darɔwɛɛnu lɛ yaa dannu ba tuna lɛ dannu
Kirisi Yezu a yigraxɔ.*

Booxo Nyelye gow, xɔy lakɛɛ guɔnu.
Mɔɔnu xɔ sa xɔa nufiya lɛy suw lɔɔ nu
xaanri Yezu, xɔy suwbo guɔnu. Nyelye a
xɛ binnɪsɛ wa. Mɔɔnu xɔ habi tagoonxo
nu fa kpokpo law kay, bia maa pu danwa.

1 Piyɛr 1.3-5 - *Bi punkɛ Nyelxo nuɔɛ bi
Tɔsɛ Yezu Kirisi ta Suwa, xɔgumɔ xɔɔ lɔ
kunbi kunkɪlaa Yezu Kirisi a pur-ɔɔyɔɔ a
pananganu, a xɔɔ benɪkɛnu xɔa nyaargi
gballakɔɔ. Xɔɔ lɔ xɔ tiiti a bi nunu
dankɛnaykɔnu fa goon. 4 Xɔ tɛnnɪ ulzɪnɔ
nu a maa puta biren gbanke hin a silwakɔ
wa, xɔ sawbi 'lekoori. 5A ɛɛn, ɪ xaanaxɔ lɔy
zɛy xɔ bɛr-ɪ xɔa pananganu, lɛ ɪy woo*

*sukonu towami ley leleke laalekesi
sinwhunri.*

35

Nyelye a kwawulagixelamu: Zɔngi

Efezi a sebɛ 6.17

Efezi a sebɛ 6.17

*l zey sukoo tɔni sujansɛ a dany-
ta'pɛkɛ, ɪ tu Nyelye a Sɛɛra nuɣɛ
Toonre a zɔngi.*

Bɪ bɛnnɪ bɪ ɪsɪnɔ Nyelye a Sɛɛra nu ɣɛ
Toonre a zɔngi.

Satan xe hob Nyelye a sɛɛra. Nyelye a sɛɛra xe kparyay, xɔɔxe.

Nyelye a sɛɛra fa goon. A pananganu. A xe karanɔɔbi kparyay le bunnike. A xe gulawako nu maa karanɔɔbi bulaxo nu bi benni bi tu.

Hebere a sɛbe 4.12 - *Nyelye a Sɛɛra fa goon, a pananganu a vir a duun a 'lɔnke zɔngi hin-nyoore. A xe sow le kpasɔnke miiye le gbɔɔya baala baala, le 'pɔnni dan suunikebo le boli. A xe siimi nyuun a migbɔɔya le ba gukorwo le giyo.*

Nyelye a Toonre habi Nyelye a Sɛɛra

2 Timote a sɛbe 3.16 - *Sɛbɛwɔnu Nyelye a Sɛbɛɛri few gu Nyelye a baka. Hin kere tuunikexo, hin maa nyuun le a kan, le paankeɛ, tuunikeɛ sa nanɔɔwakari.*

2 Piyer 1.21 - *xɔa xɛmuza xɔa Sɛɛra gu nyuun a gukorwori wa, Toonre Duuwa lo*

saan nyubɔ miw a bɔnu sɛɛnu Nyelye a gun.

Nyelye a sɛɛra kanbɛy a 'lɩnkɛ gunbɔ lɛ gɩxɛlɛmu fɛw burkori.

Bɩ bɛnnɩ bɩ **xaanrɩ** Nyelye a sɛɛra
Zan 6.68-69

Bɩ bɛnnɩ bɩ **kan** Nyelye a sɛɛra a **tenike**
1 Zan 2.5

Bɩ bɛnnɩ bɩ **lɛlɛkɛ** Nyelye a sɛɛra
2 Timote a sɛbɛ 4.2

Bɩ bɛnnɩ bɩ **pɩnkɛ** Nyelye a sɛɛra
Zɔb 23.12

Bɩ bɛnnɩ bɩ **bɛr** Nyelye a sɛɛra **1 Timote a sɛbɛ, 6.20, Zudee 3**

Bɩ bɛnnɩ bɩ **tɩɩnɩ** Nyelye a sɛɛra
Esdras 7.10, 2 Timote 2.15

Bɩ bɛnnɩ bɩ **kor** Nyelye a sɛɛra
Lolleyɩɔ a sɛbɛ 119.97

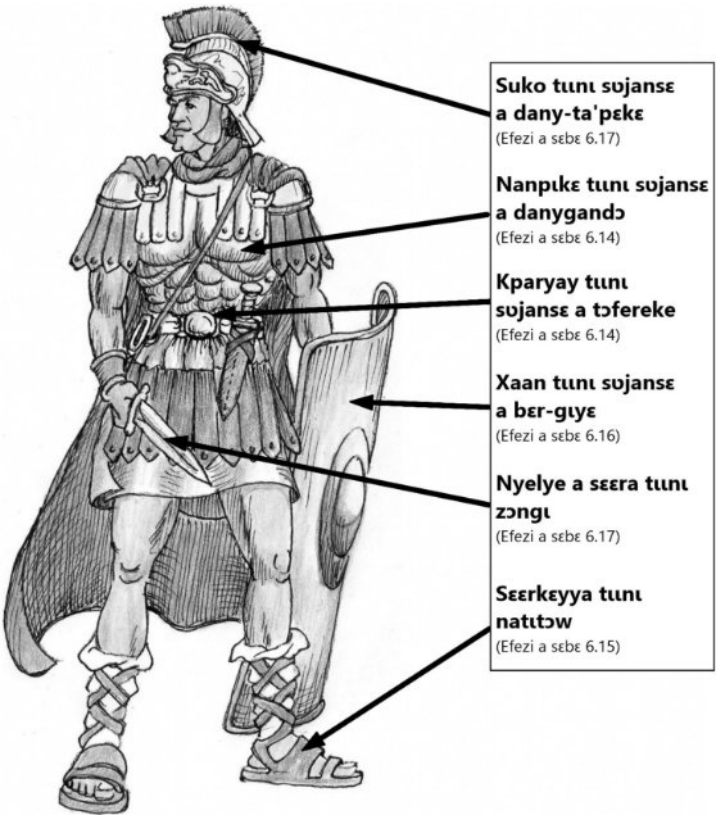
Sinxo nu Satan koro korsibi, bi benni bi tundenu lxo nu Yezu xe sinxo nu Satan korsu. Yezu tu Nyelye a sɛɛra, a wolanu Satan.

Mɔ xo mɔɔ, xo benni bi tɔuni Nyelye a sɛɛra keyakarɪ. Bi benni bi karan Nyelye a sɛɛra girɔri fɛw. Bi benni bi barsɪ lɛ gi Nyelye a sɛɛra a naa. A xe zɔngu nu bi maa tu lɛ wolanu Satan lɛ lɔbɔ nu nyansɪ Nyelye fɛw. Bia nunu pananga lɛ wolanu Satan wa. Xo benni bi dankɛnaari Tɔsɛ lɛ ba Toonre lɛ ba sɛɛra.

Bi dow kwawɔlagixɛlɛmu hin a poko a gɔɔn. Bi ni mɔ bi benni:

- bi tu **Nyelye a kparyay** nu tɔuni tɔfereko lɛ yeke.
- bi tu **Nyelye a nanpikɔ** nu tɔuni gixɔ nu berɔ bi kɔngu lɛ yeke
- bi tu **Sɛɛrkeyya** nu tɔuni natitɔw lɛ yeke.

- bi isino **xaanxo** nu tuni gigborwako nu maa ber bi hito ti.
- bi tu **suko** nu tuni kwawula-ta'peke le yeke.
- bi isino **Nyelye a Sæera** nu xe Toonre a zongu.

36

Χαansebɔ benni bɔ fun Nyelye

Efezi a sebε 6.18-24

Efezi a sebε 6.18

*Inu barsi lenu fun Nyelye
gusunbɔri few Toonre Duuwanu
sinwri few, inu sadεw xɔxɔri
keyakarɪ. Inu fun Nyelye lenu
dankeri Nyelye a nyubɔ few.*

Bɪnɔ fɔɔr Nyelye lɛnɔ funyɛ kpokpo. Mɔɔnɔ bɪ funwɛɛ bɪ zɛy Nyelye a Toonre dankeburɪ lɛ bɪnɔ barsɪ lɛnɔ funyɛ lɛ sarɪ Nyelye a nyɔbɔ fɛw.

Xaansɛbɔ bɛnnɪ bɔ fun Nyelye sɪnwɪ sɪwɪ fɛw. Wɛɛbɔ xɛ fun Nyelye mɔɔnɔ bɔ yaa Nyelfɔɔrwɔraa dɪmansɪ gɪraarɪ, lɛɛ Pɔl kollobi a la: *ɪnɔ barsɪ lɛnɔ fun Nyelye gɔɔnbɔrɪ fɛw Toonre Duuwanɔ sɪnwɪ fɛw.*

Nyelye gi bɪ gɔɔnbɔ fɛw. Xɔ vɪr xɔ gi lɔbɔ nɔ nyansɪbɪ, bɔɔ gɔɔnbɔ fɛw dukɔtɪ. Nyelye maa dankeburɪ gɔɔnbɔrɪ fɛw, xɔ koro bɪ sɛɛrhɪnaanɔ lɛnɔ karanpɪhɪnaa lɔxɔ nɔ mi bɪ miye deny.

Mɔɔnɔ bɪ funwɛɛ, bɪ zɛy Nyelye a Toonre dankeburɪ.

Nyelye habɪ xɔa Toonre lɛ a dankeburɪ. A maa dankeburɪ sɪnxɔ nɔ panga gowbi. A maa dankeburɪ lɛ bɪ ɪsɪnɔ pananga lɛ xɛ

Nyelye a boo. A vir a dankeburu le bi gi mawonu bi maa fun Nyelye.

Nyelfunye a isibiw pu. Nyelye a Toonre lo xe dankeburu le bi fun gunbo nu keke Nyelye a humanga.

Armani 8.26-27 - *A mawo kawa ko, mawonu bia nunu pananga bi miye le gi faw Nyelye wa, kawake kawa Toonre xe dankeburu. A xe faw Nyelye bi kooti seerba le gbawari le kper nmenni bi miye.²⁷ Leke Nyelxo nu gi bi miye, ko kano kawa Toonre a funko a naa. A kawa Toonre xe fawye le powri nyubo kooti. A gi faweko nu duunu Nyelye.*

Mawonu bi bal fulli le pananga le maa, kawake bi benni bi fun Nyelye sinwri few. Kenbereke yoo, giraari yoo, hakumiye yoo, dumaka yoo. Nyelye koro dankeburu sinwri few kawake bi benni binu fun Nyelye sinwri few.

Χαχαε bia xe fun Nyelye sinwri few wa, xo tuni xemoza bia xe dankenakeri bi gunbori few wa. Bi xe gbowa bia nyuw Nyelye a dankee wa.

Βεκε lo Pol kolle xaansebo nu isi Tesalonikihunye?

1Thsaloniki 5.17 - *Inu fun Nyelye inkay, nmenikay*

Nyelfunye a isbiw:

- bi xe fun Nyelye le xo dankebiru
- bi xe fun Nyelye le haye xa boo loxo nu xo xe bi kooti
- bi xe fun Nyelye le punkeye
- bi xe fun Nyelye mowu gwuwawo damobi
- bi xe fun Nyelye le powri bi weebo
- bi xe fun Nyelye le woo killiduwawo
- bi xe fun Nyelye mowu bi waaro fullu

- bi xe fun Nyelye gunbɔri few

Mɔɔɔ Nyelye korobi gbuna, xɔy habi lɔxɔ nu maa dankeɓiri le bi fusi le bi usinu maa le yaa toon. Xɔay falakeɓi le 'linkɛ wa. Xɔɔxe bi dankenakɛeri, xɔy habi xɔa pananga le xɔa fulli le xɔa kori few. Xɔa kpulyeri wa. Xɔɔxe xɔ benni binu fun Nyelye sinwri few.

Arɔmanɩ a sɛbɛ 12.12 - *l zey i dankenaykɔɔ duun inu. l usinu beryɛ tɔɔraari, inu barsi lenu fun Nyelye.*

Filipi a sɛbɛ 4.6 - *la xe lulɛnu wɛ giyɛ wa. Gunbɔri few, inu fun Nyelye lenu karanpikɛ lɔxɔɔnu i koro Nyelfunyenɛnu lenu hayɛ xɔa boo.*

Matiye 26.41 - *l isifa goon lenu fun Nyelye, le xɔɔmuɔɔ iay woor kɔrsikɛri wa. Miixo isisi keyakarɩ, lɛɛ tɔgbɔrxɔɔ lɔ kpule.*

Marki 13.33 - *Inu sadɛw i isifa goon lenu funy Nyelye*

Luki 11.9 - *Χολχε μι kollo-i, ιno fun Nyelye lee xoy haye-i. Inu waar loxo nu ι nyuw lee iy wooye. Inu nar nunaahun, ay kpal.*

Luki 18.7 - *Lee Nyelxo nu kee, ι gbokza xoy xe loxo nu in lenu dankeri xa nyubok nu xo si wa ya? Aan. A ι gbokza xoy kaybok moko bu xe funye giriri le dumok few ya? An 'an wa!*

(Dow 1 Samuel 12.23 - *Moi, je ne veux pas commettre un péché contre le Seigneur en m'arrêtant de prier pour vous. Je continuerai à vous montrer le bon chemin, le chemin droit.*)

Efezi a sebε 6.19-20

Inu fun Nyelye lenu dankeri μι pεen, le xokmu xo hamι seer-istbiixonu μι maa karanpinu

*Sεερκεyya nu werenkesi le gulakεε
kilili tεbyenu. ²⁰ Χω Sεερκεyyaa a
sunχo lo χo tiiti bo lo bantimi
kaso. Inu fun Nyelye lenu
dankemiri, le xolomu loχonu mi
benni mi sεer, minu sεerye
dankenaykenu.*

Pɔl kolle xaansebo a la: bonu fun Nyelye le sahinaaru le xo hahinaa bulaa le hinaa sεer xa goun. A vir a la: bo fun Nyelye le xo dankehinaaru le hinaa teb le karanpi Sεερκεyyaa nu xe gwurekewosii nu xe Sεερκεyya.

A la bo fun Nyelye le a teb le sεer loχo nu a benni a sεer.

Pɔl isi kaso a miye Sεερκεyya a kooti. Xoa duonnu ba nyansisebo moχonu a xe Yezu a sumase le moχonu a xe leleke Nyelye a keyaka nyubo few wa, xoloxe bo saan kaso.

2 Kōrenti 5.18-20 - .. A Nyelye lo habi xɔɔ booxo le bi xe, le xɔɔmu nyubɔ maa sayenu tani dukɔti. 19 Kirisi lo Nyelye tu xɔ sanu nyubɔ tani xɔa pɛennu, xɔa dowri nyubɔ zeynabɔ wa. A xɔɔɔ habi xɔɔ satanakɔɔ a booxo le bi yaa leleke nyubɔ. 20 A bɛɛ lɔxe Kirisi a gukaranpisebɔnu a sun le bi xe xɔɔ booxo. A Nyelye xe duuburi lenu sɛɛr-ɩnu. Bi funw-ɩ Kirisi a kunde yiraari, ɩ satani Nyelyenu.

Pɔɩ funw xaansebɔ nu fi Efezihunye le bɔ fun Nyelye le sahinaari. A giloza bɔnaa bennibɔnu mɔ bɔ nyuw Nyelye a pananga mɔɔɔ hɩnaa nyuw Nyelye a pananga ti. A giloza hɩnaa la gbal hɩnaa 'lɩnkebɔ wa.

Aa funbɔ le bɔ fun Nyelye le hɩnaa woo warɩ xɔ kay tɔgbɔrkanbeywaka wa, xɔ kay we giye wa. A funbɔ le bɔ fun Nyelye le xɔ hahɩnaa bulaa le hɩnaa woo tɛbye le sɛɛr lɔxɔ nu hɩnaa benni hɩnaa sɛɛr.

A funbo a la: *inu fun Nyelye lenu dankemiri, le xolomu loxonu mi benni mi ser, minu seerye dankenaykenu. (Efezi 6.20)*

Ben dukoti, bi benni bi fun Nyelye le xo habi bulaa le tebye le maa le fulli le binu ser loxo nu bi benni bi ser.

● Laalesi gunbo nu Poi ser

Efezi a sebe 6.21-22

Tisiki nuxe bi wenu mi kor keyakarɩ nuxe nyudankenawa Tose a booxori, ay ser-i gunboƙƙ few. Le xolomu i gi mi gunbo le loxonu mi xexe.²² Mi sumee le a doo i bokoo, le xolomu i gi bi gunbo le ha-inu tebye.

Tisiki xe Tɔse a boosekeyya. A doo xaansebo baka le karanpibo gunbo few le bo miye tobe.

Tisiki xe dankeri Pol sinxo a isi kaso a mixo. A xe Pol a wee nu a kor keyakari. A xe Tɔse a boose le Pol a xina.

Kolosi a sebe 4.7 - *Tisiki nuxe bi weenu bi kor keyakari, nuxe boose nanpɔwanu bi xewnu Tɔse a booxo wɔɔri, ay seer-i mi gunbo few.*

Sumasebo xebiibo a sebe 20.4-5 - *A lɔbo nu xenu saan xe Sopater le Arsitarki le Segandi, le Gayusi, le Timotee, le **Tisiki** le Torofin. 5 A bɔɔn, bo kpenybi bo yaa toon laa nu berbi Tuwasihinye.*

(Dow **2 Timote 4.12, Titi 3.12**)

Nyelye xe habi lɔɔ nu maa dankeɓuri
sɪnɔɔ nu bi xew Nyelye a boo, hale sɪnɔɔ
nu bi xe woo gunuwo.

Xɔɔɔ lɔ xe bi ha Nyelye xɔa boo le lɔɔ nu
xɔ habi nu xe dankeɓuri xɔa gunuri.

Efezi a seɓe 6.23-24

*Bi Suwa Nyelye le bi Tɔse Yezu
Kirisɪ, hɪn zey mitobewaka, kori le
xaan ɪsɪri bi wɛɛɔ. ²⁴ Lɔɔɔ fɛwnu
kor bi Tɔse Yezu Kirisɪ kori nu ay
law wa, Nyelye a zawgiiye ɪsɪɔri.*

Pɔl gi xaanseɔɔ nu fi Efezihunye keyakarɪ,
a korbo gbuna. Xɔlɔxe a habɔ keyaka a la:
Nyelye le bi Tɔse Yezu habɔ mitobewaka
le kori le xaana.

Mitobewaka le kori le xaana, hɪn xe seɛraɔɔ
nu Pɔl seɓe xɔɔ seɓeri naw 'pony.

Mitobewaka Efezi a sɛbɛ 1.2, 2.14-15,
2.17, 4.3, 6.15

Kori Efezi a sɛbɛ 1.15, 4.2, 2.15-16, 5.25,
5.28, 5.33

Xaan Efezi a sɛbɛ 1.15, 2.8, 3.12, 3.17, 4.5,
4.13, 6.16

***Tenbo nu kor bi Tɔsɛ Yezu Kirisi
fowkay, Nyelye a zawgiiye ɛɛɛɛɛɛ!***